

SODBA SODIŠČA PRVE STOPNJE (tretji senat)

z dne 27. septembra 2006*

V zadevi T-59/02,

Archer Daniels Midland Co., s sedežem v Decaturju, Illinois (Združene Države), ki jo zastopajo C. O. Lenz, odvetnik, L. Martin Alegi, M. Garcia in E. Batchelor, solicitors,

tožeča stranka,

proti

Komisiji Evropskih skupnosti, ki jo zastopa P. Oliver, zastopnik,

tožena stranka,

zaradi predloga za razglasitev ničnosti člena 1 Odločbe Komisije 2002/742/ES z dne 5. decembra 2001 v postopku na podlagi člena 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP (COMP/E-1/36.604 – Citronska kislina) (UL 2002, L 239, str. 18),

* Jezik postopka: angleščina.

ker je v njem ugotovljeno, da je tožeča stranka kršila člen 81 ES in člen 53 Sporazuma EGP s tem, da je sodelovala pri omejevanju kapacitet upoštevnega trga in izbire proizvajalca, ki mora voditi dvige cen na vsakem nacionalnem segmentu tega upoštevnega trga, zaradi predloga za razglasitev ničnosti člena 3 te odločbe v delu, v katerem se nanaša na tožečo stranko, in, podredno, zaradi predloga za zmanjšanje njej naložene globe,

SODIŠČE PRVE STOPNJE
EVROPSKIH SKUPNOSTI (tretji senat),

v sestavi J. Azizi, predsednik, M. Jaeger in F. Dehousse, sodnika,
sodni tajnik: J. Plingers, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 9. junija 2004

izreka naslednjo

Sodbo

Dejansko stanje

- ¹ Tožeča stranka Archer Daniels Midland Co. (v nadaljevanju: ADM) je matična družba skupine podjetij, ki poslujejo v sektorju predelave žitaric in oljnatih semen. Na trg citronske kisline je prodrla leta 1991.

- 2 Citronska kislina je svetovno najbolj uporabljano kislinsko sredstvo in konzervans. Obstaja več različnih molekulskih sestav za različne uporabe zlasti pri prehrabnih izdelkih in pijačah, detergentih, čistilih, farmacevtskih in kozmetičnih izdelkih ter v različnih industrijskih procesih.

- 3 Leta 1995 je bila celotna svetovna prodaja citronske kisline približno 894,72 milijona evrov, od tega v Evropskem gospodarskem prostor (EGP) približno 323,69 milijona evrov. Leta 1996 je pet naslovnikov odločbe, ki je predmet te tožbe, obvladovalo približno 60 % svetovnega trga citronske kisline, to so bili poleg ADM Jungbunzlauer AG (v nadaljevanju: JBL), F. Hoffmann-La Roche AG (v nadaljevanju: HLR), Haarmann & Reimer Corp. (v nadaljevanju: H&R), družba iz skupine Bayer AG (v nadaljevanju: Bayer) in Cerestar Bioproducts BV (v nadaljevanju: Cerestar), skupaj imenovana „zadevna podjetja“.

- 4 Avgusta 1995 je ameriško pravosodno ministrstvo obvestilo Komisijo, da je glede trga citronske kisline potekala preiskava. Med oktobrom 1996 in junijem 1998 so vsa zadevna podjetja, vključno z ADM, priznala, da so bila udeležena pri omejevalnem sporazumu. Po sklenitvi poravnave z ameriškim ministrstvom za pravosodje so ameriški organi tem podjetjem naložili globe. Poleg tega so bile tudi določenim obdolženim fizičnim osebam naložene globe. Preiskave so potekale tudi v Kanadi, kjer so bile globe naložene nekaterim izmed teh podjetij, med drugim tudi ADM.

- 5 Komisija je 6. avgusta 1997 na podlagi člena 11 Uredbe Sveta št. 17 z dne 6. februarja 1962, prve uredbe o uporabi členov [81] in [82] Pogodbe (UL 1962, 13, str. 204), zahteve za informacije naslovila na štiri glavne proizvajalce citronske kisline v Skupnosti. Komisija je med drugim januarja 1998 naslovila zahteve za informacije na glavne kupce citronske kisline v Skupnosti ter junija in julija 1998 spet naslovila zahteve za informacije na glavne proizvajalce citronske kisline v Skupnosti.

- 6 Družba Cerestar je po prvi zahtevi za informacije, ki jo je prejela julija 1998, stopila v stik s Komisijo in na sestanku 29. oktobra 1998 izjavila, da namerava sodelovati s Komisijo na podlagi Obvestila Komisije z dne 18. julija 1996 o nenalaganju ali zmanjševanju glob v primeru kartelov (UL C 207, str. 4, v nadaljevanju: obvestilo o ugodni obravnavi). Ob tej priložnosti je Cerestar ustno opisal dejavnosti kartela, pri katerih je sodeloval. Komisiji pa je ta družba 25. marca 1999 poslala pisno izjavo, v kateri je potrdila, kar je povedala na tem sestanku.
- 7 Komisija je z dopisom z dne 28. julija 1998 na JBL naslovila novo zahtevo za informacije, na katero je ta odgovorila z dopisom 28. septembra 1998.
- 8 Na sestanku 11. decembra 1998 je ADM izjavil, da želi sodelovati s Komisijo in ustno navedel protikonkurenčne dejavnosti, pri katerih je sodeloval. Z dopisom z dne 15. januarja 1999 je ADM potrdil svoje ustne izjave.
- 9 Komisija je 3. marca 1999 naslovila zahteve za dodatne informacije na HLR, JBL in Cerestar.
- 10 Bayer je 28. aprila, 21. maja in 28. julija 1999 v imenu H&R, JBL in HLR predložil izjave na podlagi obvestila o ugodni obravnavi.
- 11 Komisija je 29. marca 2000 na podlagi informacij, ki so ji bile posredovane, na ADM in druga zadevna podjetja naslovila obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah glede kršitve člena 81(1) ES in člena 53(1) Sporazuma o EGP (v nadaljevanju: Sporazum EGP). ADM in druga zadevna podjetja so v odgovor na očitke Komisije posredovali

pisne pripombe. Nobena izmed teh strank ni predlagala zaslišanja niti ni izpodbijala dejanskega stanja, opisanega v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah.

- 12 Komisija je 27. julija 2001 naslovila zahteve za dodatne informacije na ADM in druga zadevna podjetja.
- 13 Komisija je 5. decembra 2001 sprejela Odločbo C(2001)3923 končna v postopku na podlagi člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP (COMP/E-1/36.604 – Citronska kislina) (v nadaljevanju: Odločba). Odločba je bila podjetju ADM vročena z dopisom z dne 17. decembra 2001.
- 14 Odločba med drugim vsebuje naslednje določbe:

„Člen 1

Družbe [ADM], [Cerestar], [H&R], [HLR] in [JBL] so z nadaljevanim sodelovanjem pri sporazumu in/ali usklajenem ravnanju v sektorju citronske kisline kršile člen 81(1) Pogodbe in člen 53(1) Sporazuma EGP.

Kršitev je trajala:

— pri družbah [ADM], [H&R], [HLR] in [JBL]: od marca 1991 do maja 1995;

— pri družbi [Cerestar]: od maja 1992 do maja 1995.

[...]

Člen 3

Podjetjem iz člena 1 se zaradi kršitve, ugotovljene v tem členu, naložijo naslednje globe:

- a) [ADM]: globa 39,69 milijona EUR,
- b) [Cerestar]: globa 170.000 EUR,
- c) [HLR]: globa 63,5 milijona EUR,
- d) [H&R]: globa 14,22 milijona EUR,
- e) [JBL]: globa 17,64 milijona EUR.“

¹⁵ Komisija je v uvodnih izjavah od 80 do 84 Odločbe navedla, da se je omejevalni sporazum nanašal na dodelitev natančno določenih prodajnih kvot vsakemu članu in spoštovanje teh kvot, določitev ciljnih in/ali minimalnih cen, odpravo popustov in izmenjavo informacij o posameznem kupcu.

- 16 Komisija je za izračun zneska glob v odločbi uporabila metodologijo, navedeno v Smernicah o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 in členom 65(5) Pogodbe ESPJ (UL 1998, C 9, str. 3, v nadaljevanju: Smernice), ter obvestilo o ugodni obravnavi.
- 17 Prvič, Komisija je določila osnovni znesek globe glede na težo in trajanje kršitve.
- 18 V tem okviru je Komisija glede teže kršitve najprej menila, da je bila kršitev, ki so jo zadevne družbe storile, glede na njeno naravo, njen dejanski vpliv na trg citronske kisline v EGP in velikost upoštevnege geografskega trga, zelo resna (uvodna izjava 230 Odločbe).
- 19 Dalje, Komisija je menila, da bi bilo treba upoštevati dejansko gospodarsko zmožnost škodovati konkurenci in določiti globo v višini, ki bi zagotavljala zadosten odvračilni učinek. Zato je Komisija, na podlagi svetovnega prometa, ki so ga zadevna podjetja ustvarila s prodajo citronske kisline leta 1995 – zadnje leto kršitve –, ki so ga zadevna podjetja sporočila po prejemu zahteve Komisije za informacije in na podlagi katerega je Komisija izračunala ustrezne tržne deleže teh podjetij, ta uvrstila v tri kategorije, in sicer v prvo kategorijo H&R s tržnim deležem na svetovnem trgu 22 %, v drugo kategorijo ADM in JBL s tržnima deležema [zaupno]¹ ter HLR s tržnim deležem 9 % in v tretjo kategorijo Cerestar s tržnim deležem na svetovnem trgu 2,5 %. Na tej podlagi je Komisija določila izhodiščni znesek globe v višini 35 milijonov EUR za podjetje iz prve kategorije, 21 milijonov EUR za podjetja iz druge kategorije in 3,5 milijona EUR za podjetje, uvrščeno v tretjo kategorijo (uvodna izjava 239 Odločbe).

1 – Prikriti zaupni podatki.

- 20 Poleg tega je Komisija te zneska zaradi zagotavljanja odvratilnega učinka globe prilagodila. Tako je Komisija, ob upoštevanju obsega celotnih sredstev zadevnih podjetij izhodiščna zneska, določena družbama ADM in HLR, pomnožila z množiteljem 2, izhodiščni znesek, določen družbi H&R, pa z 2,5 (uvodni izjavi 50 in 246 Odločbe).
- 21 Glede trajanja kršitve, ki jo je storilo posamezno podjetje, je Komisija izhodiščni znesek povečala še za 10 % na leto, to pomeni 40 % povečanje za družbe ADM, H&R, HLR in JBL ter 30 % povečanje za Cerestar (uvodni izjavi 249 in 250 Odločbe).
- 22 Tako je Komisija družbi ADM določila osnovni znesek globe v višini 58,8 milijona EUR. Družbam Cerestar, HLR, H&R in JBL pa je določila osnovne zneske v višini 4,55, 58,8, 122,5 oziroma 29,4 milijona EUR (uvodna izjava 254 Odločbe).
- 23 Drugič, Komisija je ob upoštevanju obteževalnih okoliščin osnovni znesek globe, naložene družbama ADM in HLR, povečala za 35 %, ker sta imeli ti podjetji pri omejevalnem sporazumu vlogo vodje (uvodna izjava 273 Odločbe).
- 24 Tretjič, Komisija je preučila in zavrnila trditve nekaterih podjetij, da so bile podane olajševalne okoliščine (uvodne izjave od 274 do 291 Odločbe).

- 25 Četrtrič, Komisija je na podlagi člena 15(2) Uredbe št. 17 tako izračunana zneska za Cerestar in H&R popravila tako, da ne presežeta meje 10 % celotnega prometa teh podjetij (uvodna izjava 293 Odločbe).
- 26 Petič, Komisija je ob uporabi naslova B obvestila o ugodni obravnavi družbi Cerestar „znatno zmanjšala“ (in sicer za 90 %) globo, ki bi ji bila naložena, če ne bi sodelovala. Nazadnje je Komisija na podlagi naslova D tega obvestila odobrila „znatno zmanjšanje“ (in sicer 50 %) globe družbam ADM (40 %), JBL (30 %), H&R in HLR (20 %) (uvodna izjava 326).

Postopek in predlogi strank

- 27 ADM je to tožbo v sodnem tajništvu Sodišča prve stopnje vložil 28. februarja 2002.
- 28 S posebno vlogo, vloženo v sodnem tajništvu Sodišča prve stopnje 28. februarja 2002, je ADM zahteval zaupno obravnavo določenih informacij iz vlog in nekaterih prilog.
- 29 Sodišče prve stopnje (drugi senat) je na podlagi poročila sodnika poročevalca sklenilo, da odpre ustni postopek, in je v okviru ukrepov procesnega vodstva, določenih v členu 64 Poslovnika Sodišča prve stopnje, strankama pisno postavilo vprašanja in ju povabilo, naj nanje odgovorita pred obravnavo. Stranki sta nanje odgovorili v predpisanem roku.

30 Stranki sta podali ustne navedbe in odgovore na vprašanja Sodišča prve stopnje na obravnavi 9. junija 2004.

31 Družba ADM Sodišču prve stopnje predlaga, naj:

- člen 1 Odločbe razglasi za ničnega v delu, v katerem je v njem ugotovljeno, da je kršila člen 81 ES in člen 53 Sporazuma EGP s tem, da je sodelovala pri omejitvah kapacitet upoštevne trga in pri izbiri proizvajalca, ki mora voditi zvišanja cen na vsakem nacionalnem trgu omenjenega upoštevne trga;
- člen 3 Odločbe razglasi za ničnega v delu, v katerem se nanaša nanjo;
- podredno, zmanjša znesek globe, ki ji je bila naložena;
- Komisiji naloži plačilo stroškov.

32 Komisija predlaga, naj Sodišče prve stopnje:

- tožbo zavrne;
- družbi ADM naloži plačilo stroškov.

Pravno stanje

I – *Uporaba Smernic*

A – *Trditve strank*

- 33 Družba ADM zatrjuje, da metoda izračuna glob, določena v Smernicah, bistveno odstopa od prejšnje prakse Komisije na področju, ki ga je, kot priznava Komisija v Odločbi (uvodna izjava 253), sestavljala določitev zneska globe glede na osnovno stopnjo, ki je pomenila določen odstotek prodaj na zadevnem trgu Skupnosti. Nasprotno, Smernice odslej uvajajo določeno stopnjo globe, na primer 20 milijonov EUR za zelo resno kršitev, neodvisno od obsega prodaje zadevnega proizvoda.
- 34 Družba ADM opozarja, da je Komisija med zadevnim obdobjem v obravnavani zadevi (od 1991 do 1995) na podlagi te ustaljene prakse naložila globe, katerih znesek je na splošno znašal med 2,5 in 9 % prometa, ustvarjenega s prodajo zadevnega proizvoda na trgu Skupnosti. Po drugi strani naj bi uporaba nove politike, ki izvira iz Smernic, pripeljala do glob, katerih znesek naj bi bil med 10- in 34-krat večji od zneska glob, ki naj bi bile naložene na podlagi prejšnje prakse.
- 35 Družba ADM je priznala, da ima Komisija diskrecijsko pravico povečati globe, kadar politika na področju konkurenčnega prava zahteva, da se naložijo višje globe z odvračilnim učinkom. Vendar naj bi Komisija z naložitvijo globe, katere znesek je med 10- in 34-krat večji od zneska, ki bi bil določen na podlagi prejšnje prakse, očitno prekoračila to mejo diskrecijske pravice. V nasprotju s trditvijo Komisije naj bi to ugotovitev potrdila sodba Sodišča prve stopnje z dne 20. marca 2002 v zadevi Lögstör Rör proti Komisiji (T-16/99, Recueil, str. II-1633, točka 237). Po eni strani

namreč poudarja, da je Sodišče prve stopnje v tej sodbi priznalo možnost Komisije, da zviša raven glob v mejah, določenih v Uredbi št. 17, pod pogojem, da bi bilo to potrebno za zagotovitev izvajanja politike konkurence Skupnosti. Vendar naj Komisija niti v Odločbi niti v navedbah o zadevi ne bi utemeljila ali navedla dokazov, ki bi dokazali, da izvajanje te politike zahteva naložitev glob v znesku, ki je med 10- in 34-krat večji od zneska, razvidnega iz primerov prejšnje prakse. Po drugi strani poudarja, da naj bi v zadevi, v kateri je bila izrečena navedena sodba, in v vseh drugih zadevah, ki se nanašajo na omejevalni sporazum, ki zadeva cevi za mestno toplovodno ogrevanje, z izjemo omejevalnega sporazuma, ki zadeva družbo ABB (sodba Sodišča prve stopnje z dne 20. marca 2002 v zadevi ABB Asea Brown Boveri proti Komisiji, T-31/99, Recueil, str. II-1881), Komisija naložila globe na ravni, primerljivi s tisto, ki je prevladovala, ko je veljala prejšnja praksa Komisije. Zatrjuje namreč, da so bile zadevnim podjetjem v tem omejevalnem sporazumu naložene le globe, ki pomenijo med 3 in 14 % ustvarjenih prodaj, prav tako naj bi bila naložena globa, ki ustreza 44 % njenega ustvarjenega prometa.

- 36 Družba ADM meni, da bi morala biti zadevna podjetja upravičena delovati v predvidljivih okoliščinah. Tako kot prav tako določajo Smernice (prvi odstavek), bi morala Komisija pri določitvi zneska glob upoštevati skladno in nediskriminatorno politiko. Družba ADM meni, da je odsotnost pravne varnosti pri določanju glob v protislovju z idejo o učinkovitem izvajanju odvračilnega pomena globe. Da bi bil posamezni odvračilni učinek globe učinkovit, bi morala biti podjetja nujno predhodno seznanjena z veljavnimi sankcijami. Navaja, da splošna oprostitev ali politika popuščanja zahtevata, da so veljavne sankcije za zavrnitev sodelovanja jasno opredeljene. Prav tako bi bilo nerazumno stalno ohranjati negotovo stanje glede ravnih glob, ki jih je mogoče naložiti ob kršitvi pravil konkurence, zlasti zaradi velikih časovnih zamikov, potrebnih za zaključek preiskav o takih kršitvah. Zato naj bi načelo pravne varnosti zahtevalo, da bi bilo mogoče pristop, ki ga je sprejela Komisija za izračun glob, v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 predvideti z zadostno stopnjo gotovosti.

- 37 Družba ADM dodaja, da iz priročnika smernic Sentencing Commission Združenih držav (točka 1B1.11(b)(1), v nadaljevanju: ameriške smernice) in sodne prakse zveznega pritožbenega sodišča (sodba v zadevi Združene države proti Kimlerju, 167 F. 3d 889 (5th Circ. 1999)) izhaja, da je uporaba novih smernic z retroaktivnim učinkom na področju glob prepovedana s pravilom *ex post facto* iz ustave Združenih držav, če bi bila kazen, ki bi se naložila z globo, strožja od kazni, ki je bila predvidena ob storitvi kršitve.
- 38 Posledično, ADM meni, da uporaba nove politike, ki jo določajo Smernice, glede kršitve, ki je bila, kot v tem primeru, storjena pred njihovo objavo in katere posledica je bila, da je bila družbi ADM naložena globa, ki je bila tako višja od glob, naloženih v skladu s prejšnjo prakso, pri čemer to odstopanje ni bilo nujno za zagotovitev spoštovanja politike na področju konkurenčnega prava, krši načelo pravne varnosti in je nezakonita.
- 39 Po drugi strani ADM zatrjuje, da uporaba teh smernic krši načelo enake obravnave, ker pelje k razlikovanju podjetij, ki so storila kršitev prava konkurence, ne glede na to, kdaj je bila kršitev storjena, ampak glede na to, kdaj je Komisija sprejela Odločbo Komisije, o čemer pa ta samovoljno odloča. ADM kot primer navaja, da so bile podjetjem, na katera se nanašata Odločba Komisije 97/624/ES z dne 14. maja 1997 v zvezi s postopkom na podlagi člena [82] Pogodbe ES (IV/34.621, 35.059/F-3 – Irish Sugar plc) (UL L 258, str. 1) in Odločba Komisije 94/210/ES z dne 29. marca 1994 v zvezi s postopkom na podlagi členov [81] in [82] Pogodbe ES (IV/33.941 – HOV-SVZ proti MCN) (UL L 104, str. 34), naložene globe, ki pomenijo le 6,8 oziroma 5 % zneska prodaj, ustvarjenih na upoštevnem trgu, medtem ko so bile zadevne kršitve storjene med obstojem omejevalnega sporazuma glede citronske kisline.
- 40 Komisija predlaga, naj se tožbeni razlogi zavrnejo.

B – *Presoja Sodišča prve stopnje*

- 41 Sodišče prve stopnje je naprej upravičeno poudarilo, da je načelo prepovedi retroaktivnosti kazenskih zakonov iz člena 7 EKČP kot temeljna pravica splošno načelo prava Skupnosti, katerega spoštovanje je obvezno, ko se globe naložijo zaradi kršitve pravil konkurence, in da to načelo zahteva, da so izrečene sankcije v skladu s tistimi, ki so bile določene, ko je bila kršitev storjena. Sodišče prve stopnje najprej opozarja, da je načelo prepovedi retroaktivnosti kazenskih zakonov, določeno v členu 7 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane v Rimu 4. novembra 1950, kot temeljna pravica, splošno načelo prava Skupnosti, katerega spoštovanje je obvezno, kadar se globe naložijo zaradi kršitve pravil konkurence, in da to načelo zahteva, da so izrečene sankcije v skladu s tistimi, ki so bile določene, ko je bila kršitev storjena (sodba Sodišča z dne 28. junija 2005 v združenih zadevah Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P in C-213/02 P, ZOdl., str. I-5425, točka 202; sodbi Sodišča prve stopnje z dne 20. marca 2002 v zadevi LR AF 1998 proti Komisiji, T-23/99, Recueil, str. II-1705, točke od 218 do 221, in z dne 9. julija 2003 v zadevi Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, T-224/00, Recueil, str. II-2597, točka 39).
- 42 Dalje, Sodišče prve stopnje meni, da sprejetje Smernic, ki naj bi spremenile splošno politiko konkurence Komisije glede glob, načeloma lahko sodi v obseg načela prepovedi retroaktivnosti.
- 43 Prvič, Smernice imajo lahko pravne učinke. Ti pravni učinki ne izhajajo iz lastne zavezujoče narave Smernic, temveč iz njihovega sprejetja in objave s strani Komisije. To sprejetje in objava Smernic kaže na samoomejevanje pooblastila za odločanje po prostem preudarku Komisije, ki se ne more oddaljiti od teh, ne da bi bilo to glede na okoliščine primera sankcionirano zaradi kršitve splošnih pravnih načel, kot so načela enakega obravnavanja, varstva zaupanja v pravo in pravne varnosti (glej v tem smislu zgoraj v točki 41 navedeno sodbo Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točke od 209 do 212).

- 44 Drugič, Smernice kot politični instrument na področju konkurence sodijo na področje uporabe načela prepovedi retroaktivnosti, po zgledu nove sodne razlage norme, ki določa kaznivo ravnanje, v skladu s sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice glede člena 7(1) Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (glej zlasti sodbe ESČP v zadevi *S. W. in C. R. proti Združenemu kraljestvu* z dne 22. novembra 1995, izdaja A, št. 335-B in 335-C, točke od 34 do 36 in od 32 do 34; v zadevi *Cantoni proti Franciji* z dne 15. novembra 1996, Zbirka sodb in odločb, 1996-V, odstavki od 29 do 32, in v zadevi *Coëme in drugi proti Belgiji* z dne 22. junija 2000, Zbirka sodb in odločb, 2000-VII, odstavek 145), ki za to določbo šteje, da nasprotuje retroaktivni uporabi nove razlage norme, ki določa kaznivo ravnanje. To v skladu z navedeno sodno prakso velja zlasti takrat, ko gre za razlago s strani sodne prakse, katere rezultat ni bil razumno predvidljiv, ko je bila kršitev storjena zlasti ob upoštevanju tedaj sprejete razlage s strani sodne prakse glede zadevne zakonske določbe. Vendar je treba pojasniti, da iz te sodne prakse izhaja, da je obseg izraza predvidljivost pretežno odvisen od vsebine besedila, ki ga zadeva, področja, ki ga pokriva, ter od števila in statusa njegovih naslovnikov. Predvidljivost zakona ne nasprotuje temu, da bi bila zadevna oseba prisiljena poseči po pojasnjevalnih nasvetih, da bi v okoliščinah zadeve razumno presodila posledice, ki lahko nastanejo zaradi določenega dejanja. To v skladu s sodbo v zadevi *Cantoni proti Franciji* (navedena zgoraj, odstavek 35) velja zlasti za strokovnjake, ki so navajeni, da morajo dokazovati visoko skrbnost pri opravljanju svoje dejavnosti. Od njih je tudi mogoče pričakovati, da posebej pazijo na to, da presodijo tveganja, ki jih ta prinaša (sodba *Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji*, točka 41 zgoraj, točke od 215 do 223).
- 45 Iz zgoraj navedenega izhaja, da je treba preveriti, ali je bilo spremembo, ki pomeni sprejetje Smernic, mogoče razumno predvideti takrat, ko so bile storjene zadevne kršitve.
- 46 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da je bistvena novost Smernic, da kot izhodišče za izračun zneska globe uporabijo osnovni znesek, določen v okviru v ta namen predvidenega razpona, pri čemer ti razponi ustrezajo različnim stopnjam teže

kršitev, kot taki pa nimajo nobene zveze z upoštevним prometom. Ta metoda temelji predvsem na – čeprav relativni in prilagodljivi – določitvi tarif glob (zgoraj v točki 41 navedena sodba Dansk Rørindustri proti Komisiji, točka 225).

- 47 Dalje je treba opozoriti, da dejstvo, da je Komisija v preteklosti pri globah uporabljala določene zneske za določene vrste kršitev, tej ne bi moglo odvzeti možnosti, da bi te zneske zvišala v okviru omejitev, navedenih v Uredbi št. 17, če je to potrebno, da bi se zagotovilo uresničevanje skupnostne politike konkurence, nasprotno – učinkovita uporaba skupnostnih pravil konkurence zahteva, da lahko Komisija znesek glob kadar koli prilagodi potrebam te politike (glej v tem smislu sodbo Sodišča Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 41 zgoraj, točka 227; sodbi z dne 7. junija 1983 v združenih zadevah Musique Diffusion française in drugi proti Komisiji, od 100/80 do 103/80, Recueil, str. 1825, točka 109, in z dne 2. oktobra 2003 v zadevi Aristrain proti Komisiji, C-196/99 P, Recueil, str. I-11005, točka 81; sodbi Sodišča prve stopnje z dne 10. marca 1992 v zadevi Solvay proti Komisiji, T-12/89, Recueil, str. II-907, točka 309, in z dne 14. maja 1998 v zadevi Europa Carton proti Komisiji, T-304/94, Recueil, str. II-869, točka 89; sodbo Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, točka 41 zgoraj, točka 56).
- 48 Iz tega izhaja, da podjetja, ki so v upravnem postopku, ki lahko pripelje do izreka globe, ne morejo legitimno pričakovati, da Komisija ne bo preseгла višine zneska glob, ki jo je uporabljala prej, niti da bo uporabila metodo njihovega izračuna (zgoraj v točki 41 navedena sodba Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 228).
- 49 Posledično morajo navedena podjetja upoštevati možnost, da lahko Komisija v vsakem trenutku zviša znesek glob glede na raven glob, ki jih je izrekala v preteklosti. To ne velja samo tedaj, kadar Komisija zviša znesek glob, ko nalaga globe v posamičnih odločbah, ampak tudi če je to zvišanje, tako kot v tem primeru, izvedeno z uporabo splošno veljavnih pravil ravnanja, kot so Smernice (zgoraj v točki 41 navedena sodba Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točki 229 in 230).

- 50 Tako je družba ADM, ob upoštevanju izvajanj v točki 99 in v nadaljevanju spodaj, v bistvu napačno trdila, da naj bi bilo povečanje ravni glob Komisije v okviru omejevalnega sporazuma očitno nesorazmerno glede na cilj zagotavljanja uresničevanja politike konkurence.
- 51 Poleg tega naj okoliščina, na katero se sklicuje družba ADM – tudi če bi bila dokazana –, in sicer da naj bi uporaba nove politike pripeljala do glob, katerih zneski naj bi bili za od 10- do 34-krat višji od glob, ki naj bi bile naložene na podlagi prejšnje prakse, ne bi kršila načela prepovedi retroaktivnosti. Zlasti glede na sodno prakso, navedeno v točki 44 te sodbe, bi morala družba ADM namreč razumno predvideti, da lahko Komisija v vsakem trenutku pretehta splošno raven glob v okviru uresničevanja druge politike konkurence. Tako bi morala družba ADM razumno predvideti tako povečanje, tudi če bi bilo podano, ko so bile storjene zadevne kršitve.
- 52 Končno, ker družba ADM meni, da bi bilo za zagotovitev odvrčilnega učinka glob potrebno, da so podjetja predhodno seznanjena z višino glob, na katero morajo računati, če kršijo skupnostna pravila konkurence, je dovolj poudariti, da odvrčilnost glob nikakor ne predpostavlja, da so podjetja predhodno seznanjena z natančno višino globe, na katero morajo računati za določeno protikonkurenčno ravnanje.
- 53 Glede kršitve načela enakega obravnavanja, na katero se sklicuje ADM, je treba poudariti, da je že bilo odločeno, da dejstvo, da je bila za izračun globe ADM uporabljena metoda iz Smernic, ni diskriminatorna obravnava glede na podjetja, ki so kršila skupnostna pravila o konkurenci v istem obdobju, a so zaradi časa odkritja kršitve ali razlogov, ki se nanašajo na potek upravnega postopka, ki jih zadeva, bila obsojena pred sprejetjem in objavo Smernic (glej v tem smislu zgoraj v točki 41

navedeno sodbo Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, točke od 69 do 73; sodbo Sodišča prve stopnje z dne 12. julija 2001 v združenih zadevah Tate & Lyle in drugi proti Komisiji, T-202/98, T-204/98 in T-207/98, Recueil, str. II-2035, točki 118 in 119).

54 Posledično je treba zavriniti tožbeni razlog kršitve načela enakega obravnavanja.

II – *Vpliv glob, ki so že bile naložene v drugih državah*

A – *Trditve strank*

55 ADM zatrjuje, da je Komisija s tem, da je zavrnila, da bi od globe, določene v Odločbi, odštela globi, ki sta bili ADM že naloženi v Združenih državah in Kanadi, kršila načelo prepovedi seštevanja sankcij za isto kršitev. Kot naj bi izhajalo iz sodbe Sodišča Boehringer proti Komisiji z dne 14. decembra 1972 (7/72, Recueil, str. 1281), naj bi Komisija morala odšteti sankcijo, ki so jo naložili organi tretje države, če je dejansko stanje, kot ga je za podjetje tožnika ugotovila Komisija, enako dejanskemu stanju, ki so ga ugotovili ti organi. Točno to naj bi bilo podano v tem primeru, kajti po mnenju tožeče stranke je bil omejevalni sporazum, ki so ga sankcionirali ameriški in kanadski organi v nasprotju z zadevo, v kateri je bila izdana zgoraj navedena sodba Boehringer proti Komisiji, tako glede cilja kot glede krajevne umeščenosti in trajanja enak kot tisti, ki ga je sankcionirala Komisija, ki se je poleg tega oprla na dokaze, ki so jih zbrali ameriški organi.

- 56 ADM v zvezi s tem izpodbija presojo iz Odločbe, in sicer da so se pri globah, naloženih v Združenih državah in Kanadi, upoštevali samo protikonkurenčni učinki omejevalnega sporazuma v teh jurisdikcijah (uvodna izjava 333 Odločbe). Nasprotno iz sodbe, ki je bila v Združenih državah izdana proti ADM 15. oktobra 1996, izhaja, da je bil omejevalni sporazum svetovnih razsežnosti in je oviral trgovino „v Združenih državah in zunaj njih“. Poleg tega naj bi bila globa posebej visoka zaradi geografskega obsega kršitve. Tudi v postopku v Kanadi je bilo dejstvo, da je šlo za omejevalni sporazum svetovnih razsežnosti, posebej upoštevano.
- 57 V vsakem primeru, tudi če bi bila navedba Komisije točna, dejstvo, da so drugi organi upoštevali le lokalne učinke kršitve, ni upoštevno glede uporabe načela prepovedi kumuliranja sankcij. V skladu s sodbo v zadevi Boehringer proti Komisiji, točka 55 zgoraj, naj bi bila glede tega odločilna le enakost prepovedanih dejanj. Ta pristop naj bi potrjevala praksa same Komisije, ki je v odločbi iz leta 1983 od globe, ki je bila naložena podjetjem, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, odštela globo, ki so jo že izrekli nemški organi, pri čemer pa je odločala le o vidikih tega omejevalnega sporazuma zunaj Nemčije (glej Odločbo Komisije 83/546/EGS z dne 17. oktobra 1983 v postopku na podlagi člena [81] Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (IV/30.064 – Železovi in jekleni cilindri) (UL L 317, str. 1).
- 58 ADM meni, da Komisija pri določitvi zneska globe ni upoštevala dejstva, da je bil v tretji državi že obsojen na plačilo globe in odškodnine v zadostnem znesku, da ga odvrne od kakršne koli nove kršitve prava konkurence, zato naj bi bil ADM dovolj sankcioniran.
- 59 Poleg tega po mnenju ADM Komisija dela napako z ugotovitvijo, da so odškodnine, ki jih je ADM plačal v postopkih v Združenih državah in Kanadi, zgolj nadomestila.

ADM pa poudarja, da so v teh odškodninah, ki so izplačane na podlagi sodne poravnave, upoštevane zahteve za trikratno odškodnino („triple damages“), ki so jo zahtevali zadevni kupci. Zato te odškodnine presegajo zgolj znesek nadomestila in naj bi imele naravo civilne kazni. Posledično naj bi morala upoštevati te zneske civilne kazni v skladu z načelom, da ne moreta biti izrečeni dve sankciji za isto kršitev.

60 Komisija predlaga zavrnitev pritožbenega razloga.

B – *Presoja Sodišča prve stopnje*

61 Opozoriti je treba, da načelo ne bis in idem prepoveduje, da bi bila ista oseba več kot enkrat kaznovana za isto nezakonito ravnanje za varovanje istega pravnega interesa. Za uporabo tega načela morajo biti izpolnjeni trije kumulativni pogoji, in sicer identično dejansko stanje, identičnost kršitelja in identičnost varovanega pravnega interesa (glej v tem smislu sodbo Sodišča z dne 7. januarja 2004 v združenih zadevah Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, Recueil, str. I-123, točka 338).

62 Sodna praksa Skupnosti je tako dopustila, da je lahko eno podjetje predmet obravnave v dveh vzporednih postopkih za isto nezakonito ravnanje in je lahko dvakrat sankcionirano, in sicer s strani pristojnega organa zadevne države članice in organa Skupnosti, če imata omenjena postopka različne cilje in če ne gre za kršitev istega pravila (sodba Sodišča z dne 13. februarja 1969 v zadevi Wilhelm in drugi, 14/68, Recueil, str. 1, točka 11; sodbi Sodišča prve stopnje z dne 6. aprila 1995 v zadevi Tréfileurope proti Komisiji, T-141/89, Recueil, str. II-791, točka 191, in z dne 6. aprila 1995 v zadevi Sotralentz proti Komisiji, T-149/89, Recueil, str. II-1127, točka 29).

63 Iz tega *a fortiori* izhaja, da načela *ne bis in idem* ni mogoče uporabiti, ko postopki in kazni, ki jih vodijo in naložijo na eni strani Komisija in na drugi strani ameriški in kanadski organi, očitno nimajo istih ciljev. Čeprav gre namreč v prvem primeru za ohranjanje neizkrivljene konkurence na ozemlju Evropske unije in EGP, gre v drugem primeru za varovanje ameriškega oziroma kanadskega trga trga (glej v tem smislu sodbo Sodišča prve stopnje z dne 29. aprila 2004 v združenih zadevah Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, T-236/01, T-239/01, T-244/01, T-246/01, T-251/01 in T-252/01, Recueil, str. II-1181, točka 134 in navedena sodna praksa). Pogoj identičnosti varovanega pravnega interesa, ki je nujen za uporabo načela *ne bis in idem*, tako ni izpolnjen.

64 Torej se ADM v tem primeru napačno sklicuje na načelo *ne bis in idem*.

65 Te ugotovitve postavlja pod vprašaj sodba v zadevi Boehringer proti Komisiji, točka 55 zgoraj, na katero se sklicuje ADM. V tej zadevi namreč Sodišče ni navedlo, da mora Komisija odšteti sankcijo, ki so jo izrekli organi tretje države, ko je dejansko stanje, ki so ga za podjetje ugotovili Komisija in omenjeni organi, enako, temveč se je omejilo na navedbo, da je treba to vprašanje obravnavati, ko se bo zastavilo (zgoraj v točki 55 navedena sodba Boehringer proti Komisiji, točka 3).

66 V vsakem primeru je treba ugotoviti, da tudi če bi bila Komisija na podlagi načela pravičnosti v določenih posebnih primerih lahko dolžna upoštevati sankcije, ki so jih izrekli organi tretje države, ko so sankcionirali tudi ravnanje na ozemlju Skupnosti, ADM ni dokazal, da je to v tem primeru podano in da so ameriški in kanadski organi sankcionirali omejevalni sporazum v delu, v katerem se je nanašal na ozemlje Skupnosti ali EGP.

- 67 Zgolj sklicevanje v poravnavi, sklenjeni z ameriškimi organi, na dejstvo, da je omejevalni sporazum učinkoval „v Združenih državah in zunaj njih“, ne dokazuje, da so ameriški organi pri izračunu zneska globe upoštevali izvajanje ali učinke omejevalnega sporazuma, ki niso zadevali ameriškega ozemlja, zlasti EGP (glej v tem smislu zgoraj v točki 63 navedeno sodbo Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, točka 143).
- 68 Enako je treba glede povečanega zneska globe zaradi geografskega obsega kršitve sprejeti stališče, da zgolj ta trditev ne dokazuje, da bi bil vpliv omejevalnega sporazuma na trg EGP upoštevan.
- 69 ADM glede poravnave s kanadskimi organi ni predložil niti najmanjšega dokaza, da bi pri določitvi globe ti organi upoštevali izvajanje ali učinke omejevalnega sporazuma, zlasti tiste, ki so bili ugotovljeni v EGP, razen tistih, ki zadevajo to državo. Sklicevanje kanadskih organov na svetovno razsežnost omejevalnega sporazuma, katerega izpostavlja ADM, je bilo zgolj opredeljevanje pomena omejevalnega sporazuma za ves kanadski trg.
- 70 Glede odvratilnega učinka že naloženih glob in odškodnin, ki so trikratne in ne pomenijo nadomestila, Sodišče prve stopnje opozarja, da je to, da je Komisija pooblaščenca, da naloži globe podjetjem, ki so namenoma ali iz malomarnosti kršila določbe členov 81(1) ES ali 82 ES, eno od sredstev, s katerimi lahko izvršuje nalogo nadzora, ki ji jo je poverilo pravo Skupnosti. Ta naloga zajema preučevanje in zatiranje posameznih kršitev, pa tudi dolžnost, da uresničuje splošno politiko, da se bodo na področju konkurence uporabljala načela, ki jih določa Pogodba, in da delovanje podjetij usmeri v to (zgoraj v točki 47 navedena sodba Musique diffusion française in drugi proti Komisiji, točka 105).

- 71 Iz tega izhaja, da je Komisija pooblaščenca, da odloča o ravni zneska glob, da bi zagotovila njihov odvračilni učinek, ker so določene kršitve še precej pogoste, čeprav so bile že od začetka politike Skupnosti na področju konkurence nezakonite zaradi dobička, ki ga lahko nekatera zainteresirana podjetja pridobijo od teh kršitev (zgoraj v točki 47 navedena sodba *Musique diffusion française* in drugi proti Komisiji, točka 108).
- 72 ADM ne more uspešno zatrjevati, da zanj ni bilo potrebno nikakršno odvracanje, ker ga je za enako ravnanje že obsodilo sodišče tretje države. Cilj odvracanja, ki ga uresničuje Komisija, se nanaša na ravnanje podjetij v Skupnosti ali EGP. Posledično odvračilnost globe, naložene ADM zaradi kršitve skupnostnih pravil o konkurenci, ne more biti odvisna niti samo od posebnega položaja ADM niti od njegovega spoštovanja pravil o konkurenci, določenih v tretji državi zunaj EGP (glej v tem smislu zgoraj v točki 63 navedeno sodbo *Tokai Carbon* in drugi proti Komisiji, točki 146 in 147).
- 73 Torej, tožbeni razlog neupoštevanja glob, naloženih v drugih državah, je treba zavrniti.

III – *Teža kršitve*

A – *Uvod*

- 74 ADM trdi, da Komisija ni pravilno presodila teže kršitve pri izračunu zneska globe. Tožbeni razlogi glede tega vprašanja so, prvič, neupoštevanje oziroma nezadostno upoštevanje prometa od prodaje zadevnega proizvoda, drugič, množenje izhodiščnega zneska z množiteljem in, tretjič, dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na trg.

- 75 Pred odločitvijo o utemeljenosti različnih tožbenih razlogov, navajanih v tem kontekstu, je treba povzeti metodo, ki jo je Komisija uporabila v tem primeru pri presoji in upoštevanju teže kršitve, kot izhaja iz uvodnih izjav Odločbe.
- 76 Iz Odločbe izhaja, da je Komisija najprej štela, da so zadevna podjetja glede na naravo kršitve, njen dejanski vpliv na trg citronske kisline in obseg upoštevnege geografskega trga, in sicer celoten EGP, storila zelo resno kršitev (uvodne izjave od 204 do 232 Odločbe).
- 77 Dalje, Komisija je menila, da je treba zadevna podjetja različno obravnavati, da bi se „upoštevala dejanska gospodarska zmožnost kršiteljev, da povzročijo znatno škodo konkurenci, in [...] določiti globo v višini, ki bi zagotavljala zadosten odvračilni učinek“. V tem okviru je Komisija navedla, da bo upoštevala specifično moč vsakega podjetja in torej dejanski vpliv njegovega nezakonitega ravnanja na konkurenco (uvodni izjavi 233 in 234 Odločbe).
- 78 Za presojo teh okoliščin se je Komisija odločila opreti na promet zadevnih podjetij od prodaje citronske kisline na svetovni ravni v zadnjem letu kršitve, in sicer leta 1995. Komisija je v zvezi s tem menila, da zato, ker je trg citronske kisline globalen, „te številke [...] dajejo najbolj verodostojen vtis o zmožnosti udeleženih podjetij, da znatno škodijo drugim subjektom na skupnem trgu in/ali EGP“ (uvodna izjava 236 Odločbe). Komisija je dodala, da po njenem mnenju to metodo opravičuje dejstvo, da gre za svetovni kartel, katerega cilj je bila zlasti razdelitev trgov na svetovni ravni. Poleg tega je menila, da svetovni promet udeleženca omejevalnega sporazuma daje tudi predstavo o njegovem prispevku k učinkovitosti omejevalnega sporazuma v celoti, oziroma nasprotno, k nestabilnosti, ki bi zanj nastala, če navedeni udeleženec v njem ne bi sodeloval (uvodna izjava 236 Odločbe).

- 79 Komisija se je na tej podlagi odločila, da opredeli dve kategoriji podjetij, in sicer, prvič, kategorijo, v kateri je H&R, pri čemer se je sklicevala na dejstvo, da je ta „s svetovnim tržnim deležem 22 % najpomembnejši proizvajalec na trgu“. V drugo kategorijo je uvrstila ADM, JBL in HLR, pri čemer je navedla, da sta imeli prvi družbi „podobne tržne deleže [zaupno]“ in da je zadnja imela 9 % tržni delež. Nazadnje je v tretjo kategorijo uvrstila Cerestar, ker je bil ta „daleč najmanjši konkurent“ s tržnim deležem 2,5 % leta 1995. Komisija je tako za H&R določila izhodiščni znesek 35 milijonov EUR, za ADM, JBL in HLR 21 milijonov in za Cerestar 3,5 milijona (uvodne izjave od 237 do 239 Odločbe).
- 80 Končno je Komisija, da bi zagotovila zadosten odvračilni učinek globe, ta izhodiščni znesek prilagodila velikosti in globalnim sredstvom zadevnih podjetij. Komisija je z množiteljem 2 (tj. povečanje za 100 %) množila izhodiščni znesek ADM, ki je bil torej zvišan na 42 milijonov EUR, in z množiteljem 2,5 (tj. povečanje za 150 %) pomnožila izhodiščni znesek HLR, ki je tako dosegel 87,5 milijona EUR (uvodne izjave od 240 do 246 Odločbe).

B – Neupoštevanje oziroma nezadostno upoštevanje prometa prodaje zadevnega proizvoda

1. Trditve strank

- 81 Družba ADM očita Komisiji, da pri izračunu osnovnega zneska globe ni upoštevala oziroma da je nezadostno upoštevala njen promet, ki ga je ustvarila s prodajo zadevnega proizvoda.

- 82 Družba ADM trdi, da iz sodne prakse Sodišča prve stopnje izhaja, da je promet, ustvarjen s prodajo zadevnega proizvoda, pomemben dejavnik za izračun glob (sodbe Sodišča prve stopnje z dne 14. julija 1994 v zadevi Parker Pen proti Komisiji, T-77/92, Recueil, str. II-549, točke od 92 do 95; z dne 8. oktobra 1996 v združenih zadevah Compagnie maritime belge transports in drugi proti Komisiji, od T-24/93 do T-26/93 in T-28/93, Recueil, str. II-1201, točka 233; z dne 21. oktobra 1997 v zadevi Deutsche Bahn proti Komisiji, T-229/94, Recueil, str. II-1689, točka 127, in z dne 14. maja 1998 v zadevi SCA Holding proti Komisiji, T-327/94, Recueil, str. II-1373, točka 176).
- 83 Družba ADM meni, da je upoštevanje prometa, ustvarjenega z zadevnim proizvodom v EGP, ustrezna podlaga za presojo škode, povzročene konkurenci na trgu zadevnega proizvoda v Skupnosti, in relativne velikosti udeležencev omejevalnega sporazuma o zadevnih proizvodih. To ugotovitev naj bi potrdila sodna praksa Sodišča prve stopnje (zgoraj v točki 47 navedena sodba Europa Carton proti Komisiji, točka 126, in sodba Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevi KNP BT proti Komisiji, T-309/94, Recueil, str. II-1007, točka 108, ki je bila v pritožbi potrjena s sodbo Sodišča z dne 16. novembra 2000 v zadevi KNP BT proti Komisiji, C-248/98 P, Recueil, str. I-9641).
- 84 Poleg tega po mnenju družbe ADM zgoraj v točki 41 navedena sodba LR AF 1998 proti Komisiji potrjuje, da je nesorazmerno upoštevanje celotne velikosti podjetja za določitev globe nezakonito.
- 85 Družba ADM prav tako zatrjuje, da se je sama Komisija v svoji praksi odločanja zadnjih let, ki se je nanašala na zadeve, podobne zadevam v obravnavanem primeru (Odločba 94/601/ES z dne 13. julija 1994 v zvezi s postopkom na podlagi člena 85 Pogodbe ES (IV/C/33.833 – Carton) (UL L 243, str. 1); Odločba Komisije 94/815/ES z dne 30. novembra 1994 v zvezi s postopkom na podlagi člena 85 Pogodbe ES (IV/33.126 in 33.322 – Cement) (UL L 343, str. 1); Odločba Komisije 86/398/EGS z dne 23. aprila 1986 v zvezi s postopkom na podlagi člena 85 Pogodbe EGS (IV/31.149 – Polipropilen) (UL L 230, str. 1); Odločba Komisije 89/515/EGS z dne 2. avgusta 1989 v zvezi s postopkom na podlagi člena 85 Pogodbe EGS (IV/31.553 – Varjena žična mreža) (UL L 260, str. 1), in Odločba Komisije 94/215/ESPJ z dne

16. februarja 1994 zvezi s postopkom na podlagi člena 65 Pogodbe ESPJ glede sporazumov in usklajenih ravnanj, v katera so vključeni evropski proizvajalci nosilcev (UL L 116, str. 1)), oprla na prodajo, ustvarjeno z zadevnim proizvodom na trgu Skupnosti, kot je med drugim priznala v Odločbi (uvodna izjava 253). Vendar navaja, da je Komisija s tem, da se je v teh odločbah oprla na to merilo izračuna, določila globe, katerih znesek je zajemal med 2,5 in 9 % prometa, ki so ga ustvarila zadevna podjetja z zadevnim proizvodom. Družba ADM poudarja, da če bi Komisija v tem primeru prav tako uporabila to merilo izračuna, bi jo to pripeljalo do tega, da bi naložila globo, ki bi znašala med 1,15 in 4,14 milijona EUR. Nasprotno ji je Komisija s tem, da ni upoštevala tega merila izračuna, v tem primeru naložila globo, katere znesek je med 10- in 34-krat višji od zneska globe, ki bi ga bilo treba naložiti na tej podlagi.

⁸⁶ ADM meni, da je Komisija ravno tako napačno poudarila, da je upoštevala promet zadevnih podjetij, ko jih je razdelila v tri kategorije, ki ustrezajo velikosti njihovih deležev na svetovnem trgu citronske kisline (uvodna izjava 236). ADM meni, da bi Komisija morala upoštevati omejeno vrednost prodaje citronske kisline v EGP leta 1995.

⁸⁷ Prvič, Komisija sama priznava, da mora ugotoviti težo kršitve in tako določiti višino globe glede na učinke v EGP. V zvezi s tem pa je trditev Komisije iz uvodne izjave 236 Odločbe, da je bilo v tem kontekstu treba uporabiti svetovni promet, ker je bil cilj omejevalnega sporazuma „umik konkurenčnih rezerv s trga EGP“, neutemeljena. V Odločbi naj ne bi bilo navedeno, da so se stranke dogovorile za umik dobav trgu v EGP. ADM poudarja, da je kartel določil kvote na svetovni osnovi (uvodne izjave

od 97 do 101 Odločbe) in da ni bilo posebnih kvot za Evropo. V omejevalnem sporazumu, ki vpliva na potrošnike v EGP, naj bi bila škoda, ki jim je povzročena, enaka, če bi se omejevalni sporazum nanašal na ozemlja zunaj EGP ali ne. Zato ne more biti nikakršne razlike pri presoji teže kršitve in določitvi globe.

- 88 Drugič, praksa odločanja Komisije naj ne bi bila dosledna. V zadevah, imenovanih Brezšivne jeklene cevi (Odločba Komisije 2003/382/ES z dne 8. decembra 1999 v postopku na podlagi člena 81 ES (zadeva IV/E-1/35.860-B – Brezšivne jeklene cevi) (UL 2003, L 140, str. 1)) in Natrijev glukonat (Odločba z dne 2. oktobra 2001 v postopku na podlagi člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP, COMP/E-1/36.756 – Natrijev glukonat), naj bi Komisija upoštevala le prodajo, ustvarjeno v EGP.
- 89 Tretjič, izrojeni učinki upoštevanja svetovnega prometa naj bi bili v tem primeru dobro ponazorjeni, ker naj bi prodajo ADM v Kanadi in Združenih državah, ki pomeni okoli 50 % njegove prodaje citronske kisline na svetovnem trgu, že upoštevali organi teh držav pri izreku sankcij ADM. S tem da je Komisija upoštevala svetovni promet, naj bi naložila globo, ki ni sorazmerna glede na prodajo ADM, zaradi katere je bil ta sankcioniran.
- 90 Četrto, ADM meni, da tudi ob predpostavki, da lahko svetovni promet, ustvarjen s prodajo citronske kisline, pomeni upošteveni dejavnik pri določitvi globe, Komisija tega ni ustrezno upoštevala. Znesek globe, naložene ADM (pred uporabo obvestila o ugodni obravnavi), naj bi pomenil 66 % svetovnega prometa, ustvarjenega s prodajo citronske kisline. Ta sankcija naj bi namreč daleč presežala škodo, ki je bila potrošnikom in konkurenci povzročena s sodelovanjem ADM pri omejevalnem

sporazumu, saj ta škoda dejansko ustreza le delčku prometa, ustvarjenega na svetovnem trgu. Natančneje, Komisija naj bi se oprla izključno na celoten promet in sredstva podjetja. ADM pa meni, da nesorazmerno opiranje na celotni promet pripelje do izreka nezakonite globe.

- 91 Posledično družba ADM meni, da Komisija ni kršila le načel, ki izhajajo iz sodne prakse, ampak da je kršila tudi načelo sorazmernosti.
- 92 Po drugi strani družba ADM meni, da Smernice določajo, da bo „treba upoštevati tudi dejansko gospodarsko zmožnost kršiteljev, da povzročijo večjo škodo drugim subjektom, zlasti potrošnikom“ in da poleg tega za omejevalne sporazume predvidevajo morebitno ponderiranje, namenjeno izrazu „dejanskega vpliva [...] kršitve vsakega podjetja na konkurenco“.
- 93 Vendar je po mnenju družbe ADM gospodarski vpliv, ki ga ima na konkurenco ali na druge subjekte, mogoče presoditi le glede na znesek prodaj zadevnega proizvoda. Samo upoštevanje teh prodaj bi omogočilo presoditi obseg morebitne škode za potrošnike ali konkurenco, izraženo v protikonkurenčni koristi ali drugih nezakonitih dobičkih.
- 94 Posledično meni, da Komisija s tem, da ni upoštevala prometa, ki izhaja iz prodaje zadevnega proizvoda, ni pravilno uporabila svojih Smernic.

- 95 Končno, družba ADM navaja, da je Komisija s tem, da ni podala posebnih razlogov za utemeljitev odločitve, da ne upošteva prodaje, ki jo je družba ADM ustvarila na trgu zadevnega proizvoda v EGP, kršila obveznost obrazložitve.
- 96 Komisija predlaga, naj se navedeni tožbeni razlogi zavrnejo.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

- 97 Družba ADM se sklicuje na kršitev načela sorazmernosti in Smernic ter obveznosti obrazložitve.

a) Kršitev načela sorazmernosti

- 98 Kot je bilo ugotovljeno na podlagi ustaljene sodne prakse, se mora pri ugotavljanju teže kršitve upoštevati veliko dejavnikov, zlasti posebne okoliščine zadeve in njen kontekst, ne da bi obstajal zavezujoč ali taksativen seznam meril, ki jih je treba obvezno upoštevati (zgoraj v točki 64 navedeni sklep Sodišča z dne 25. marca 1996 v zadevi SPO in drugi proti Komisiji, C-137/95 P, Recueil, str. I-1611, točka 54, in sodba Sodišča z dne 17. julija 1997 v zadevi Ferriere Nord proti Komisiji, C-219/95 P, Recueil, str. I-4411, točka 33; sodba Sodišča prve stopnje z dne 20. marca 2002 v zadevi HFB in drugi proti Komisiji, T-9/99, Recueil, str. I-1487, točka 443).

- 99 Poleg tega so lahko na podlagi ustaljene sodne prakse med dejavniki presoje teže kršitve, odvisno od primera, količina in vrednost blaga, ki je predmet kršitve, ter velikost in gospodarska moč podjetja in zato vpliv, ki ga ima lahko podjetje na upoštevem trgu. Po eni strani iz tega izhaja, da je mogoče za določitev zneska globe upoštevati tako celotni promet podjetja, ki je, čeprav približen in nepopoln, kazalec njegove velikosti in gospodarske moči, kot tržni delež zadevnih podjetij na zadevnem trgu, ki lahko pokaže obseg kršitve. Po drugi strani iz tega izhaja, da se ne sme niti enemu niti drugemu od teh podatkov glede na druge elemente presoje pripisati nesorazmernega pomena, zato določitev ustrezne globe ne more biti zgolj rezultat izračuna na podlagi skupnega prometa (glej v tem smislu zgoraj v točki 47 navedeno sodbo *Musique française* in drugi proti Komisiji, točki 120 in 121; zgoraj v točki 82 navedeno sodbo *Parker Pen* proti Komisiji, točka 94; *SCA Holding* proti Komisiji, točka 82 zgoraj, točka 176; *Archer Daniels Midland* in *Archer Daniels Midland Ingredients* proti Komisiji, točka 41 zgoraj, točka 188, in *HFB* in drugi proti Komisiji, točka 98 zgoraj, točka 444).
- 100 Iz tega izhaja, da če ne bi bilo mogoče zanikati, kot trdi družba ADM, da promet zadevnega proizvoda lahko pomeni primerno podlago za presojo škode, povzročene konkurenci na trgu zadevnega proizvoda v Skupnosti in relativnega pomena udeležencev omejevalnega sporazuma glede zadevnih proizvodov, ostaja dejstvo, da ta dejavnik ni edino merilo, v skladu s katerim mora Komisija presoditi težo kršitve.
- 101 Posledično bi imel ta element, v nasprotju s trditvijo družbe ADM, s tem da se presoja sorazmernosti, kot se zdi, da predlaga družba ADM, omeji le na presojo razmerja med naloženo globo in prometom z zadevnima proizvodom, nesorazmerni pomen. Presoditi je treba sorazmernost te višine globe glede na vse elemente, katere mora Komisija upoštevati pri presoji teže kršitve, in sicer samo naravo kršitve, njen dejanski učinek na zadevnem trgu in obseg geografskega trga.

- 102 Utemeljenost Odločbe glede na nekatere izmed teh meril bomo v skladu s trditvami družbe ADM, s katerimi želi ta v bistvu dokazati, da bi Komisija v tem primeru morala uporabiti promet zadevnih podjetij na ravni EGP, in ne na svetovni ravni, obravnavali v nadaljevanju.
- 103 ADM s prvo trditvijo v bistvu graja dejstvo, da je Komisija v uvodni izjavi 236 Odločbe menila, da je treba za razvrstitev zadevnih podjetij v tri kategorije vzeti svetovni promet, ker je bil cilj omejevalnega sporazuma „umakniti konkurenčne rezerve s trga EGP“. Po mnenju ADM pa v Odločbi ni zatrjevano, da bi se stranke dogovorile za umik dobav na trgu EGP.
- 104 Sodišče prve stopnje meni, da je treba ugotoviti, da ADM ta del Odločbe citira zunaj konteksta. Besedilo celotne uvodne izjave 236 Odločbe jasno podaja, da po mnenju Komisije v kontekstu svetovnega omejevalnega sporazuma, kot je zadevni, zgolj svetovni promet omogoča presoje dejanske zmožnosti zadevnih podjetij, da povzročijo škodo na upoštevnem trgu. Posledično ta prva utemeljitev ni utemeljena.
- 105 ADM želi z drugo trditvijo dokazati, da je Komisija v svoji nedavni upravni praksi sama uporabila promet, ustvarjen v EGP.
- 106 Sodišča prve stopnje kljub temu ugotavlja, da odločbi, ki ju ADM navaja v utemeljitev te trditve, za ta primer nista upoštevnii. V zadevi, imenovani Brezšivne jeklene cevi (glej v točki 88 zgoraj), Komisija ni razvrstila zadevnih podjetij (glej uvodne izjave od 159 do 162 odločbe v navedeni zadevi). V zadevi, imenovani Natrijev glukonat (glej točko 88), pa je Komisija kot v tej zadevi uporabila svetovni promet za razvrstitev podjetij. Utemeljitev ADM torej ni podprta z dejstvi.

- 107 Družba ADM s tretjo trditvijo v bistvu izpostavlja dejstvo, da so njeno prodajo citronske kisline v Kanadi in Združenih državah, ki pomeni 50 % njene prodaje citronske kisline na svetovnem trgu, že upoštevali organi teh držav pri izreku sankcije ADM. Ker ADM s tem utemeljevanjem v bistvu ponavlja očitek kršitve načela prepovedi kumulacije sankcij, je Sodišče prve stopnje to utemeljevanje že zavrnilo kot neutemeljeno (glej točke od 61 do 73 zgoraj). ADM s tem utemeljevanjem meni, da Komisija ne mora določiti globe na podlagi ravnanj na trgih zunaj prostora Skupnosti, a to ni podprto z dejstvi. Komisija namreč svetovnega prometa ni uporabila za osnovo za izračun globe, ampak zgolj kot sredstvo za ugotavljanje dejanske gospodarske zmožnosti vsakega podjetja, da konkurenci povzroči škodo, in da globo določi v višini, ki bo zagotavljala zadosten odvračilni učinek za vsako podjetje, kar je utemeljeno s svetovno razsežnostjo omejevalnega sporazuma.
- 108 ADM skuša s četrto trditvijo v bistvu dokazati, da upoštevanje prometa, ustvarjenega z prodajo citronske kisline na svetovni ravni, pripelje do izreka nesorazmerne globe glede na škodo, povzročeno potrošnikom in konkurenci.
- 109 Opozoriti je treba, da gre v tem primeru za omejevalni sporazum, ki združuje podjetja, ki poslujejo po vsem svetu in ki imajo 60 % tržni delež na upoštevnem proizvodnem trgu, in se poleg določanja cen nanaša zlasti na razdelitev trga z dodelitvijo prodajnih kvot. V takem primeru se lahko Komisija v okviru različnega obravnavanja zadevnih podjetij, kot je storila v tem primeru, zakonito opre na promet, ki so ga posamični člani omejevalnega sporazuma ustvarili na svetovni ravni, v tem primeru s prodajo citronske kisline. Cilj tega različnega obravnavanja je namreč presoja dejanske gospodarske zmožnosti kršiteljev, da konkurenci s kršenjem povzročijo škodo, in torej upošteva njihova relativna moč v okviru kartela. Komisija posledično ni prekorčila široke diskrecijske pravice, ki jo ima na tem področju, ko je presodila, da ima tržni delež članov omejevalnega sporazuma ustrezno indikativno vrednost.

110 Zato je treba tožbene razloge glede kršitve načela sorazmernosti zavriniti.

b) Kršitev Smernic

111 Kot je že ugotovilo Sodišče prve stopnje, Smernice določajo le to, da se znesek glob izračuna glede na celotni promet ali promet, ki so ga ustvarila podjetja na zadevnem trgu. Vendar ne nasprotujejo temu, da se tak promet upošteva pri določanju zneska globe, da bi se spoštovala splošna načela prava Skupnosti, in če okoliščine to zahtevajo (glej v tem smislu zgoraj v točki 41 navedeni sodbi LR AF 1998 proti Komisiji, točka 283, potrjena v pritožbenem postopku z zgoraj v točki 41 navedeno sodbo Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 258, in Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, točka 41 zgoraj, točka 187).

112 Posledično Smernice ne določajo, da promet zadevnih podjetij – bodisi celotni promet ali promet od prodaje zadevnega proizvoda – pomeni izhodiščno točko izračuna glob in še manj da pomeni edino upošteveno merilo za določitev teže kršitve.

113 Komisija pa ga lahko upošteva kot enega izmed upoštevnih elementov. Tako je zlasti takrat, ko Komisija v skladu z odstavki od tri do šest točke 1 A Smernic prilagodi znesek, da bi zagotovila dovolj odvračilno raven glob. V tem okviru Komisija upošteva dejansko zmožnost kršiteljev, da povzročijo večjo škodo drugim subjektom, in potrebo zagotavljanja zadostnega odvračilnega učinka globe (točka 1

A, četrty odstavek) ter ponderira zneske, določene glede na specifično težo in zato dejanski vpliv kršitev vsakega podjetja na konkurenco, zlasti če obstaja znatno neskladje med velikostjo podjetij, ki zgrešijo kršitve iste vrste (točka 1 A, šesti odstavek).

114 V tem primeru je Komisija v pisanih navajala, da se je za presojo relativne moči vsakega izmed podjetij oprla na promet, ustvarjen na upoštevem proizvodnem trgu. Kot izhaja iz uvodne izjave 236 Odločbe, je Komisija dobro upoštevala svetovni promet, ustvarjen z zadevnim proizvodom, da bi upoštevala relativno moč podjetij na upoštevem trgu. Kot je bilo namreč že ugotovljeno v točkah 77 in 78 zgoraj, se je Komisija za različno obravnavanje, da bi se upoštevala dejanska gospodarska zmožnost kršiteljev, da konkurenci povzročijo znatno škodo, in da bi se globa določila v višini, ki zagotavlja zadosten odvračilni učinek, odločila opreti na promet, ki so ga zadevna podjetja ustvarila s prodajo citronske kisline na svetovni ravni v zadnjem letu kršitve, namreč leta 1995.

115 Vendar gre v tem primeru za omejevalni sporazum, ki združuje podjetja, ki imajo zelo velik tržni delež zadevnega proizvoda na svetovni ravni. Poleg tega se omejevalni sporazum nanaša na določitev cen in na razdelitev trga z dodelitvijo prodajnih kvot. V takem primeru se lahko Komisija pri različnem obravnavanju zadevnih podjetij pravilno opre na promet, ki so ga ustvarili udeleženci tega omejevalnega sporazuma s prodajo citronske kisline na svetovni ravni. Namen tega različnega obravnavanja je bil namreč presoditi dejansko gospodarsko zmožnost kršiteljev, da povzročijo škodo konkurenci s kršitvenim ravnanjem, in torej upoštevati njihovo specifično moč v okviru omejevalnega sporazuma, zato Komisija ni prekoračila svoje široke diskrecijske pravice, ko je menila, da je bil svetovni tržni delež zadevnih udeležencev omejevalnega sporazuma ustrezna indikativna vrednost.

116 Zato je treba tožbeni razlog kršitve Smernic zavrnuti.

c) Kršitev načela obveznosti obrazložitve

- 117 V skladu z ustaljeno sodno prakso mora biti v obrazložitvi, ki jo zahteva člen 253 ES, jasno in nedvoumno podano sklepanje organa Skupnosti, ki je sporni akt izdal, tako da se lahko zainteresirane stranke seznanijo z razlogi sprejetega ukrepa in da lahko pristojno sodišče opravi nadzor. Zahtevo za obrazložitev je treba presoјati glede na okoliščine posameznega primera, predvsem glede na vsebino akta, naravo razlogov, na katere se sklicuje, in interes, ki bi ga lahko imeli naslovniki oziroma drugi subjekti, ki jih akt neposredno in posamično zadeva. Ne zahteva pa se, da obrazložitev pojasni vse upoštevne dejanske in pravne elemente v ukrepu, v katerem je treba vprašanje, ali je obrazložitev posameznega akta v skladu z zahtevami iz člena 253 ES, presoditi ne samo glede na njegovo besedilo, ampak tudi glede na njegov kontekst in na celoto pravnih pravil, ki urejajo zadevno področje (sodbi Sodišča z dne 2. aprila 1998 v zadevi Komisija proti Sytraval in Brink's France, C-367/95 P, Recueil, str. I-1719, točka 63, in z dne 30. septembra 2003 v zadevi Nemčija proti Komisiji, C-301/96, Recueil, str. I-9919, točka 87).
- 118 Glede odločbe, s katero je bila več podjetjem naložena globa zaradi kršitev pravil Skupnosti s področja konkurence, je treba obseg obveznosti obrazložitve določiti zlasti glede na dejstvo, da je treba težo kršitve ugotoviti glede na številne elemente, kot so zlasti posebne okoliščine zadeve, njen kontekst, in to ne da bi obstajal zavezujoč in izčrpen seznam meril, ki jih je treba upoštevati (zgoraj v točki 98 navedeni sklep SPO in drugi proti Komisiji, točka 54).
- 119 V obravnavanem primeru je Komisija znesek globe, ki ga je treba naložiti podjetju, izračunala na podlagi njegovega prometa z zadevnim proizvodom, vendar ni upoštevala prometa z zadevnim proizvodom v EGP, ampak na svetovni ravni (glej točko 114 zgoraj). V nasprotju z navedbami ADM Komisija ni bila dolžna upoštevati prometa z zadevnim proizvodom v EGP (glej točko 111 zgoraj). Zato ji ni mogoče

očitati, da ni navedla razlogov, zaradi katerih ni uporabila tega dejavnika za izračun globe, ki jo je treba naložiti.

120 Zato je treba tožbeni razlog kršitve obveznosti obrazložitve prav tako zavrniti.

C – Množenje izhodiščnega zneska z množiteljem

1. Trditve strank

121 ADM meni, da je množenje izhodiščnega zneska z množiteljem 2 (uvodna izjava 246 Odločbe) očitno nesorazmeren ukrep, ki naj bi poleg tega temeljil na napačnem sklepanju in kršil načelo enakega obravnavanja.

122 Prvič, družba ADM opozarja, da je v okviru postopkov, sproženih v Združenih državah in Kanadi zaradi kršitve pravil o konkurenci, že plačala globo (30 milijonov dolarjev (USD) v Združenih državah in 2 milijona kanadskih dolarjev (CAD) v Kanadi), plačala odškodnino potrošnikom (83 milijonov dolarjev USD), plačala okoli 34 milijonov USD, da je bil ustavljen postopek, ki so ga zoper njo sprožili delničarji, eden izmed zaposlenih je bil obsojen na zaporno kazen v Združenih državah, na svetovni ravni pa je sprejela politiko usklajenosti s pravili o konkurenci. Zaradi vseh teh ukrepov naj bi bil izrek nove sankcije z odvračilnim učinkom Komisije neučinkovit in nesorazmeren.

123 Drugič, družba ADM zatrjuje, da je ob upoštevanju, da so podjetja razumni gospodarski subjekti, da bi bila globa učinkovito odvračilna, potrebno le, da se določi na taki ravni, da njen pričakovani znesek prekorači korist od kršitve. Meni, da bo imela globa že s tem, da se podjetja zavedajo, da izguba, povezana s sankcijo, izniči korist omejevalnega sporazuma, odvračilni učinek. Ta pristop naj bi potrdilo Sodišče v sodbi *Musique diffusion française* in drugi proti Komisiji, točka 47 zgoraj (točka 108). Ustrežal naj bi tudi *Smernicam*, ki nalagajo (točka I A, četrti odstavek), da je treba odvračilni učinek presoditi tudi glede na zmožnost udeležencev zadevnega omejevalnega sporazuma, da potrošnikom povzročijo škodo, in posledično zahtevajo, da se vsaka korist, ki izhaja iz nezakonitega omejevalnega sporazuma, upošteva pri določitvi primernega odvračilnega učinka. Nazadnje naj bi bil ta pristop skupni imenovalc drugih skupnostnih predpisov.

124 Družba ADM ne ugovarja, da je mogoče pri izračunu globe upoštevati celotni promet. Vendar naj bi dejstvo, da se mu daje prevelik pomen, pripeljalo do nesorazmerne globe. Komisija naj bi se v zvezi s tem omejila na zagovarjanje povečanja, ki ga je izvedla s primerjavo, sklicujoč se na promet družbe ADM. Vendar z nobeno razumno razlago ni mogoče utemeljiti, da je bil izračun povečanja na raven, ki zagotavlja odvračilni učinek, osredotočen na njen celotni promet. Pristop, ki ga je izbrala Komisija, naj nikakor ne bi pojasnil, zakaj je bilo treba izničiti koristi, ki jih je družba ADM ustvarila s prodajo proizvodov, ob upoštevanju cilja odvracanja zadevnih podjetij od njihovih dejavnosti v okviru kartela, ki se nanaša na citronsko kislino, z zadevno kršitvijo nimajo nobene zveze.

125 Tretjič, ADM poudarja ugotovitev, da mora učinkovito odvračilna sankcija izničiti pričakovano korist od omejevalnega sporazuma (glej točko 123 zgoraj). Vendar, navaja ADM, je imel v tem primeru JBL največjo letno prodajo v EGP (77 milijonov EUR) in je imel od omejevalnega sporazuma največ koristi. ADM poudarja da JBL ni bil deležen povečanja na podlagi zagotavljanja odvračilnosti v tej fazi izračuna glob. Po drugi strani pa ADM pravi, da ji je bil ob njeni letni prodaji v EGP v višini 46 milijonov EUR osnovni znesek, ki ji je bil naložen, zaradi zagotavljanja odvračilnosti podvojen s povečanjem za 21 milijonov EUR. ADM iz tega sklepa, da je Komisija kršila načelo enakega obravnavanja.

- 126 Četrtrič, ADM meni, da Komisija v odgovoru na tožbo ne more uspešno navajati, da je ADM poleg pri omejevalnem sporazumu na trgu citronske kisline hkrati sodeloval pri dveh drugih omejevalnih sporazumih. Ta okoliščina naj namreč ne bi bila navedena v Odločbi. Poleg tega naj bi Komisija v vsaki izmed odločb glede teh omejevalnih sporazumov uporabila množitelj za zagotavljanje odvračilnega učinka globe.
- 127 Petič, ADM meni, da Odločba glede tega vprašanja ni dovolj obrazložena. ADM navaja, da Komisija ni pojasnila, na kakšni podlagi je za tako znatno povečanje lahko presodila, da je potrebno za zagotovitev odvračilnega učinka. Omejila naj bi se na izjavo, da je treba večjim družbam naložiti višje globe, a naj ne bi navedla razlogov, zaradi katerih je za podvojitev globe v tem primeru menila, da je ustrezna za ADM, niti ali so bili dejavniki, kot so že naložene sankcije, ki odvrtaajo od zasledovanja koristi od omejevalnih sporazumov, upoštevani. Po mnenju ADM bi morala Komisija v tem primeru jasno navesti razloge za sprejetje zadevnega ukrepa. ADM namreč navaja, da ni objavljenih zadev, v katerih bi Komisija „dovolj odvračilno“ povečanje globe uporabila kot dodaten ukrep v postopku izračuna glob. Poleg tega naj bi to povečanje pomenilo pomemben del globe, ki je bila v končni fazi naložena ADM.
- 128 Komisija predlaga, naj se navedeni tožbeni razlogi zavrnejo.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

a) Kršitev načela sorazmernosti

- 129 Glede bistvene navedbe ADM, da je ob upoštevanju, da so podjetja razumni gospodarski subjekti, da bi bila globa učinkovito odvračilna, potrebno le, da se določi

na taki ravni, da njen pričakovani znesek prekorači korist od kršitve, je treba opozoriti, da je odvratilnost ena izmed glavnih okoliščin, ki jo je treba upoštevati pri določitvi glob (sodbi Sodišča z dne 15. julija 1970 v zadevi Chemiefarma proti Komisiji, 41/69, Recueil, str. 661, točka 173, in z dne 14. julija 1972 v zadevi BASF proti Komisiji, 49/69, Recueil, str. 713, točka 38).

130 Vendar če bi se morala globa določiti na ravni, ki bi bila omejena na izničenje koristi omejevalnega sporazuma, potem ne bi imela odvratilnega učinka. Razumno bi bilo namreč predpostavljati, da podjetja pri finančnem izračunu in upravljanju niso razumno upoštevala le višine zneska glob, ki bi jim bile naložene za kršitev, ampak tudi raven tveganja odkritja omejevalnega sporazuma. Poleg tega, če bi pomen globe zmanjšali zgolj na odpravo dobička oziroma pričakovane koristi, ne bi mogli dovolj upoštevati zadevnega kršitvenega ravnanja z vidika člena 81(1) ES. Z zmanjšanjem globe zgolj na povrnitev povzročene škode bi se namreč, razen odvratilnega učinka, ki lahko zadeva le prihodnje ravnanje, zanemarila tudi represivnost takega ukrepa glede na dejansko storjeno kršitev.

131 Poleg tega za podjetje, ki je kot družba ADM prisotno na številnih trgih in ima na voljo posebej velika finančna sredstva, upoštevanje prometa, ustvarjenega na zadevnem trgu, ne bi moglo zadoščati za zagotovitev odvratilnega učinka globe. Namreč, večje ko je podjetje in ima na voljo vsa sredstva, ki mu omogočajo, da na trgu deluje neodvisno, bolj se mora zavedati pomena svoje vloge za dobro delovanje konkurence na trgu. Torej je treba pri določitvi globe, da bi se zagotovil njen odvratilni učinek, upoštevati dejanske okoliščine, ki se nanašajo na gospodarsko moč podjetja, ki je spoznano za krivo kršitve. Zato upoštevanje svetovnega prometa ADM pri izračunu zneska globe v tem primeru ne pripelje do nesorazmerne globe.

132 Posledično je treba tožbeni razlog, s katerim je očitana kršitev načela sorazmernosti, zavrnilo.

b) Kršitev načela enakega obravnavanja

133 Opozoriti je treba, da Komisija v skladu z načelom enakega obravnavanja primerljivih dejanskih stanj ne sme obravnavati različno oziroma različnih dejanskih stanj enako, če tako obravnavanje ni objektivno utemeljeno (sodba Sodišča z dne 13. decembra 1984 v zadevi Sermide, 106/83, Recueil, str. 4209, točka 28, in sodba Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevi BPB de Eendracht proti Komisiji, T-311/94, Recueil, str. II-1129, točka 309).

134 ADM v bistvu navaja, da kljub večji prodaji citronske kisline (77 milijonov EUR), kot jo je ustvarila sama (46 milijonov EUR), Komisija JBL ni povečala globe, kot je to storila v njenem primeru.

135 Glede tega je treba poudariti, da je namen uporabe množitelja zagotoviti, da ima globa odvračilni učinek tudi za zelo velika podjetja. Pomet, ki ga je leta 2000 ustvaril JBL, pa je znašal borih 314 milijonov EUR, medtem ko je promet ADM znašal 13.936 milijonov EUR. Poleg tega je treba upoštevati, da imajo zelo velika podjetja, kot je ADM, povečano odgovornost za ohranitev proste konkurence na trgih, na katerih so prisotna, in imajo navadno boljšo pravno in ekonomsko svetovalno infrastrukturo, ki jim omogoča, da presodijo, ali njihovo ravnanje glede na skupnostno konkurenčno pravo pomeni kršitev.

136 Posledično je treba tudi tožbeni razlog kršitve načela sorazmernosti zavrniti.

c) Kršitev načela obveznosti obrazložitve

137 Ker ADM v bistvu navaja, da Komisija ni navedla razlogov, zaradi katerih je bila podvojitev globe v tem primeru presojena kot ustrezna, niti tega, ali so bili dejavniki, kot so že naložene sankcije, ki odvrtaajo od zasledovanja koristi od omejevalnih sporazumov, upoštevani, se je treba najprej sklicevati na sodno prakso, navedeno v točkah 117 in 118 zgoraj. Dalje, treba je opozoriti, da je Komisija obrazložila uporabo množitelja zlasti za globo, izračunano za ADM, s potrebo po zagotavljanju zadostnega odvrtačilnega učinka globe. Komisija se je pri tem oprla na svetovni promet zadevnih podjetij (uvodni izjavi 50 in 241 Odločbe). Nazadnje je v uvodni izjavi 246 Odločbe navedla, da je sprejela stališče, da je uporaba množitelja 2 ustrezna za zagotovitev odvrtačilnosti globe, ki jo je treba naložiti ADM.

138 Zlasti glede pomena množitelja, uporabljenega pri ADM, se je Komisija lahko omejila na sklicevanje na velikost tega podjetja, kot približno izhaja iz svetovnega prometa, ki ga je to podjetje ustvarilo, in na poudarjanje potrebe po zagotovitvi odvrtačilnosti globe. Komisiji obveznost obrazložitve ne nalaga, da navede opredmetene elemente v zvezi z načinom izračuna, ki je podlaga za to odločitev (glej v tem smislu sodbo Sodišča z dne 16. novembra 2000 v zadevi Sarrió proti Komisiji, C-291/98 P, Recueil, str. I-9991, točka 80).

139 Torej je Komisija glede tega vprašanja dovolj obrazložila Odločbo in je tudi tožbeni razlog, s katerim je očitana kršitev dolžnosti obrazložitve, treba zavrnila.

D – *Napake pri presoji dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg*

1. Uvod

140 Najprej je treba opozoriti, da je treba teže kršitev ugotavljati glede na številne elemente, kot so med drugim posebne okoliščine zadeve, njen kontekst, pri čemer ni izčrpnega in zavezujočega seznama meril, ki jih je obvezno treba upoštevati (v točki 98 navedeni sklep SPO in drugi proti Komisiji, točka 54; zgoraj v točki 98 navedeni sodbi Ferriere Nord proti Komisiji, točka 33, in HFB in drugi proti Komisiji, točka 443). V tem okviru je mogoče dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na trg šteti za eno izmed upoštevanih meril.

141 V Smernicah (točka 1 A, prvi odstavek) je Komisija navedla, da za presajo teže kršitve poleg narave kršitve in obsega zadevnega geografskega trga upošteva „dejanski vpliv [kršitve] na trg, če je izmerljiv“.

142 Glede obravnavanega primera iz uvodnih izjav od 210 do 230 Odločbe izhaja, da je Komisija znesek globe, določene glede na teže kršitve, dejansko določila ob upoštevanju teh treh meril. Še zlati je pri tem menila, da je imel omejevalni sporazum „dejanski vpliv“ na trg natrijevega glukonata (uvodna izjava 230 Odločbe).

143 Vendar je po mnenju družbe ADM Komisija storila številne napake pri presoji konkretnega vpliva omejevalnega sporazuma na trg citronske kisline. Po mnenju družbe ADM so te napake vplivale na izračun zneska glob.

2. Komisija naj bi izbrala napačen pristop za dokazovanje, da je imel omejevalni sporazum konkreten vpliv na trg

a) Trditve strank

144 Družba ADM meni, da je Komisija izbrala napačen pristop pri dokazovanju, da je imela kršitev dejanski vpliv na trg.

145 ADM Komisiji očita, da ni dokazala dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg citronske kisline. Poudarja, da je Komisija sama v uvodni izjavi 211 Odločbe navedla, da razlike med dejanskimi cenami in cenami, ki bi bile, če ne bi bilo omejevalnega sporazuma, ni mogoče verodostojno izmeriti. V taki situaciji naj bi se Komisija, namesto da bi vsaj predstavila verjetno ekonomsko teorijo o tem, kaj bi se zgodilo, če kartela ne bi bilo, omejila na navajanje golih domnev, da je izvedba sporazumov kartela morala imeti učinke na upoštevem trgu.

146 ADM meni, da klub dejstvu, da je v upravnem postopku Komisiji predložila strokovno poročilo z dne 30. junija 2000, ki je med drugim omenjeno v uvodnih izjavah 222 in 223 Odločbe in na katero se je ADM skliceval v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, v katerem je bilo dokazano, da kartel ni imel vpliva

na upoštevnem trgu (v nadaljevanju: strokovno poročilo), Komisija ni opravila ustrezne ekonomske analize predloženih podatkov. ADM poudarja, da je v poročilu navedeno:

„Posledično, omejitve, ki zavirajo presežne zmogljivosti in povpraševanje, ki jih spremljajo vedno bolj konkurenčne dobave iz kitajskega uvoza citronske kisline, skupaj s pomembnimi povečanimi zmogljivosti podjetij različnih proizvajalcev, prepričljivo razlagajo gibanje cen od leta 1991 do 1995 [...] Dejstvo, da med trajanjem kršitve cene niso dosegle ravni iz sredine osemdesetih let, kljub presežnemu povpraševanju, ob čemer udeleženci kartela niso mogli nadzirati zmogljivosti ali prihoda novih konkurentov na trg, pomeni, da je treba zavrniti hipotezo, da so proizvajalci v tem obdobju učinkovito nadzirali ceno citronske kisline.“

¹⁴⁷ ADM pripominja, da je Komisija v uvodni izjavi 226 Odločbe sama priznala, da je razlaga za dvig cen v letih 1991 in 1992, ki jo je podal zlasti ADM „[lahko] v določeni meri verodostojna“. Vendar ADM graja to, da se je Komisija zadovoljila z navedbo, da ni mogoče izključiti, da je imel omejevalni sporazum učinek na trg.

¹⁴⁸ Prvič, po mnenju ADM iz tega sledi, da Komisija ni dokazala, da je imel omejevalni sporazum dejanski učinek na trg, ki ga je mogoče izmeriti v smislu Smernic, ampak je nezakonito prevalila dokazno breme.

¹⁴⁹ Drugič, ADM meni, da iz tega izhaja, da je Komisija napačno uporabila pravo z izjavo, da so nihanja cen nujno združljiva z učinkovitim omejevalnim sporazumom. Komisija naj namreč z opiranjem na to povsem abstraktno izjavo ne

bi upoštevala konteksta gospodarske panoge niti dejavnikov, ki podkrepljujejo ugotovitev, da zaradi razlogov, podrobno navedenih v poročilu strokovnjakov, cene niso bile zvišane nad raven, ki jo je določil kartel.

150 Tretjič, ADM meni, da je Komisija zmotno menila, da kratkoročen dvig cen njuno pomeni učinkovitost omejevalnega sporazuma. Obstajali naj bi namreč sektorji konkurenčnih proizvodov, kjer bi se ob enakem pomanjkanju zmogljivosti in podobnem presežnem povpraševanju za kratko obdobje dvignile cene za 40 % ali več.

151 ADM med drugim zatrjuje, da se Komisija za dokaz, da je imel omejevalni sporazum dejanski vpliv na upošteveni trg, ne more zakonito opreti na okoliščine, da so člani omejevalnega sporazuma obvladovali 60 % svetovnega trga in 70 % evropskega trga citronske kisline in so bili vpleteni v kompleksen in dolgoročen omejevalni sporazum.

b) Presoja Sodišča prve stopnje

152 Glede očitkov družbe ADM o samem pristopu, ki ga je izbrala Komisija, da bi dokazala, da je imel omejevalni sporazum dejanski vpliv na trg citronske kisline, je treba, preden odločimo o utemeljenosti trditev, na katere se sklicuje družba ADM, povzeti analizo, ki jo je opravila Komisija, kot izhaja iz uvodnih izjav od 210 do 228 Odločbe.

– Povzetek analize, ki jo je opravila Komisija

- 153 Komisija je najprej ugotovila, da „so kršitev v obdobju, na katerega se nanaša ta odločba, storila podjetja, ki so obvladovala več kot 60 % svetovnega trga in 70 % evropskega trga citronske kisline“ (uvodna izjava 210 Odločbe).
- 154 Dalje, Komisija je navedla, da „so imeli ti sporazumi dejanske učinke na trgu, ker so bili dejansko udejanjeni“ (uvodna izjava 210 Odločbe). V uvodni izjavi 212 Odločbe je Komisija ob sklicevanju na del Odločbe, v katerem je opisano dejansko stanje, ponovila trditev, da so bili sporazumi kartela „temeljito udejanjeni“, in dodala, da „je bil eden izmed udeležencev presenečen nad ravni formalizma in organizacije udeležencev, da so prišli do tega sporazuma“. Ravno tako je v uvodni izjavi 216 Odločbe navedla, da „[g]lede na predhodne ugotovitve in trud, ki ga je vsak udeleženec vložil za kompleksno organizacijo omejevalnega sporazuma, učinkovitost njegovega udejanjanja ne more biti vprašljiva“.
- 155 Poleg tega je Komisija presodila, da ni bilo potrebno „natančno matematično opredeliti razkoraka med temi cenami in cenami, ki bi bile, če teh dogovorov ne bi bilo“ (uvodna izjava 211 Odločbe). Komisija je namreč zastopala stališče, da „tega razkoraka ni mogoče vedno prepričljivo izmeriti, saj lahko nekateri dejavniki hkrati vplivajo na gibanje cen proizvoda, zaradi česar je kakršen koli sklep glede relativnega pomena vseh možnih vzrokov izjemno tvegan“ (*ibidem*). Kljub temu je v uvodni izjavi 213 Odločbe opisala gibanje cen citronske kisline od marca 1991 do leta 1995, pri čemer je v bistvu navedla, da so se cene citronske kisline od marca 1991 do sredine leta 1993 povišale za 40 % in da so potem v bistvu ostale na tej ravni. V uvodnih izjavah 214 in 215 Odločbe je tudi opozorila, da so člani kartela določili prodajne kvote in zasnovali ter izvajali mehanizme informiranja, nadzora in nadomestil za zagotovitev uporabe kvot.

156 Končno, Komisija v uvodnih izjavah od 217 do 228 Odločbe povzema, analizira in zavrača določene trditve zadevnih podjetij, navajane v upravnem postopku. Zlasti je povzela strokovno poročilo, v skladu s katerim bi do ugotovljenega gibanja cen prišlo v vsakem primeru, tudi če kartela ne bi bilo. V uvodni izjavi 226 Odločbe je Komisija kljub temu, opirajoč se na strokovno poročilo in trditve drugih strank, presodila, da trditev ADM ni mogoče sprejeti:

„Pojasnila ADM [H&R in JBL] za dvig cen v letih od 1991 do 1992 imajo določeno vrednost, vendar prepričljivo ne dokazujejo, da udejanjanje omejevalnega sporazuma ni moglo imeti nobene vloge pri nihanju cen. Čeprav bi se opisani pojavi lahko zgodili tudi v odsotnosti omejevalnega sporazuma, se odlično umeščajo v okvir njegovega obstoja. Dviga cen citronske kisline za 40 % v štirinajstih mesecih ni mogoče razlagati zgolj s popolnoma konkurenčno reakcijo, ampak ga je treba razlagati ob upoštevanju dogovorov, sklenjenih med udeleženci za uskladitev dviga cen in razdelitev tržnih deležev, in z vzpostavitvijo sistema informiranja in nadzora. Vse te okoliščine so prispevale k uspešnemu dvigu cen.“

– Presoja

157 Najprej je treba opozoriti, da Komisija v skladu s točko 1 A, prvi odstavek, Smernic pri izračunu globe glede na težo kršitve med drugim upošteva „dejanski vpliv [kršitve] na trg, kjer se to lahko meri“.

- 158 Glede tega je treba presoditi točen pomen besedila „kjer se to [dejanski vpliv] lahko meri“. Zlasti je treba ugotoviti, ali lahko Komisija v skladu s tem besedilom pri izračunu glob upošteva dejanski vpliv kršitve, samo če lahko ta vpliv tudi količinsko opredeli.
- 159 Kot pravilno zatrjuje Komisija, presoja vpliva omejevalnega sporazuma na zadevni trg nujno pomeni uporabo hipotez. V tem okviru mora Komisija preučiti zlasti to, kakšne bi bile cene zadevnega proizvoda, če omejevalnega sporazuma ne bilo. Vendar je pri preučevanju vzrokov za dejansko gibanje cen tvegano špekulirati o vlogi vsakega izmed njih. Upoštevati je treba objektivno okoliščino, da so se stranke zaradi omejevalnega sporazuma o cenah jasno odrekle konkuriranju pri cenah. Tako presoja vpliva, ki je posledica drugih dejavnikov, kot je to prostovoljno vzdržanje strank omejevalnega sporazuma, nujno temelji na razumnih in nenatančno količinsko opredeljivih verjetnostih.
- 160 Zato Komisiji ni mogoče očitati – razen če bi merilu iz točke 1 A, prvi odstavek, odvzeli polni učinek –, da se je oprla na dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na trg, ki je imel protikonkurenčen cilj, kot je omejevalni sporazum o cenah ali kvotah, ne da bi ta vpliv količinsko opredelila ali ne da bi o njem predložila kvantitativno presojo.
- 161 Zato je treba dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na zadevni trg šteti za dovolj dokazanega, če Komisija lahko predloži konkretne in verodostojne indice, ki z razumno verjetnostjo kažejo, da je omejevalni sporazum vplival na ta trg.
- 162 V obravnavanem primeru iz povzetka analize Komisije izhaja (glej točke od 153 do 156), da se je ta oprla na dva indica, da bi ugotovila obstoj „dejanskega vpliva“

omejevalnega sporazuma na trg. Po eni strani se je namreč sklicevala na dejstvo, da so udeleženci omejevalnega sporazuma skrbno izvajali omejevalne sporazume (glej zlasti uvodne izjave 210, 212, 214 in 215) in da so v obravnavanem obdobju ti člani obvladovali več kot 60 % svetovnega trga in 70 % evropskega trga citronske kisline (uvodna izjava 210 Odločbe). Po drugi strani je menila, da so podatki, ki so jih stranke predložile v upravnem postopku, pokazali določeno skladnost med cenami, določenimi z omejevalnim sporazumom, in dejanskimi cenami udeležencev omejevalnega sporazuma na trgu (uvodna izjava 213 Odločbe).

163 Tudi če je res, da je besedilo uvodnih izjav 210 in 216 Odločbe mogoče samo po sebi razumeti, kot da se je Komisija oprla na razmerje razlog-posledica med izvedbo omejevalnega sporazuma in njegovim dejanskim učinkom na trgu, ostaja dejstvo, da celotna analiza Komisije, v nasprotju z navedbami ADM, dokazuje, da se Komisija ni omejila na to, da bi na podlagi izvedbe omejevalnega sporazuma sklepala o obstoju njegovega dejanskega učinka na trg.

164 Poleg „temeljitega“ udejanjanja dogovorov kartela se je oprla na gibanje cen citronske kisline med obstojem kartela. V uvodni izjavi 213 Odločbe je opisala cene citronske kisline med letoma 1991 in 1995, kot so jih določili člani kartela, ki so bile najavljene kupcem in so jih večinoma udejanjile stranke. V nadaljevanju bo obravnavano, ali je Komisija, kot zatrjuje ADM, napačno presodila dejanske elemente, na katere je oprla ugotovitve. Ob tem pa, kot je bilo že odločeno v točki 160 zgoraj, Komisiji ni mogoče očitati, da ni poizkušala količinsko opredeliti pomena vpliva omejevalnega sporazuma na trg ali o tem podati številčne ocene.

165 V tem kontekstu Komisiji prav tako ni mogoče očitati, da je sprejela stališče, da okoliščina, da so člani kartela obvladovali zelo velik del trga citronske kisline (60 % svetovnega trga in 70 % evropskega trga), pomeni pomemben dejavnik, katerega

mora upoštevati pri preučitvi dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg. Ni namreč mogoče zanikati, da se verjetnost učinkovitosti kartela pri določitvi cen in prodajnih kvot poveča z velikimi tržnimi deleži, ki jih imajo člani tega kartela. Čeprav je res, da ta okoliščina sama po sebi ne dokazuje dejanskega vpliva, ostaja dejstvo, da Komisija nikakor ni ugotovila takega razmerja vzrok-posledica, ampak ga je zgolj upoštevala ko enega izmed elementov.

166 Komisija je med drugim lahko pravilno štela, da teža tega kazalca raste s trajanjem omejevalnega sporazuma. Glede na stroške upravljanja, povezane z dobrim delovanjem kompleksnega omejevalnega sporazuma, ki se, kot v tem primeru, nanaša na določitev cen, razdelitev trgov in izmenjavo informacij ob upoštevanju vseh tveganj, ki so lastna takim nezakonitim dejavnostim, je Komisija lahko razumno presodila, da dejstvo, da so podjetja dolgo izvajala kršitev, kaže, da so imeli člani omejevalnega sporazuma od njega določeno korist in da je zato ta imel dejanski učinek na upoštevni trg.

167 Končno, okoliščina, da je Komisija v uvodni izjavi 226 Odločbe priznala, da ima analiza iz strokovnega poročila lahko „določeno vrednost“, pri čemer pa je vseeno menila, da ne dokazuje prepričljivo, da udejanjanje omejevalnega sporazuma ni imelo nobene vloge pri nihanju cen citronske kisline, ne pomeni prevalitve dokaznega bremena. Ta odlomek analize bolj dokazuje, da je Komisija skrbno pretehtala različne utemeljitve za in proti pri obstoju dejanskega učinka omejevalnega sporazuma.

168 Iz zgoraj navedenega sledi, da Komisija ni uporabila napačnega pristopa za presojo dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg citronske kisline.

3. Presoja gibanja cen citronske kisline

a) Trditve strank

- 169 Družba ADM meni, da so dokazi, ki jih je Komisija navedla glede udejanjanja omejevalnega sporazuma, omejeni in ne kažejo na obstoj dejanskega učinka.
- 170 Prvič, ADM izpodbija dokazno vrednost analize Komisije glede gibanja cen citronske kisline. ADM graja dejstvo, da je Komisija omejila analizo na najavljene cene in ni obravnavala dejansko izračunanih cen. ADM poudarja, da je bila večina njegovih cen za kupce pod ceno, ki jo je določil kartel za vse zadevno obdobje. Tudi Cerestar in JBL naj bi izjavila, da nista upoštevala določitve dogovorjenih cen (uvodna izjava 217 Odločbe). ADM dodaja, da tudi podatki o mesečni povprečni prodaji v Evropi, ki so jih Komisiji posredovali ADM, H&R in JBL (glej uvodno izjavo 95 Odločbe in dopise JBL z dne 28. septembra 1998, H&R (Bayer) z dne 23. septembra 1997 in ADM z dne 5. decembra 1997), podkrepljujejo ugotovitev, da so bile dejanske cene na splošno nižje od dogovorjenih.
- 171 ADM poleg tega opozarja na več izvlečkov poročil o prodaji H&R, nastalih med marcem 1991 in septembrom 1994, iz katerih po njegovem mnenju izhaja, da je bil v vsem zadevnem obdobju izvajan pritisk.
- 172 ADM poudarja tudi, da to ugotovitev potrjujejo poročila kupcev glede konkurenčnega določanja cen.

- 173 ADM poudarja, da je Komisija v uvodnih izjavah 91, 116 in od 217 do 226 Odločbe priznala, da je bilo v obdobju vsaj od polovice leta 1993 do maja 1995 veliko goljufanja glede zavez, ki izhajajo iz omejevalnega sporazuma, kar je neposredno vplivalo na cene, ki jih je določil kartel, in da ob kitajskem uvozu ni bilo mogoče spoštovati teh cen.
- 174 Drugič, ADM izpodbija dokazno vrednost analize Komisije glede prodajnih kvot. ADM namreč graja dejstvo, da je Komisija omejila analizo na dogovorjene kvote in vzpostavitev mehanizma nadzora in nadomestila ter da ni obravnavala količin citronske kisline, ki so jih zadevna podjetja dejansko prodala.
- 175 ADM glede tega navaja, prvič, da iz uvodne izjave 97 Odločbe, katero potrjuje strokovno poročilo, izhaja, da je zaradi naglega povečanja povpraševanja, zlasti v letih 1991 in 1992, sistem določanja kvot in tonaže postal brezpredmeten in da so stranke po dveh mesecih opustile sistem določanja kvot v tonah, za katerega so se dogovorile na sestanku z dne 6. marca 1991, ta sistem so nadomestile s sistemom kvot, ki temelji na odstotkih prodaje, in ta sistem je vsakega udeleženca postavil v položaj, da je lahko dražje prodal znatne količine iz prejšnjih let, da bi imel korist od povečanja povpraševanja.
- 176 Drugič, ADM pripominja, da iz uvodnih izjav 106 in 107 Odločbe in strokovnega poročila (odstavki od 35 do 40) izhaja, da je prodaja, ki so jo ustvarile stranke, vsako leto preseгла njihove kvote ali je bila pod njimi, kar je povzročilo nepotrebne nesporazume. JBL naj bi tudi izjavil, ne da bi Komisija ugovarjala, „da ni v praksi nikoli upošteval prvotno dogovorjenih tržnih deležev“. Dejstvo, da stranke kartela niso spoštovale dogovorov, naj bi se skladalo s povečanjem zmogljivosti ADM, JBL in HLR v zadevnem obdobju, ki se je zgodilo brez omejitev.

177 Tretjič, ADM poudarja, da iz uvodne izjave 106 Odločbe izhaja, da sistemi nadomestil in nadzora niso bili tako učinkoviti, kot je bilo nameravano, zato da bi se stranke zavezale k spoštovanju kvot, in so bili pomemben razlog za spore znotraj kartela.

178 ADM zatrjuje, da je Komisija v primerljivih zadevah presodila, da je nespoštovanje klavzul sporazuma, s katerim je ustanovljen kartel, pripeljalo do njegovega omejenega učinka. Tako naj bi Komisija v svoji odločbi v zadevi, imenovani Grške prevozne ladje, priznala, da je zaradi dajanja popustov na cene, dogovorjene v okviru omejevalnega sporazuma, ugotovila, da je bil dejanski vpliv na trg omejen, in v odločbi v zadevi, imenovani Družbe za trajektne prevoze – davek, da je zaradi nasprotovanja kupcev dvigu cen ugotovila omejen učinek na upoštevem trgu. ADM meni, da bi moral biti podoben pomen priznan v tem primeru za dokaz o popustih na cene, ki jih je določil kartel, in nespoštovanje dogovorjenih kvot.

179 Komisija navedbe ADM zavrača.

b) Presoja Sodišča prve stopnje

180 V skladu z ustaljeno sodno prakso je treba za preizkus presoje Komisije glede dejanskega učinka omejevalnega sporazuma na trg obravnavati predvsem njeno presajo učinkov omejevalnega sporazuma na cene (glej zgoraj v točki 41 navedeno sodbo Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, točka 148, in v tem smislu sodbi Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevah Cascades proti Komisiji, T-308/94, Recueil, str. II-925, točka 173, in Mayr-Melnhof proti Komisiji, T-347/94, Recueil, str. II-1751, točka 225).

- 181 Poleg tega sodna praksa opozarja, da je pri določanju teže kršitve na področju konkurence treba upoštevati zlasti pravni in ekonomski okvir očitane ravnanja. (sodba Sodišča z dne 16. decembra 1975 v združenih zadevah Suiker Unie in drugi proti Komisiji, od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 in 114/73, Recueil, str. 1663, točka 612, in zgoraj v točki 98 navedena sodba Ferriere Nord proti Komisiji, točka 38), in da se mora Komisija pri presoji dejanskega vpliva kršitve na trg sklicevati na konkurenco, kakršna bi obstajala, če ne bi bilo kršitve (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Suiker Unie in drugi proti Komisiji, točki 619 in 620; zgoraj v točki 180 navedeno sodbo Mayr-Melnhof proti Komisiji, točka 235, in sodbo Sodišča prve stopnje z dne 11. marca 1999 v zadevi Thyssen Stahl proti Komisiji, T-141/94, Recueil, str. II-347, točka 645).
- 182 Po eni strani iz tega izhaja, da je treba pri omejevalnih sporazumih, ki se nanašajo na cene (glej točko 161 zgoraj), z razumno stopnjo verjetnosti ugotoviti, da so sporazumi zadevnim strankam dejansko omogočili, da so dosegle višjo raven cen, kot bi jo brez omejevalnega sporazuma. Po drugi strani iz tega izhaja, da mora Komisija pri presoji upoštevati vse objektivne razmere na zadevnem trgu glede na prevladujoči ekonomski in morebitni pravni okvir. Iz sodbe Sodišča prve stopnje v zadevi glede omejevalnega sporazuma pri kartonu (glej zlasti zgoraj v točki 180 navedeno sodbo Mayr-Melnhof proti Komisiji, točki 234 in 235) izhaja, da je treba, glede na okoliščine primera upoštevati „objektivne ekonomske dejavnike“, ki kažejo na to, da raven cen v okviru „proste konkurence“ ne bi bila taka, kot so dejanske cene (glej tudi zgoraj v točki 41 navedeno sodbo Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, točki 151 in 152, ter zgoraj v točki 180 navedeno sodbo Cascades proti Komisiji, točki 183 in 184).
- 183 V tem primeru je Komisija, opirajoč se na dokumente, ki sta jih v upravnem postopku predložila ADM in JBL, analizirala gibanje cen citronske kisline med marcem 1991 in 1995 ter, kot korelat za ohranjanje pritiska na dvig cen, določitev prodajnih kvot in sistema nadomestil.

184 Komisija je v uvodni izjavi 213 takole opisala gibanje cen citronske kisline, kot so bile dogovorjene in so jih izvajali člani omejevalnega sporazuma:

„Od marca 1991 do sredine leta 1993 so bile cene, dogovorjene med člani omejevalnega sporazuma, najavljene kupcev in večinoma udejanjene, zlasti prva leta omejevalnega sporazuma. Dvig cen na 2,25 [nemških mark (DEM)] za kilogram (CAA) aprila 1991, ki je bil dogovorjen na sestanku kartela marca 1991, je bil zlahka udejanjen. Sledila mu je odločitev, sprejeta julija po telefonu, da se cene avgusta dvignejo na 2,70 DEM za kilogram (CAA). Tudi ta dvig cen je bilo mogoče uspešno udejanjiti. Končna odločitev, da se cena dvigne na 2,80 DEM za kilogram (CAA), je bila sprejeta na sestanku maja 1991 in udejanjena junija 1992. Nato se cene niso več dvigovale in se je kartel osredotočil na ohranitev teh cen.“

185 Komisija tudi opozarja, da so člani omejevalnega sporazuma v letih od 1991 do 1994 določili prodajne kvote v obliki določenih in natančnih tonaž, ki so bile dodeljene vsakemu članu omejevalnega sporazuma in podvržene sistemu nadzora. Komisija je navedla, da so bile te kvote dejansko uporabljene in da je bilo spoštovanje navodil neprestano nadzorovano. Poleg tega je Komisija opozorila, da so se člani omejevalnega sporazuma dogovorili za mehanizem nadomestil in ga dejansko uporabili za sankcioniranje članov omejevalnega sporazuma, ki so prodali več, kot je znašala njim dodeljena tonaža v okviru prodajnih kvot, in za nudenje nadomestil tistim, ki jih niso dosegli (uvodni izjavi 214 in 215 Odločbe s sklicevanjem na del Odločbe „dejansko stanje“).

186 ADM ne izpodbija dejanskih ugotovitev Komisije glede gibanja cen in določitve prodajnih kvot kot takih, ampak se v bistvu omejuje na navedbo, da se cene in kvote dejansko niso v celoti spoštovale.

- 187 Tako glede gibanja cen citronske kisline ADM poudarja, da so bile v skladu z več pisanji, ki so bila na Komisijo naslovljena v upravnem postopku, in strokovnim poročilom dejanske cene pod dogovorjenimi cenami.
- 188 Vendar iz številčnih podatkov, ki jih je predložil ADM, izhaja, da je bila stalna vzporednost med določenimi in dejanskimi cenami. Zlasti so se v skladu s številčnimi podatki med marcem 1991 in majem 1992, ko so se člani omejevalnega sporazuma odločili za povečanje cen citronske kisline, uporabljane v sektorju prehrane, z 2,25 DEM za kilogram na okoli 2,8 DEM za kilogram dejanske cene za kupce, ki so bile aprila 1991 med 1,9 in 2,1 DEM za kilogram, povišale, tako da so bile med 2,3 in 2,7 DEM za kilogram. Ravno tako iz teh številčnih podatkov izhaja, da so bile dejansko zahtevane cene v vsem obdobju, ko so člani določili raven cene na 2,8 DEM za kilogram, ostale v nadaljevanju stalno pod cenami pred dvigom cen v letih 1991 in 1992.
- 189 Dejstvo, da stranke niso v celoti spoštovale sporazuma in niso v celoti uporabljale dogovorjenih cen, ne pomeni, da so ob tem imele cene, ki bi jih lahko imele, če omejevalnega sporazuma ne bi bilo. Kot je Komisija pravilno poudarila v uvodni izjavi 219 Odločbe, je Sodišče prve stopnje v okviru presoje olajševalnih okoliščin že odločilo, da lahko podjetje, ki kljub usklajevanju s konkurenti ohrani bolj ali manj neodvisno politiko na trgu, zgolj skuša izrabiti omejevalni sporazum v svojo korist (zgoraj v točki 180 navedena sodba Cascades proti Komisiji, točka 230). Poleg tega je omejevalni sporazum, kot je Komisija navedla v uvodni izjavi 226 Odločbe, njegovim članom omočil usklajevanje gibanja cen na trgu.
- 190 Enako velja za domnevno neučinkovitost sistema prodajnih kvot. V zvezi s tem se ADM omejuje na navedbo, da je bil sistem med obstojem omejevalnega sporazuma spremenjen tako, da je vsakemu članu omejevalnega sporazuma omogočal, da je prodal večjo tonažo, kot mu je bila dodeljena, zato da je imel korist od povečanega povpraševanja. Ta trditev ne more biti sprejeta. Ni namreč taka, da bi dokazovala, da

so bile tonaže, ki so jih člani kartela dejansko prodali, enake, kot bi jih prodali, če ne bi bilo omejevalnega sporazuma, in da sistem, čeprav uporabljan manj učinkovito, kot so si to predstavljale stranke, ni izvajal pritiska na cene. Poleg tega ni mogoče izključiti, da bi cene še izraziteje nihale, če ne bi bilo omejevalnega sporazuma, ki je strankam preprečeval konkurenco pri cenah.

191 Glede na zgoraj navedeno je Komisija lahko zakonito štela, da je imela konkretne in verodostojne elemente, ki so kazali na to, da so bile cene citronske kisline v okviru omejevalnega sporazuma z razumno verjetnostjo višje od cen, ki bi bile, če omejevalnega sporazuma ne bi bilo.

192 Tudi ob predpostavki, kot zatrjuje ADM, pri čemer se opira na ekonomsko analizo iz strokovnega poročila, da bi bile cene članov omejevalnega sporazuma večinoma enake kot cene, če omejevalnega sporazuma ne bi bilo, ostaja dejstvo, da je Komisija lahko v uvodni izjavi 226 Odločbe upravičeno navedla, da je omejevalni sporazum članom omogočil, da usklajujejo gibanje cen. Zato tudi če bi bilo gibanje cen večinoma odraz tekmovanja na trgu, tako da ni mogoče zagovarjati stališča, da se je raven cen gibala enako, kot so bile dejanske cene, ostaja dejstvo, da so se stranke lahko vsaj dogovarjale o usklajevanju gibanja cen.

193 Posledično argumentaciji ADM ni mogoče slediti.

4. Opredelitev upoštevnega proizvodnega trga

a) Trditve strank

194 ADM meni, da je Komisija storila napake pri opredelitvi upoštevnega trga. Poudarja, da je opredelitev upoštevnega trga nujna za izmero vpliva omejevalnega sporazuma

na ta trg in da so zato te napake vplivale na izračun globe. ADM namreč meni, da je opredelitev upoštevnega proizvodnega trga bistveni del analize, ki jo mora Komisija obvezno opraviti, če namerava pri določitvi globe upoštevati merljivi ekonomski vpliv omejevalnega sporazuma na upoštevni proizvodni trg. Če te analize ni, bi se ugotovitev Komisije glede obstoja vpliva omejila na teoretično presojo vplivov na konkurenco, ki so potencialno povezani z restriktivnimi ukrepi, kar naj ne bi bila analiza protikonkurenčnih učinkov, ugotovljenih kot posledica kršitve in podprtih s konkretnimi kazalci (sodba Sodišča prve stopnje z dne 15. marca 2000 v združenih zadevah Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 in T-104/95, Recueil, str. II-491, točka 4866).

195 ADM zatrjuje, da iz uvodnih izjav od 8 do 14 Odločbe izhaja, da za citrsko kislino obstajajo nadomestni proizvodi za več kot 90 % njene uporabe. ADM prav tako trdi, da iz strokovnega poročila izhaja, da „je upoštevni proizvodni trg za konkurenčno-pravno analizo trg citrsko kislino s fosfati in zelo verjetno tudi mineralnimi kisljinami“. Poleg tega naj bi tudi drugi proizvajalci citrsko kislino v upravnem postopku izjavili podobno. Končno, ADM zatrjuje, da nadomestljivost citrsko kislino z drugimi proizvodi prav tako pojasnjuje poročilo R. Bradleyja, H. Janshekarja in Y. Yoshikawe, naslovljeno „CEH Marketing Research Report, Citric Acid“, objavljeno leta 1996 v „Chemical Economics Handbook – SRI International“ (v nadaljevanju: poročilo CEH), na katerega se je sama Komisija oprla v Odločbi (glej zlasti uvodno izjavo 72).

196 Vendar ADM poudarja, da kljub tem dejstvom Komisija ni obravnavala, ali je treba sam trg citrsko kislino šteti za upoštevni proizvodni trg ali ga je treba opredeliti širše kot del širšega trga, ki zajema omenjene substitute.

197 Komisija zavrača navedbe ADM.

b) Presoja Sodišča prve stopnje

- 198 Najprej je treba ugotoviti, da Komisija v Odločbi ni analizirala, ali je treba upoštevni trg omejiti na citrsko kislino oziroma ali ga je treba opredeliti, kot trdi ADM, širše, tako da vključuje njene substitute. Pod naslovoma „Zadevni proizvod“ (uvodne izjave od 4 do 14 Odločbe) in „Trg citronske kisline“ (uvodne izjave od 38 do 53 Odločbe) se je Komisija omejila na opis različnih uporab citronske kisline in količinski obseg trga citronske kisline.
- 199 V strokovnem poročilu, ki ga je ADM v upravnem postopku predložil Komisiji, je upoštevni proizvodni trg opredeljen širše, tako da vključuje substitute, zlasti fosfate in mineralne kisline. Kljub temu Komisija v Odločbi ni obravnavala trditev ADM glede potrebe po širši opredelitvi upoštevnega proizvodnega trga.
- 200 Ob tem je treba sprejeti stališče, da bi bilo utemeljevanje ADM uspešno le, če bi dokazovalo, da bi Komisija, če bi upoštevni proizvodni trg opredelila v skladu z navajanjem ADM, morala ugotoviti, da kršitev ni imela vpliva na trg, opredeljen kot trg citronske kisline in njenih substitutov. Kot je bilo odločeno v točki 161, se Komisija samo v takih okoliščinah ne bi mogla opreti na merilo dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg za utemeljitev svojega izračuna globe glede na težo kršitve.
- 201 Vendar ob analizi gibanja cen, ki jo je Komisija opravila v točkah 213 in naslednjih Odločbe, ADM ni uspelo dokazati niti navesti okoliščin ali dejavnikov, ki bi skupaj pomenili sklenjen krog indicev, ki z razumno verjetnostjo kažejo na to, da ne bi bilo

vpliva omejevalnega sporazuma glede citronske kisline na širšem trgu, ki obsega substitute, oziroma vsaj da bi bil zanemarljiv. Celo v strokovnem poročilu se analiza glede domnevne odsotnosti vpliva omejevalnega sporazuma na gibanje cen, čeprav se v njem zagovarja, da bi bilo trg treba opredeliti širše, omejuje le na trg citronske kisline.

- 202 Končno, ADM se napačno sklicuje na točko 4866 zgoraj v točki 194 navedene sodbe Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji. Čeprav je res, da je na tem mestu sodbe Sodišče prve stopnje sprejelo stališče, da mora Komisija opraviti analizo, ki temelji na konkretnih kazalcih, in se ne more omejiti na teoretično presojo, ostaja dejstvo, da ta del sodbe ni zadeval opredelitve upoštevnega proizvodnega trga, ampak dejanske učinke na trg kot take.
- 203 Posledično je treba očitek napačne opredelitve upoštevnega proizvodnega trga zavrniti.
- 204 Glede na vse zgoraj navedeno je treba ugotoviti, da ADM ni dokazal, da je Komisija storila očitne napake pri presoji dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg.

IV – Trajanje kršitve

- 205 ADM opozarja, da je Komisija v uvodnih izjavah 91, 116 in od 217 do 226 Odločbe priznala, da je bilo v obdobju vsaj od polovice leta 1993 do maja 1995 veliko

goljufanja glede zavez, ki izhajajo iz omejevalnega sporazuma, kar je neposredno vplivalo na cene, ki jih je določil kartel, in da ob kitajskem uvozu ni bilo mogoče spoštovati teh cen (glej točko 173 zgoraj).

206 ADM v tem okviru zatrjuje, da mu Komisija ni mogla povečati globe za 10 % za vsako leto kršitve (uvodna izjava 249 Odločbe). S tem je Komisija po mnenju ADM kršila načelo sorazmernosti in enakega obravnavanja, ker je odstopila od svoje prakse odločanja (Odločba Komisije 98/273/ES z dne 28. januarja 1998 o postopku uporabe člena 85 Pogodbe ES (IV/35.733 – VW) (UL L 124, str. 60)), da manj poveča globo za obdobja, v katerih sporazum ni bil spoštovan ali ni bil udejanjen.

207 Komisija predlaga, naj se tožbeni razlog zavrne.

208 Sodišče prve stopnje opozarja da je Komisija v točki B Smernic glede srednjetrojnih kršitev navedla, da na splošno za kršitve, ki so trajale od enega do petih let, lahko poveča globo zaradi teže kršitve do 50 %.

209 V obravnavanem primeru je Komisija v uvodni izjavi 249 Odločbe ugotovila, da je ADM storil kršitev, ki je trajala štiri leta, torej srednjetrojno kršitev v smislu Smernic, in povečala globo zaradi trajanja za 40 %. Iz tega izhaja, da je Komisija spoštovala pravila, ki si jih je predpisala v Smernicah. Poleg tega Sodišče prve stopnje ocenjuje, da to povečanje za 40 % glede na trajanje kršitve v tem primeru ni očitno nesorazmerno.

- 210 Ker se ADM sklicuje na odločbo Komisije v zadevi VW (glej točko 206 zgoraj), je treba ugotoviti, da je bilo dejansko stanje v tej zadevi drugačno kot v tem primeru. Zadošča ugotovitev, da je šlo za omejevalni sporazum, ki je trajal več kot deset let, in da je Komisija uporabila odstotek povečanja globe za leto in ne kot v tem primeru en odstotek. Poleg tega je treba ugotoviti, da v nasprotju z navedbami ADM iz uvodnih izjav Odločbe v tej drugi zadevi nikakor ne izhaja, da bi s to odločbo Komisija skušala uvesti splošno prakso, ki bi jo morala spoštovati v vseh naslednjih odločbah.
- 211 Posledično je treba pritožbeni razlog zavriniti.

V – Obteževalne okoliščine

A – Uvod

- 212 Komisija je v uvodnih izjavah 267 in 273 Odločbe sprejela stališče, da je bil ADM skupaj s HLR vodja omejevalnega sporazuma, zato je tema podjetjema globo povečala za 35 %.
- 213 ADM prereka, da bi bil vodja omejevalnega sporazuma, in meni, da Komisija ni mogla zakonito povečati globe, kot je to storila. V tem kontekstu ADM v bistvu navaja štiri razloge glede povečanja globe zaradi obteževalnih okoliščin. Prvič, ADM zatrjuje, da ga je Komisija napačno spoznala za vodjo omejevalnega sporazuma. Drugič, ADM zatrjuje, da je Komisija kršila načelo enakega obravnavanja, ker je ADM za enak odstotek povečala globo kot HLR. Tretjič, ADM zatrjuje, da je

Komisija kršila načeli enakega obravnavanja in sorazmernosti s tem, da je odstopila od svoje prakse odločanja glede odstotka povečanja globe ADM. Četrtič, ADM zatrjuje, da je pri odločbi podana kršitev obveznosti obrazložitve.

B – *Opredelitev ADM za vodjo omejevalnega sporazuma*

1. Uvod

²¹⁴ Iz uvodnih izjav od 263 do 266 Odločbe izhaja, da se je Komisija za ugotovitev, da je bil ADM skupaj s HLR vodja omejevalnega sporazuma, v bistvu sklicevala na to, da je imel ADM odločilno vlogo pri vzpostavitvi omejevalnega sporazuma in bil gonilna sila različnih sestankov kartela. Glede tega se je Komisija oprla na tri elemente.

²¹⁵ Prvič, Komisija je v uvodnih izjavah 263 in 264 Odločbe navedla dejstvo, da je ADM januarja 1991, potem ko je decembra 1990 prodril na trg, organiziral več dvostranskih sestankov z določenimi glavnimi proizvajalci citronske kisline, in sicer s H&R, HLR in JBL (v nadaljevanju: dvostranski sestanki, ki jih je ADM organiziral januarja 1991). Drugič, v uvodni izjavi 265 Odločbe se je Komisija oprla na izjavo nekdanjega predstavnika ADM, ki se je udeleževal sestankov kartela (v nadaljevanju: nekdanji predstavnik ADM), ki jo je ta podal FBI v okviru protitrustovskega postopka pred ameriškimi organi, kot izhaja iz poročila FBI (v nadaljevanju: poročilo FBI), med drugim glede ravnanja drugega predstavnika ADM, ki se je prav tako udeleževal sestankov (v nadaljevanju: drugi predstavnik ADM). Tretjič, Komisija se je v uvodni izjavi 266 Odločbe sklicevala na izjavo Cerestarja v upravnem postopku (v nadaljevanju: izjava Cerestarja).

216 ADM Komisiji očita, da je storila napako pri presoji glede vsakega izmed teh treh elementov in da glede tega vprašanja Odločbe ni dovolj obrazložila. Ti očitki bodo obravnavani ločeno za vsakega izmed teh treh elementov. ADM poleg tega zatrjuje, da na podlagi teh elementov v nobenem primeru ni mogoče sklepati, da je bil ADM vodja omejevalnega sporazuma.

2. Domnevne napake Komisije glede vloge ADM kot vodje

a) Dvostranski sestanki , ki jih je ADM organiziral januarja 1991

Trditve strank

217 ADM meni, da njenega ravnanja na sestankih, ki so bili januarja 1991 in katerih so se poleg te družbe udeležili H&R, HLR in JBL, ni mogoče šteti za dokaz njegove vloge vodje omejevalnega sporazuma. ADM glede tega povzema izseke uvodne izjave 264 Odločbe, kjer je Komisija izjavila, da „dejstvo, da je bil krog dvostranskih sestankov med ADM in njenimi konkurenti malo pred prvim večstranskim sestankom omejevalnega sporazuma, ne [ni] zadošča[l] za ugotovitev, da je bil ADM pobudnik omejevalnega sporazuma“.

218 ADM v vsakem primeru meni, da je pri Odločbi podana kršitev obveznosti obrazložitve. Ker je Komisija sama izjavila, da dejstvo, da obstoj dvostranskih sestankov ni zadoščal za ugotovitev, da je bil ADM pobudnik omejevalnega sporazuma, naj bi zašla v nasprotje s svojo analizo glede omenjenih sestankov iz uvodne izjave 263.

219 Komisija predlaga, naj se navedbe ADM zavrnejo.

Presoja Sodišča prve stopnje

220 Povedati je treba, da je Komisija v uvodni izjavi 263 Odločbe glede dvostranskih sestankov, ki jih je januarja 1991 organiziral ADM, navedla, da se je oprla na dva dokumenta. Prvič, Komisija se je oprla na memorandum ADM z dne 15. januarja 1999 glede sestanka z dne 11. decembra 1998 med nekdanjim predstavnikom ADM in službami Komisije. Drugič, Komisija se je oprla na poročilo FBI.

221 Glede dvostranskih sestankov, ki jih je ADM januarja 1991 organiziral z glavnimi proizvajalci citronske kisline, in sicer s H&R, HLR in JBL, je Komisija sprejela stališče, da je bilo kljub dejstvu, da je ADM te sestanke opredelil zgolj kot predstavitve konkurentom, „zelo verjetno, da so imeli ti odločilno vlogo pri vzpostavitvi (ali ponovni vzpostavitvi) omejevalnega sporazuma pri citrinski kislini marca 1991“. Po mnenju Komisije je „[g]lede na zelo malo časa, ki je poteklo med tem krogom sestankov in prvim večstranskim sestankom kartela 6. marca 1991, zelo verjetno, da se je razpravljalo o možnosti ali vzpostavitvi formaliziranega omejevalnega sporazuma, na kar zlasti kaže vsebina razprav v skladu z zapisnikom, ki ga je vodil uslužbenec ADM: čeprav zapisnik pogovorov ostaja nejasen, je ta uslužbenec zapisal, da je bil vsaj dvakrat neki konkurent ‚očrnjen‘ [...] zaradi načina poslovanja v sektorju citronske kisline“. Komisija je presodila, da „[t]a izraz jeze na konkurenta, ki je bil obtožen, da ni ustrezno ravnal na trgu, vsekakor odraža protikonkurenčni cilj, da se na trgu uvede večja disciplina“ (uvodne izjave 74, 75 in 263 Odločbe).

- 222 Poleg tega je Komisija v uvodni izjavi 264 Odločbe dodala, da „dejstvo da je bil krog dvostranskih sestankov med ADM in njegovimi konkurenti malo pred prvim večstranskim sestankom kartela, ne [ni] zadostuje[oval] za ugotovitev, da je bil ADM pobudnik omejevalnega sporazuma, ampak [je] predstavlja[l] močan indic“.
- 223 Ker se ADM opira na napake pri presoji teh dvostranskih sestankov, je treba najprej navesti, da ne izpodbija, da je organiziral te sestanke. Tudi ne očita Komisiji, da je nepravilno povzela dokumente, na katere se je v zvezi s tem oprla. ADM pa po drugi strani zatrjuje, da je bil cilj teh dvostranskih sestankov zgolj to, da se lahko predstavi drugim članom omejevalnega sporazuma.
- 224 Čeprav je res, da, kot Komisija poudarja v uvodni izjavi 264 Odločbe, informacije, ki jih je ta institucija imela glede teh dvostranskih sestankov, same po sebi niso zadoščale za ugotovitev, da je imel na teh sestankih ADM vlogo pobudnika omejevalnega sporazuma, ostaja dejstvo, da je Komisija lahko pravilno sprejela stališče, da so bili ti dvostranski sestanki, ki jih je ADM organiziral tik pred prvim večstranskim srečanjem, „močan pokazatelj“, da je bil ADM pobudnik omejevalnega sporazuma.
- 225 Dejstvo, da je Komisija v uvodni izjavi 264 Odločbe relativizirala dokazno vrednost okoliščine obstoja teh sestankov za vlogo ADM kot pobudnika omejevalnega sporazuma, ne pomeni, da bi Komisija napačno analizirala omenjene sestanke. Nasprotno, pristop, za katerega se je odločila Komisija, dokazuje da je skrbno analizirala omenjene dokument, da je sklenila, da dejstvo, da so ti dvostranski sestanki bili, pomeni le močan indic, da je imel ADM vlogo voditelja omejevalnega sporazuma, a ne zadošča za dokončno ugotovitev.

- 226 Posledično Komisija ni storila očitne napake pri presoji s sklicevanjem na dejstvo, da so ti sestanki bili, kot dodatni indic v zvezi z dvema drugim elementoma, na katera se je oprla, da je ugotovila, da je imel ADM v omejevalnem sporazumu vlogo vodje.
- 227 Ker ADM zatrjuje kršitev obveznosti obrazložitve, zadošča ugotovitev, da iz uvodnih izjav 263 in 264 Odločbe jasno in nedvoumno izhaja sklepanje institucije. Čeprav je Komisija v uvodni izjavi 263 Odločbe presodila, da so bili zaporedni sestanki med ADM ter H&R, HLR in JBL januarja 1991 zelo verjetno odločilni pri vzpostavitvi omejevalnega sporazuma pri citronski kislini marca 1991, pri čemer je Komisija v uvodni izjavi 264 Odločbe pojasnila posledice te ugotovitve z navedbo, da dejstvo, da je bil krog dvostranskih sestankov med ADM in njegovimi konkurenti tik pred prvim večstranskim sestankom kartela, ne zadošča za ugotovitev, da je bil ADM pobudnik, je pa močan indic, da je tako bilo. To pojasnilo ni protislovno in ne vpliva na doslednost sklepanja Komisije. Zato glede tega Komisiji ni mogoče očitati neobrazložitve.
- 228 Zato Komisija glede tega ni storila niti očitne napake pri presoji niti kršitve obveznosti obrazložitve.

b) Izjava, ki jo je nekdanji predstavnik ADM podal FBI

Povzetek dejanskega stanja in besedila Odločbe

- 229 Nekdanjega predstavnika ADM je 11. in 12. oktobra 1996 med zaslišanjem „grand jury“ v okviru protitrustovskega postopka v Združenih državah, v katerem so se

sodno poravnali (plea agreement), podal izjavo. To zaslišanje, na katerem je imel nekdanji predstavnik ADM odvetnike, je bilo izvedeno po sprejetju začasne odredbe (compulsion order). Na podlagi tega zaslišanja je bilo pripravljeno poročilo FBI z dne 5. novembra 1996.

- 230 Iz dopisa, ki so ga 11. oktobra 1996 pristojni organi Združenih držav poslali odvetniku nekdanjega predstavnika ADM, izhaja, da je bilo to zaslišanje opravljeno na zahtevo ADM, pri čemer je ta sprejel zaslišanje pod pogojem, da lahko uporabi svojo pravico, ki mu jo daje ustava Združenih držav, in sicer da ne odgovori na vprašanja, zaradi katerih bi lahko sebe spravil v kazenski pregon (peti amandma). V tem dopisu je tudi omenjeno, da so pristojni organi Združenih držav pred tem zaslišanjem nekdanjemu predstavniku ADM podelili kazensko imuniteto za ravnanja, ki jih je priznal v svoji izjavi, pod pogojem, da po resnici odgovori na zastavljena vprašanja in da predloži vse informacije, ki jih ima. Pristojni organi Združenih držav so tudi navedli, da izjave nekdanjega predstavnika ADM na zaslišanju ne bi bilo mogoče neposredno ali posredno v kazenskem postopku uporabiti zoper ADM ali njene uslužbenke, njene hčerinske družbe ali družbe, ki so z njo povezane.
- 231 Na zaslišanju 11. in 12. oktobra 1996 je nekdanji predstavnik ADM podal podroben opis delovanja kartela in vpletenih strank. Zlasti je podal opis periodičnih sestankov na najvišji ravni (imenovanih sestanki „masters“ ali „G-4/5“) in bolj tehničnih sestankov (imenovanih sestanki „sherpas“), na katerih je bil sam večinoma navzoč. Zlasti na straneh 21 in 22 poročila FBI je del izjave nekdanjega predstavnika ADM, katerega izvleček je Komisija navedla v uvodni izjavi 265 Odločbe.
- 232 V okviru upravnega postopka pred Komisijo ji je Bayer posredovala poročilo FBI. Poleg tega je Komisija ravno tako v upravnem postopku 11. decembra 1998 na sestanku služb Komisije in predstavnikov ADM (glej uvodno izjavo 57 Odločbe)

zaslišala nekdanjega predstavnika ADM. Po tem sestanku je ADM Komisiji posredoval memorandum brez datuma z naslovom „Memorandum glede zaslišanja [nekdanjega predstavnika ADM v okviru kartela] na Komisiji z dne 11. decembra 1998“.

233 Zatem se je Komisija v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah oprla zlasti na izjavo nekdanjega predstavnika ADM, kot izhaja iz poročila FBI. Poleg tega je to poročilo priložila k obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah.

234 Končno, ADM se v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah sklicuje na izjavo svojega nekdanjega predstavnika pred FBI, da bi poudaril pomen sodelovanja ADM ne samo v okviru postopka pred Komisijo, ampak tudi pred ameriškimi organi. Poleg tega se je ADM sam večkrat skliceval na poročilo FBI pri zatrjevanju, da je v okviru postopka pred Komisijo v celoti sodeloval, da je imel omejevalni sporazum omejen vpliv na trg citronske kisline in da se mu morajo pri izračunu globe upoštevati olajševalne okoliščine. ADM se je v tem kontekstu opiral zlasti na poročilo FBI, da bi, po njegovem mnenju, dokazal, da ni imel vloge vodje omejevalnega sporazuma, čeprav je s tem zatrjevanjem Komisiji skušal dokazati, da mu mora priznati olajševalno okoliščino.

235 V uvodni izjavi 265 Odločbe se je Komisija takole sklicevala na poročilo FBI:

„Na zaslišanju pri FBI leta 1996 je [nekdanji] predstavnik ADM na sestankih kartela ob omembi drugega predstavnika ADM na istih sestankih izjavil, da se je ,zdelo, da je bil mehanizem dogovora G-4/5 zamisel [tega drugega predstavnika ADM] in da je na sestanku z dne 6. marca 1991 v Baslu, kjer je bil pripravljen dogovor o [citronski

kislini], [ta drugi predstavnik ADM] imel dokaj aktivno vlogo'. Glede tega istega kolega je dodal, da je [ta drugi predstavnik ADM] veljal za ‚modreca‘ in mu je [ime predstavnika JBL] dal vzdevek ‚pridigar‘.“

Trditve strank

²³⁶ ADM zatrjuje, da je Komisija storila napako, ko se je oprla na poročilo FBI kot dokument, ki dokazuje „leadership“ ADM.

²³⁷ Prvič, ADM zatrjuje, da se Komisija ni mogla zakonito opreti na poročilo FBI, ker je bilo to poročilo del dokazov, ki so jih zbrali organi tretje države, pristojni za preiskavo, za katere niso veljale procesne garancije, ki jih zagotavlja pravo Skupnosti. ADM poudarja da niti predstavnik ADM niti odvetnik te družbe nista imela priložnosti pregledati, potrditi ali podpisati izjave.

²³⁸ Podobne izjave naj bi sodišča Združenih držav štela za same po sebi malo zanesljive. ADM poleg tega navaja, da je Sodišče v sodbi z dne 10. novembra 1993 v zadevi Otto (C-60/92, Recueil, str. I-5683, točka 20) priznalo, da so informacije, pridobljene v okviru nacionalnega postopka, ki ne priznava pravice, ki jo priznava Skupnost, in sicer zoper samoovadbo, gotovo lahko predložene Komisiji, zlasti če to stori zainteresirana stranka. Vendar naj bi Sodišče v tej sodbi odločilo, da iz sodbe z dne 18. oktobra 1989 v zadevi Orkem proti Komisiji (374/87, Recueil, str. 3283) izhaja, da Komisija – in nacionalni organ – teh informacij ne moreta uporabiti kot dokaz kršitve pravil o konkurenci v okviru postopka, v katerem se lahko izrečejo sankcije, ali kot indic, ki utemeljuje uvedbo preiskave pred takim postopkom.

- 239 ADM poudarja, da ne trdi, da organi Združenih držav niso upoštevali procesnih garancij. Navaja, da je imel nekdanji predstavnik ADM dejansko odvetnika in pridobil imuniteto pred pregonom. Vendar ADM navaja, da so bili tam zbrani dokazi v okviru postopka, uvedenega v tretji državi, za katere ni mogoče uporabiti garancij, ki jih zagotavlja pravo Skupnosti. Komisija očitno ne more ugotoviti dokazne vrednosti dokumenta, če ne razume, kako je nastal, niti procesnih garancij, povezanih z njegovim nastankom, vključno z odločilnim dejavnikom, kot je vprašanje, ali je ta dokument nastal pod prisego oziroma je bil predložen v pregled priči ali njenemu odvetniku.
- 240 Drugič, ADM meni, da se Komisija ni mogla opreti na poročilo FBI, ker ta družba ni imela priložnosti uveljavljati svojega privilegija zoper samoobtožbo, kot ga priznava sodba Orkem proti Komisiji, točka 238 zgoraj. ADM dodaja, da ni upoštevno, da se odpoved uvedbi postopkov zoper ADM nanaša samo na kazenski postopek.
- 241 ADM opozarja, da je izjavo podal nekdanji predstavnik ADM, ki se je odpovedal privilegiju zoper samoobtožbo pod pogojem, da ameriški organi te izjave ne bodo uporabili zoper, med drugim, nekdanjega predstavnika ADM ali to družbo. ADM nadaljuje, da Komisija v nasprotju z ameriški organi kljub temu tej družbi v postopku, ki ga je uvedla, ni dala možnosti uveljavljanja privilegija zoper samoobtožbo glede izjave nekdanjega predstavnika ADM. ADM ne izpodbija, da bi se Komisija lahko sklicevala na izvlečke poročila FBI, ki se ujemajo z neposrednim pričanjem nekdanjega predstavnika ADM pred Komisijo. Vendar poudarja, da se neposredno pričanje njenega nekdanjega predstavnika pred Komisijo ne nanaša na točke v zvezi z „leadership“, na katere se je ta institucija oprala, sklicujoč se na poročilo FBI. ADM Komisiji očita, da je njegovega nekdanjega predstavnika osebno zaslišala in da je imela nedvomno priložnost, da ga neposredno ali s postavitvijo pisnih vprašanj zasliši, a ni začela ugotavljati, ali je bil ADM vodja, niti ni tega naredila nikoli kasneje med preiskavo.

242 Tretjič, ADM zatrjuje, da zaradi treh razlogov poročilo FBI ni samo po sebi zanesljivo.

243 Prvič, ADM pripominja, da so poročilo napisali agenti FBI in ameriški tožilci z državnega tožilstva, ki so skrbeli za nadaljnji razvoj primera. Podobna poročila naj bi bila v postopkih pred ameriškim sodišči zavrjena kot „hearsay“ dokaz in zato nedopustna, ker so preiskovalci ob tem, da so si skušali zagotoviti trden kazenski primer, lahko odločili, da ne predložijo celotnega pričevanja zaslišane osebe.

244 Drugič, ADM ponovno poudarja trditev, da niti nekdanji predstavnik ADM niti njegov zagovornik nista imela priložnosti prebrati, potrditi ali podpisati izjave in da naj bi dve leti kasneje na kontradiktornem zaslišanju glede pričanja na obravnavi, ko so nekdanjega predstavnika ADM ameriški organi povabili kot prič, ta izjavil, da poročila FBI pred tem ni videl. Poleg tega ADM pripominja, da je nekdanji predstavnik ADM na tem kontradiktornem zaslišanju postavil pod vprašaj točnost dela poročila, ki mu je bil takrat predložen.

245 Tretjič, ADM meni, da je pri poročilu FBI podano notranje protislovje glede vloge vodje, ki jo je ta družba imela. ADM namreč navaja, da medtem ko se je Komisija oprla na del poročila na strani 22, v skladu s katerim naj bi nadrejeni nekdanjega predstavnika ADM pripravil dogovor in imel aktivno vlogo na uvodnem sestanku 6. marca 1991, je na strani 7 poročila glede tega sestanka z dne 6. marca 1991 pojasnjeno, da je „[s]estanek je ‚nedvomno vodil [predstavnik HLR]‘, nekdanji predstavnik ADM je označen za ‚glavnega protagonista‘“.

- 246 ADM dodaja, da iz memoranduma z dne 11. decembra 1998 (glej točko 232 zgoraj) izhaja, da „je [predstavnik HLR] [...] predsedoval tej neformalni skupini“, da „ADM ni mnogo sodeloval“ in da so „[predstavniki ADM] predvsem poslušali“ (str. 3).
- 247 Četrtrič, ADM se sklicuje na izjave nekdanjega predstavnika ADM in njegovega odvetnika z dne 26. februarja 2002 za potrebe tega postopka.
- 248 Glede izjave odvetnika nekdanjega predstavnika ADM ta družba navaja, da je pojasnil, da zapiski, ki jih je sam naredil na podlagi odgovorov nekdanjega predstavnika ADM med zaslišanjem pri FBI, dokazujejo, da se poročilo FBI malenkostno, a pomembno razlikuje od vsebine odgovorov nekdanjega predstavnika ADM, ravno glede vprašanja leadership. ADM pripominja, da so se zapiski odvetnika njegovega nekdanjega predstavnika ujemali z izjavami njegove stranke, medtem ko je v FBI povzeto prikrojeno besedilo nekdanjega predstavnika ADM.
- 249 Prvič, iz zapiskov odvetnika nekdanjega predstavnika ADM naj bi izhajalo, da je ta dejal, da je bila vloga drugega predstavnika ADM na sestanku z dne 6. marca 1991 „razumno aktivna“, a da ta ni nikdar „nameraval voditi“. V poročilu FBI pa se to udeležbo opredeljuje kot „aktivna vloga“, ne navaja pa se prej omenjenega pomembnega in omejevalnega pridevnika.
- 250 Drugič, iz zapiskov odvetnika nekdanjega predstavnika ADM naj bi izhajalo, da ga FBI ni spraševal, ali je bil mehanizem dogovora „G-4/G-5“ zamisel drugega predstavnika ADM. Natančneje, v okviru niza vprašanj glede omejevalnega sporazuma naj bi bilo nekdanjemu predstavniku ADM zastavljeno vprašanje, ali „se je zdelo, da gre za zamisel [drugega predstavnika ADM]“, na kar je ta odgovoril „da“. Tako naj bi se vprašanja nanašala na to, ali je bil pristop ADM k omejevalnem sporazumu zamisel drugega predstavnika ADM, in ne na to, ali je bil mehanizem

dogovora zamisel tega predstavnika. Vprašanje in odgovor naj bi bila dvoumna in ju ni mogoče enačiti s pritrdilno izjavo iz poročila FBI, v skladu s katero se je „zdelo, da je bil mehanizem dogovora G-4/G-5 zamisel [tega drugega predstavnika ADM]“. Po drugi strani pa ADM glede pogovorov o mehanizmu omejevalnega sporazuma, ki je bil zasnovan na sestanku z dne 6. marca 1991, zatrjuje, da iz zapiskov odvetnika nekdanjega predstavnika ADM izhaja, da je ta predstavnik nedvoumno izjavil, da je bil glavni udeleženec predstavnik HLR, ki je predlagal sistem kvot. Poleg tega naj bi iz teh zapiskov izhajalo, da predstavnik ADM „ni veliko govoril“ in da je „imel navado, da je na sestankih poslušal in spremljal, kaj se je dogajalo.“ ADM poudarja, da so te izjave v skladu z izjavo njegovega nekdanjega predstavnika, da drugi predstavnik ADM „nikoli ni skušal voditi“ in da „so to prej storili drugi“.

251 Tretjič, ADM navaja, da zapiski odvetnika njegovega nekdanjega predstavnika kažejo na to, da ta predstavnik za drugega predstavnika ADM ni nikoli uporabil besede „modrec“.

252 ADM glede izjave svojega nekdanjega predstavnika zatrjuje, da je ta tudi potrdil, da se izjave, katerih se spominja, razlikujejo od tistih, ki so mu pripisane v poročilu FBI v treh točkah.

253 Najprej naj bi iz teh izjav izhajalo, da predstavnik ADM ni veliko prispeval na sestanku z dne 6. marca 1991 in ga ni mogoče šteti za vodjo.

254 Dalje, iz izjave nekdanjega predstavnika ADM je razvidno, da je predstavnik HLR nekdanjega predstavnika ADM in drugega predstavnika ADM povabil na sestanek z dne 6. marca 1991, ga vodil in predlagal sistem informiranja in nadzora glede mehanizma omejevalnega sporazuma.

- 255 Iz tega naj bi izhajalo, da se nekdanji predstavnik ADM ne spomni, da bi bil drugi predstavnik ADM imenovan „modrec“, spomni pa se, da je predstavnik JBL, ki se je kot predsedujoči udeleževal sestankov od maja 1994, drugega predstavnika naslavljal kot „pridigarja“. Poleg tega naj bi iz izjav izhajalo, da je nekdanji predstavnik ADM domneval, da je bilo to naslavljanje uporabljano zato, ker „je bil [drugi predstavnik ADM] na splošno zadržan in običajno ni prevzel besede, razen če je imel za sporočiti kaj pomembnega“. Končno, iz izjav naj bi izhajalo, da izraz „modrec“ ni bil uporabljen za naslavljanje drugega predstavnika ADM.
- 256 Petič, ADM zatrjuje, da poročilo FBI ni združljivo z ugotovitvami Komisije. ADM namreč pripominja, da je Komisija v uvodni izjavi 265 Odločbe poskušala opisati drugega predstavnika ADM, opirajoč se na poročilo FBI, kot osebo, ki je imela vodilno vlogo na uvodnem sestanku 6. marca 1991, medtem ko je v uvodni izjavi 78 Odločbe zapisala, da je ta sestanek „organiziral in mu predsedoval predstavnik [HLR]“.
- 257 ADM zatrjuje še, da se ta opis sestanka z dne 6. marca 1991 razlikuje od njegovega opisa, ki ga je Komisija podala v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah. V točki 62 tega obvestila naj bi Komisija namreč zapisala, da je ta sestanek „organiziral in vodil [predstavnik HLR].“
- 258 ADM dodaja, da osrednja vloga predstavnika HLR na sestanku z dne 6. marca 1991 izhaja tudi iz uvodnih izjav 85 in 89 Odločbe.
- 259 Komisija predlaga, naj se vse trditve ADM zavrnejo.

Presoja Sodišča prve stopnje

– Uvod

²⁶⁰ ADM navaja očitke dveh različnih vrst. Prvič zatrjuje, da naj bi Komisija z opiranjem na poročilo FBI kršila procesne garancije prava Skupnosti. Drugič, meni, da Komisija ni pravilno presodila vsebine poročila FBI.

– Kršitev procesnih garancij prava Skupnosti Komisije

²⁶¹ Ni sporno, da nobena določba Komisiji ne prepoveduje, da se kot na dokaz, ki je lahko podlaga za ugotovitev kršitve členov 81 ES in 82 ES in določitev globe, opre na dokument, ki kot v tem primeru, ko gre za poročilo FBI, ni nastal v postopku, ki ga je vodila sama Komisija.

²⁶² Kljub temu v okviru splošnih načel prava Skupnosti, katerih del so temeljne pravice in glede na katera je treba razlagati besedila prava Skupnosti, sodna praksa priznava, da ima podjetje pravico, da ga Komisija v okviru člena 11 Uredbe št. 17 ne prisili, da prizna udeležbo pri kršitvi (zgoraj v točki 238 navedena sodba Orkem proti Komisiji, točka 35). Varstvo te pravice pri sporih glede obsega vprašanja pomeni, da je treba preveriti, ali je vprašana oseba odgovor nanj enačila s priznanjem kršitve, tako da bi bila krnjena njena pravica do obrambe (glej sodbi Sodišča z dne 15. oktobra 2002 v združenih zadevah *Limburgse Vinyl Maatschappij* in drugi proti Komisiji, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P

in C-254/99 P, Recueil, str. I-8375, točka 273, in Sodišča prve stopnje z dne 20. februarja 2001 v zadevi Mannesmannröhren-Werke proti Komisiji, T-112/98, Recueil, str. II-729, točka 64).

- 263 Res je, da je dejansko stanje v tem primeru drugačno kot v prej navedenih zadevah, ko je Komisija podjetjem zastavila vprašanje, za katera so imela ta pravico, da odgovor nanj zavrnejo.
- 264 Kljub temu pa, ko se Komisija v okviru proste presoje dokazov, kot v tem primeru, opre na izjavo, dano v drugačnem okviru, kot je postopek, ki ga uvede Komisija, in ko so v tej izjavi morebitne informacije, za katere bi podjetje lahko zavrnilo, da jih posreduje Komisiji na podlagi sodne prakse Orkem proti Komisiji, točka 238 zgoraj, mora ta institucija zadevnemu podjetju zagotoviti procesne pravice, ki so enakovredne tem, ki jih daje omenjena sodna praksa.
- 265 Spoštovanje teh procesnih garancij v okviru, kot je zadevni, pomeni, da mora Komisija po uradni dolžnosti preizkusiti, ali na prvi pogled obstajajo resni dvomi glede spoštovanja procesnih pravic zadevnih podjetij v okviru postopka, v katerem so podala take izjave. Če takih resnih dvomov ni, je treba šteti, da so bile procesne pravice zadevnim podjetjem zagotovljene dovolj, če Komisija v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah jasno navede, da se namerava na te dokumente opreti in jih po potrebi k temu obvestilu priloži. Tako Komisija zadevnim podjetjem omogoči, da se opredelijo ne le o vsebini teh izjav, ampak tudi o morebitnih nepravilnostih ali posebnih okoliščinah, v katerih so nastali ali bili predloženi Komisiji.

- 266 V tem primeru je treba, prvič, upoštevati, da je poročilo FBI Komisiji predložil konkurent ADM Bayer, ki je bil tudi udeleženec pri omejevalnem sporazumu (glej točko 232 zgoraj), in da ADM ne zatrjuje, da sta Bayer ali Komisija do tega dokumenta prišla nezakonito.
- 267 Drugič, treba je ugotoviti, da je poročilo FBI dokument organa Združenih držav, ki je pristojen za pregon tajnih kartelov, in je nastal pred ameriškimi sodišči v okviru postopka zoper ta kartel. Na njem ni nobenega zunanega znaka, zaradi katerega bi morala Komisija po uradni dolžnosti dvomiti o njegovi dokazni vrednosti. Ker se ADM v tem kontekstu sklicuje na dejstvo, da je v dopisu, ki so ga pristojni organi Združenih držav 11. oktobra 1996 poslali odvetniku nekdanjega predstavnika ADM, poudarjeno, da informacij, ki jih je ta posredoval v tem poročilu, ni mogoče uporabiti zoper njega ali zoper ADM, je treba navesti, da se ta pridržek izrecno nanaša na kazenski postopek v smislu prava Združenih držav in ne na postopke, kot je ta pred Komisijo.
- 268 Tretjič in pomembneje, treba je opozoriti, da je Komisija v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah navedla, da se namerava opreti na to poročilo, in je k temu obvestilu priložila ta dokument. S tem je ADM omogočila, da se opredeli ne le o vsebini tega dokumenta, ampak tudi o morebitnih nepravilnostih ali posebnih okoliščinah pri njegovem nastanku, kot so te, ki se navajajo pred Sodiščem prve stopnje (glej zlasti točki 243 in 244 zgoraj), ali pri njegovi predložitvi Komisiji, in to nepravilnostih ali okoliščinah, zaradi katerih se po mnenju ADM Komisija ni mogla opreti na ta dokument, ne da bi kršila procesne garancije prava Skupnosti.
- 269 ADM kljub temu v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah ni grajal tega, da bi Komisija ta dokument upoštevala. Nasprotno, ta družba se je sama

izrecno oprla na ta dokument za utemeljevanje trditev tudi glede tega, ali je imela v okviru omejevalnega sporazuma vlogo vodje. Poleg tega ADM niti ne trdi, da bi kadar koli v upravnem postopku Komisijo opozoril na pomanjkljivo zanesljivost poročila FBI ali da bi od Komisije zahteval, da zasliši nekdanjega predstavnika te družbe glede resničnosti izjav iz tega poročila.

270 V takem položaju Komisija ni kršila procesnih garancij prava Skupnosti, ko se je v okviru proste presoje dokazov oprla na poročilo FBI.

– Komisija ni pravilno presodila vsebine poročila FBI

271 Glede trditev ADM, da je poročilo FBI protislovno (točka 245 zgoraj), je treba ugotoviti, da je v skladu z delom poročila FBI, na katerega se je Komisija oprla v uvodni izjavi 265 Odločbe, nekdanji predstavnik ADM izjavil, da naj bi imel drugi predstavnik ADM zamisel glede dogovora in naj bi imel aktivno vlogo na prvem sestanku kartela 6. marca 1991. Dodal je tudi, da je drugi predstavnik ADM veljal za „modreca“ in da mu je predstavnik JBL dal vzdevek „pridigar“. Po drugi strani je na strani 7 tega poročila glede istega sestanka z dne 6. marca 1991 navedeno, da „[j]e sestanek ,nedvomno vodil [predstavnik HLR]“, katerega drugi predstavnik označuje kot ,glavnega protagonista“.

272 Iz tega izhaja, da je imel nekdanji predstavnik ADM vtis, da sta predstavnika ADM in HLR na tem sestanku odigrala ključno vlogo, pri čemer je eden (predstavnik HLR) v bistvu organiziral in vodil sestanek, drugi (predstavnik ADM) pa imel odločilno vlogo pri določanju vsebine sklenjenih dogovorov.

- 273 Tako je tudi Komisija razlagala ta dokument. Iz uvodnih izjav od 268 do 272 Odločbe namreč izhaja, da je sprejela stališče, da sta tako ADM kot HLR imela vlogo vodje kartela. V uvodni izjavi 269 se je Komisija glede tega oprla na poročilo FBI, čeprav se je sklicevala na drug del kot ADM.
- 274 Posledično ADM nima prav glede protislovnosti v poročilu FBI.
- 275 Glede tega, da ADM izpostavlja protislovja med poročilom FBI in izjavo nekdanjega predstavnika ADM pred Komisijo, kot izhaja iz memoranduma ADM (točka 246 zgoraj), je treba ugotoviti, da tudi ob predpostavki, da bi bil opis vloge predstavnikov ADM na zadevnih sestankih drugačen, kot izhaja iz poročila FBI, ostaja dejstvo, kot je bilo odločeno v točki 270 zgoraj, da se je Komisija lahko zakonito oprla na poročilo FBI in ji ni mogoče očitati, da je več verodostojnosti pripisala poročilu FBI kot memorandumu ADM v zvezi z zaslišanjem tega nekdanjega predstavnika ADM pred Komisijo, ki je nastal ob *tempore suspecto*.
- 276 V zvezi s trditvami ADM, da obstajajo protislovja med ugotovitvami Komisije v Odločbi in v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah (točke od 256 do 258 zgoraj), je treba pripomniti, da je v uvodnih izjavah 78, 85 in 89 Odločbe in v točki 62 obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah navedeno, da je predstavnik HLR organiziral in vodil sestanek z dne 6. marca 1991. Vendar to dejstvo ne more izpodbiti ugotovitve Komisije glede tega, da je bil ADM v skupnem vodstvu. Nič namreč ne nasprotuje temu, da, kot je v tem primeru, ena stranka vodi in organizira sestanek, druga pa ima aktivno vlogo pri prvem projektu, kot to izhaja iz uvodne izjave 265 Odločbe, in da se stranki štejeta za voditelja omejevalnega sporazuma zaradi njunih ločenih vlog.

277 Glede sklicevanja ADM na izjave nekdanjega predstavnika ADM in njegovega odvetnika z dne 26. februarja 2002 za potrebe tega postopka, ki so obsegale različni opis izjav, ki jih je nekdanji predstavnik ADM dal pred FBI (točke od 247 do 255 zgoraj), zadošča poudariti, da ADM v upravnem postopku nikakor ni navajal, da v poročilu FBI ni točnega opisa izjav nekdanjega predstavnika ADM (glej točko 234 zgoraj). Poleg tega Komisija ni storila očitne napake pri presoji, ko je večjo dokazno vrednost pripisala poročilu FBI, nastalemu v upravnem postopku, kot kasnejšim izjavam, nastalih v *tempore suspecto* za potrebe tega postopka.

278 Zato ADM ni dokazal, da bi Komisija nepravilno presodila vsebino poročila FBI.

279 Iz vsega zgoraj navedenega izhaja, da Komisija ni storila očitne napake pri presoji poročila FBI.

c) Izjava družbe Cerestar

Trditve strank

280 Prvič, ADM meni, da tudi ob priznanju, da se Komisija lahko opre na dokaz, ki ga je predložil Cerestar, predsedovanje sestankom „sherpas“ kaže največ na aktivno udeležbo v omejevalnem sporazumu, ne pa izvajanja „leadership“ v okviru tega sporazuma.

- 281 ADM namreč meni, da so bili sestanki sherpas sestanki nižjih uslužbencev iz vseh zadevnih podjetij. Potekali naj bi šele od junija 1993, njihov predmet pa naj bi bila le obravnava tehničnih vprašanj (uvodna izjava 117 Odločbe). Dejansko, poudarja ADM, naj se določene zadeve ne bi nanašale na nezakonit sporazum, ampak na zakonite dejavnosti gospodarskega združenja, kot so presoja možnosti drugih uporab citronske kisline zaradi razširitve trga in upoštevanje protidumpinške pritožbe, vložene zoper kitajske proizvajalce. Ti sestanki naj bi se razlikovali od sestankov vodij „masters“, ki naj bi potekali ves čas trajanja omejevalnega sporazuma in na katerih naj bi bile sprejete odločitve o bistvenih vprašanjih (določitev kvot, dvig cen, mehanizem nadzora, nadomestila).
- 282 Drugič, ADM zatrjuje, da je dokaz, ki ga predložil Cerestar, treba jemati z rezervo, ker je pisanje Cerestarja s sestankov neverodostojno: podrobnosti so navedene le za tri izmed 17 sestankov, ki jih je Cerestar navedel kot „možne“ sestanke v okviru kartela, pri čemer šestih sestankov, ki se jih je spomnil Cerestar, sploh ni bilo, če se opre na dokaze drugih sodelujočih in Komisije.
- 283 Tretjič, ADM meni, da so v dokazu, ki ga je predložil Cerestar predvsem glede sestankov „sherpas“, napačni podatki. Cerestar naj bi pravilno navedel le enega samega izmed teh sestankov od vsega časa svoje udeležbe v kartelu (namreč sestanek z dne 15. aprila 1994 na letališču O'Hare v Čikagu) in izjavil, da „se ga D. ne spominja natančno“. Glede na pričevanja drugih udeležencev pa tega sestanka ni bilo. Poleg tega naj bi Cerestar omenil tri druge sestanke. Dalje, ADM poudarja, da je Cerestar izjavil, da ni sodeloval na drugih sestankih po 2. novembru 1994, kar naj ne bi bilo presenetljivo, ker so bili nekateri sestanki „sherpas“ posvečeni tudi vprašanjem, ki nimajo zveze z omejevalnim sporazumom, pri čemer pa Komisija ni razlikovala med temi sestanki „sherpas“ in drugimi.

284 Četrtrič, ADM zatrjuje, da izjava Cerestarja ni združljiva z izjavo nekdanjega predstavnika ADM za potrebe postopka pred Komisijo. Ob upoštevanju nezanesljivosti izjave Cerestar in nezmožnosti te družbe, da natančno navede datume ali kraj, kjer so dejansko bili sestanki „sherpas“, mora biti omenjena izjava nekdanjega predstavnika ADM za potrebe postopka pred Komisijo šteta za bolj verodostojno. Nadaljuje, da v skladu z izjavo nekdanjega predstavnika ADM ni bilo predsednika, o katerem bi se dogovorili ali ga uradno imenovali za vodenje sestankov udeleženih podjetij na nižji ravni, in je lažnivo trditi, da se je ponujal za pripravo spisov in predlaganje cenikov. Res je, priznava ADM, da je njegov nekdanji predstavnik na srečanja občasno prinesel zbrane podatke, je pa res, da so tudi drugi udeleženci ravnali enako. Tako so vsi udeleženci sodelovali pri predlogih za cene. Nekdanji predstavnik ADM se spomni, da je pripravil cenike za druge udeležence le ob predlogu za uporabo menjalnih tečajev za dogovorjeno ceno, do česar pa naj bi redko prišlo.

285 Komisija zavrača navedbe ADM.

Presoja Sodišča prve stopnje

286 Najprej je treba ugotoviti, da se je Komisija v uvodni izjavi 266 Odločbe na izjavo Cerestarja oprla takole:

„Cerestar v izjavi z dne 25. marca 1999 [...] potrjuje tudi, da čeprav ,sta [predstavnika HLR in JBL] običajno predsedovala sestankom ,masters‘, se [Cerestarju] očitno zdi, da je imel [predstavnik ADM] vlogo gonilne sile. [Predstavnik ADM] je predsedoval sestankom ,sherp[a]‘ in v glavnem pripravljajl spise in predloge za cenike, o katerih se je bilo treba dogovoriti.“

- 287 Glede vloge „gonilne sile“, ki naj bi jo glede na izjavo Cerestarja imel nekdanji predstavnik ADM na sestankih kartela na višji ravni (sestanki, imenovani „masters“), je treba pripomniti, da se je ADM omejil na navajanje, da iz njegovih izjav izhaja, da ni imel vloge „gonilne sile“ na teh sestankih in da naj bi imele njegove izjave enako pravno vrednost kot izjave Cerestarja.
- 288 Ugotoviti pa je treba, da se opis, ki ga je podal Cerestar, glede tega ujema z opisom, ki ga je dal nekdanji predstavnik ADM v poročilu FBI. Glede verodostojnosti izjave Cerestarja je treba pripomniti, da ni sporno, da Cerestar v okviru kartela ni imel aktivne vloge, čeprav mu to ni bilo priznано kot olajševalna okoliščina (glej uvodni izjavi 282 in 283 Odločbe).
- 289 Glede vloge nekdanjega predstavnika ADM na tehničnih sestankih (sestankih, imenovanih „sherpas“), je treba ugotoviti, da je Cerestar izjavil, da je običajno ADM organiziral in vodil te sestanke in dajal tehnične predloge. Zato ni pomembno, da je Cerestar v svoji izjavi podal podrobnosti le glede določenih sestankov omejevalnega sporazuma.
- 290 Končno, Sodišče prve stopnje je že presodilo, da se ADM ni mogel uspešno sklicevati na domnevno neskladje med izjavo Cerestarja in izjavo nekdanjega predstavnika ADM za potrebe postopka pred Komisijo. Komisija namreč ni storila očitne napake pri presoji s tem, da je tej izjavi pripisala večjo dokazno vrednost kot izjavi podani v *tempore suspecto* za potrebe tega sodnega postopka.
- 291 Zato Komisija ni storila očitne napake pri presoji izjave Cerestarja.

3. Opredelitev ADM kot vodje kartela

a) Trditve strank

292 Opirajoč se na prakso odločanja Komisije, ADM zatrjuje, da tudi ob predpostavki, da Komisija ni storila napake, ko se je oprla na poročilo FBI in izjavo Cerestarja, elementi, na katere se Komisija sklicuje na podlagi teh dokumentov, dopuščajo največ zaključek, da je imel ADM v kartelu aktivno vlogo, ne pa da je bil vodja.

293 Po mnenju ADM namreč Komisija priznava, da ta družba ni bila pobudnik omejevalnega sporazuma (uvodna izjava 264 Odločbe), ni delovala kot sekretar, zadolžen za zbiranje, kontrolo in razdeljevanje podatkov o prodaji (uvodna izjava 272 Odločbe), ni ravnala kot posrednik v sporih med udeleženci (uvodna izjava 270 Odločbe) in nazadnje ni prisilila niti povabila drugih podjetij, naj se pridružijo kartelu (uvodna izjava 271 Odločbe). Po drugi strani je Komisija bolj družbi HLR pripisala vsakega izmed teh elementov, ko ji je očitala dejstvo, da je ta družba predsedovala in organizirala uvodni sestanek z dne 6. marca 1991 in nadaljevala s predsedovanjem sestankom brez prekinitve do maja 1994 (uvodni izjavi 120 in 268 Odločbe).

294 Zato je po mnenju ADM Komisija kršila svojo upravno prakso in načelo enakega obravnavanja.

295 Komisija izpodbija utemeljenost trditev ADM.

b) Presoja Sodišča prve stopnje

- ²⁹⁶ Kadar kršitev stori več podjetij, je treba pri določitvi glob obravnavati relativno težo udeležbe vsakega izmed njih (zgoraj v točki 181 navedena sodba Suiker Unie in drugi proti Komisiji, točka 623), kar zlasti pomeni, da se ugotovi vloga posameznega podjetja med trajanjem udeležbe pri kršitvi (glej sodbo Sodišča z dne 8. julija 1999 v zadevi Komisija proti Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Recueil, str. I-4125, točka 150, in sodbo Sodišča prve stopnje z dne 17. decembra 1991 v zadevi Enichem Anic proti Komisiji, T-6/89, Recueil, str. II-1623, točka 264).
- ²⁹⁷ Iz tega zlasti izhaja, da je treba vlogo „vodje“, ki jo ima v kartelu eno ali več podjetij, upoštevati pri izračunu globe, saj morajo podjetja, ki so imela tako vlogo, glede na druga podjetja nositi posebno odgovornost (sodba Sodišča z dne 16. novembra 2000 v zadevi Finnboard proti Komisiji, C-298/98 P, Recueil, str. I-10157, točka 45; zgoraj v točki 180 navedena sodba Mayr-Melnhof proti Komisiji, točka 291).
- ²⁹⁸ Točka 2 Smernic z naslovom „Obteževalne okoliščine“ obsega neizčrpen seznam okoliščin, zaradi katerih je mogoče povečati osnovni znesek globe, med katerimi je zlasti „vloga vodje ali pobudnika kršitve“.
- ²⁹⁹ V obravnavanem primeru iz prej podane analize izhaja, da se je Komisija, ne da bi storila očitno napako pri presoji, sklicevala na tri različne elemente za ugotovitev, da je imel ADM skupaj s HLR vlogo vodje kartela, in sicer, prvič, dvostranski sestanki, ki jih je ADM organiziral januarja 1991, drugič, poročilo FBI in, tretjič, izjava Cerestarja. Vsi ti trije indici, na katere se sklicuje Komisija, se nagibajo k istemu sklepu, in sicer da je v začetni fazi omejevalnega sporazuma ADM imel vlogo pobudnika za omejevalni sporazum in v operativni fazi omejevalnega sporazuma glede na druge člene kartela imel odločujočo vlogo.

- 300 Čeprav je res, kot priznava Komisija v uvodni izjavi 273 Odločbe, da so tudi drugi člani kartela prevzeli dejavnosti, ki so bile pogosto v zvezi z izvajanjem vloge vodje, ostaja dejstvo, da ADM ni navedla nobene utemeljitve, iz katere bi izhajalo, da je bila tudi vloga teh drugih članov poudarjena kot njena in vloga HLR. Poleg tega iz uvodne izjave 273 Odločbe izhaja, da je Komisija upoštevala dejstvo, da so tudi drugi člani kartela prevzeli dejavnosti, ki so bile pogosto v zvezi z izvajanjem vloge vodje, ko je določila znesek povečanja za 35 %.
- 301 Okoliščina, ki jo izpostavlja ADM, da je Komisija tudi HLR pripisala vlogo vodje, ne more spremeniti te ugotovitve (glej točko 276 zgoraj). Tudi dejstvo, da so, kot je Komisija navedla v uvodni izjavi 77 Odločbe, določena zadevna podjetja, zlasti JBL, že storila korake za vzpostavitev omejevalnega sporazuma na trgu citronske kisline, preden je ADM prevzel pobudo, in na katere je Komisija opozorila, ne more izpodbiti ugotovitve, da je imel ADM vlogo vodje zlasti v okviru vzpostavitve kartela, ki je bil predmet Odločbe.
- 302 Posledično Komisija ni storila napake pri presoji, ko je sprejela stališče, da je bil ADM vodja kartela.

C – Kršitev načela enakega obravnavanja, ker je Komisija ADM globo povečala za enak odstotek kot HLR

1. Trditve strank

- 303 Družba ADM zatrjuje, da tudi če se sprejme mnenje Komisije glede njene vloge, je imel HLR, drugače kot je bila njena dejanska vloga v kartelu, odločilno vlogo pri

sporazumu, ki ustreza značilnostim, ki jih Komisija v glavnem šteje za indice „leadership“ v drugih zadevah. Po drugi strani naj bi imel ADM zgolj manjšo vlogo, največ primerljivo z vlogo JBL, za katerega se je štelo, da je bil aktivni član kartela (glej uvodni izjavi 120 in 284 Odločbe). ADM prereka, da Komisija pri JBL ni upoštevala obteževalne okoliščine in s tem kršila načelo enakega obravnavanja.

304 Komisija predlaga, naj se pritožbeni razlog zavrne.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

305 Sodišče prve stopnje opaža, da iz uvodnih izjav od 268 do 272 Odločbe izhaja, da se je Komisija za sklep, da je imel HLR vlogo vodje kartela, oprla na dejstvo, da je predstavnik te družbe organiziral prvi sestanek kartela in mu predsedoval ter da je predsedoval tudi drugim sestankom do 18. maja 1994 (glej uvodno izjavo 120 Odločbe) in da se je ves čas svoje udeležbe v kartelu zavezal za njegovo dobro delovanje s tem, da je druge člane kartela opozoril na potrebo po varovanju tajnosti ravnanj kartela, in s tem, da je Cerestarju pojasnil ustroj dogovorov med člani, ko se je ta stranka pridružila kartelu.

306 Pri ADM je Komisija v bistvu upoštevala odločilno vlogo, ki so jo njegovi predstavniki imeli pri vzpostavitvi omejevalnega sporazuma, in ga štela za aktivnega člana v operativni fazi omejevalnega sporazuma (glej točko 299 zgoraj).

307 Vendar je Komisija lahko zakonito sprejela stališče, da je bila vloga ADM v začetni fazi po relativnem pomenu vsaj enakovredna vlogi HLR.

308 Zato je treba tožbeni razlog glede kršitve načela enakega obravnavanja zavriniti.

D – Kršitev načela enakega obravnavanja in sorazmernosti, ker je Komisija odstopila od svoje prakse odločanja pri odstotku povečanja globe ADM

1. Trditve strank

309 ADM zatrjuje, da je pri Odločbi, tudi če se sprejme stališče Komisije glede vloge ADM v okviru kartela, podana kršitev načel enakega obravnavanja in sorazmernosti, ker je Komisija odstopila od svoje prakse odločanja v prejšnjih zadevah, ko je v tem primeru uporabila odstotek povečanja za „leadership“, ki presega 25 %.

310 ADM namreč meni, da je Komisija v zadevah, imenovanih Grške prevozne ladje, Posebne zlitine in – pred sprejetjem Smernic – Karton ter Propilen, uporabila zgolj odstotek povečanja od 20 do 25 %. Le če so bile podane še druge obteževalne okoliščine, vključno z „leadership“, je uporabila večje odstotke povečanja. Tako je v zadevi Predizolirane cevi ABB globo povečala za 50 %, pri čemer je hkrati sankcionirala več dejavnikov.

311 Komisija predlaga, naj se navedeni tožbeni razlogi zavrnejo.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

- 312 Opozoriti je treba, da ima Komisija pri določanju globe diskrecijsko pravico (sodba Sodišča prve stopnje z dne 6. aprila 1995 v zadevi Martinelli proti Komisiji, T-150/89, Recueil, str. II-1165, točka 59). Dejstvo, da je Komisija v preteklosti za obteževalne okoliščine uporabila določen odstotek povečanja glob, ji ne odvzema pooblastila, da ta odstotek poveča v okviru iz Uredbe št. 17 in Smernic, če se to izkaže za potrebno za zagotovitev uresničevanja skupnostne politike konkurence.
- 313 Glede trditev ADM o kršitvi načela sorazmernosti je treba sprejeti stališče, da ob upoštevanju tega, da mora Komisija globo določiti v višini, ki zagotavlja njen odvračilni učinek, ta institucija ni prekoračila diskrecijske pravice, ko je presodila, da vloga vodje, ki sta jo v okviru kartela imela ADM in HLR, utemeljuje povečanje glob, ki jima jih je treba naložiti, za 35 %.
- 314 Glede trditev ADM o kršitvi načela enakega obravnavanja je treba opozoriti, da praksa odločanja Komisije ni pravna podlaga za naložitev glob na področju konkurence, ker je to člen 15(2) Uredbe št. 17.
- 315 Ob tem je treba tudi opozoriti, da mora Komisija pri uporabi te določbe za vsak posamezen primer spoštovati splošna pravna načela, med katerimi je načelo enakega obravnavanja, kot ga razlaga sodišče Skupnosti (glej točko 133 zgoraj).

316 Iz primerjav, ki jih ADM dela z drugimi odločbami Komisije, izdanimi na področju glob, pa izhaja, da so te odločbe lahko upoštevne pri spoštovanju načela enakega obravnavanja le, če se dokaže, da so okoliščine v zadevah, ki se nanašajo na te druge odločbe, kot so trgi, proizvodi, države, podjetja in zadevna obdobja, primerljive s tistimi v obravnavanem primeru (glej v tem smislu sodbo Sodišča prve stopnje z dne 13. januarja 2004 v zadevi JCB Service proti Komisiji, T-67/01, Recueil, str. II-49, točka 187).

317 Tožeča stranka pa ni predložila zadostnih dokazov, da bi bilo mogoče ugotoviti, da so ti pogoji v tem primeru izpolnjeni. Zlasti je treba ugotoviti, da se ADM ne sklicuje na odločbe iz časa zadeve „citronska kislina“. V vsakem primeru je treba poudariti, da mora Komisija, da bi določila globo, skrbeti za to, da je njen ukrep odvrčilen. Tako je mogoče zlasti pri vodjih kartela celo znatno povečanje globe na podlagi obteževalnih okoliščin šteti za utemeljeno zaradi zagotavljanja popolnega spoštovanja pravil o konkurenci.

318 Zato je treba razloge kršitve načel enakega obravnavanja in sorazmernosti zavrniti.

E – Kršitev načela obveznosti obrazložitve pri presoji obteževalnih okoliščin

319 Po mnenju ADM je obrazložitev Odločbe nezadostna, ker v njej niso podani razlogi, zaradi katerih je Komisija zanjo upoštevala obteževalne okoliščine in zaradi katerih je presodila, da je potrebno uporabiti odstotek povečanja 35 %.

320 Komisija meni, da je Odločbo dovolj utemeljila v uvodnih izjavah od 263 do 267.

321 Sodišče prve stopnje opozarja na sodno prakso, navedeno v točkah 117 in 118 zgoraj, in navaja, da v tem primeru iz uvodnih izjav od 263 do 265 Odločbe izhaja, da je Komisija podala elemente presoje, na podlagi katerih je štela, da je imel ADM vlogo vodje kartela. Komisija je v bistvu upoštevala odločilno vlogo, ki so jo imeli predstavniki te stranke pri vzpostavitvi omejevalnega sporazuma, in da je bila ta predvsem aktivni član v operativni fazi omejevalnega sporazuma. Poleg tega glede velikosti odstotka povečanja iz uvodne izjave 273 Odločbe izhaja, da je Komisija upoštevala dejstvo, da so tudi drugi člani kartela prevzeli dejavnosti, ki so običajno povezane z vlogo vodje.

322 V teh okoliščinah Komisiji ni mogoče očitati, da ni podala zadostne obrazložitve uporabe odstotka povečanja 35 % na podlagi obteževalnih okoliščin.

323 Zato je treba tožbeni razlog kršitve obveznosti obrazložitve zavrnil.

324 Glede na vse zgoraj navedeno je treba sprejeti stališče, da je treba tožbene razloge ADM glede povečanja globe zaradi obteževalnih okoliščin zavrnil.

VI – *Olajševalne okoliščine*

A – *Uvod*

325 Glede presoje olajševalnih okoliščin Komisije ADM izpostavlja, da so bile storjene napake v zvezi s, prvič, prenehanjem sodelovanja pri omejevalnem sporazumu ob prvem posegu pristojnih organov, drugič, neupoštevanjem škode in, tretjič, tem, da je ADM sprejel pravila za ravnanje.

B – *Prenehanje sodelovanja pri omejevalnem sporazumu ob prvem posegu pristojnih organov*

1. Trditve strank

326 Družba ADM zatrjuje, da je v točki 3, tretja alineja, Smernic, prenehanje kršitve, takoj ko poseže Komisija, priznано kot olajševalna okoliščina, da pa se v tem primeru pri njej ni upoštevala.

327 Poleg tega zatrjuje, da je dejansko stanje obravnavane zadeve skoraj enako dejanskemu stanju tako imenovane zadeve Aminokislina (Odločba Komisije 2001/418/ES z dne 7. junija 2000 v zvezi s postopkom na podlagi člen 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/36.545/F3 – Aminokislina)

(UL 2001, L 152, str. 24, v nadaljevanju: zadeva aminokislina)), v kateri je Komisija odobrila zmanjšanje zneske globe za 10 %. Poleg tega se sklicuje na sodbo Sodišča prve stopnje v zadevi ABB Asea Brown Boveri proti Komisiji (navedena v točki 35 zgoraj, točka 238), v kateri je Sodišče prve stopnje odločilo, da bi se moralo zmanjšanje globe odobriti podjetjem, ki so sodelovali s Komisijo, da bi se odpravil omejevalni sporazum.

328 Nazadnje naj bi, v nasprotju s trditvijo Komisije, obstajali primeri, ko so omejevalni sporazumi trajali po posegu pristojnih organov.

329 ADM iz tega sklepa, da je Komisija kršila načeli sorazmernosti in enakega obravnavanja.

330 Komisija meni, da odprava tajnega omejevalnega sporazuma, ko je odkrit, ne zasluži nobene nagrade in da zato ne obstaja nobena pravica, da se ta odprava upošteva pri določitvi globe.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

331 Točka 3 Smernic, naslovljena „Olajševalne okoliščine“, predvideva zmanjšanje osnovnega zneska globe, kadar Komisija ugotovi posebne olajševalne okoliščine, kot je prenehanje kršitve, takoj ko poseže Komisija (zlasti ko opravi preglede).

332 V zvezi s tem pa je treba vendarle najprej opozoriti, da člen 3 ES za namene vzpostavitve skupnega trga, ki pomeni visoko stopnjo konkurenčnosti, določa, da dejavnosti Skupnosti vključujejo sistem, ki zagotavlja, da na notranjem trgu ni izkrivljanja konkurence. Člen 81(1) ES, ki prepoveduje vse sporazume med podjetji, vse sklepe podjetniških združenj in vsa usklajena ravnanja, ki bi lahko prizadeli trgovino med državami članicami in katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na skupnem trgu, pomeni enega izmed glavnih instrumentov, ki omogočajo izvajanje tega sistema.

333 Dalje je treba opozoriti, da je Komisija dolžna izvajati splošno politiko, katere namen je, da se na področju konkurence uporabljajo načela, ki jih določa Pogodba, in da se v ta okvir usmerjajo ravnanja podjetij, ter preiskovati in zatirati posamične kršitve. Za to ima Komisija pristojnost, da naloži globe podjetjem, ki namerno ali iz malomarnosti kršijo zlasti določbe člena 81(1) ES (glej v tem smislu sodbo *Musique diffusion française* in drugi proti Komisiji, točka 47 zgoraj, točka 105).

334 Iz tega sledi, da mora Komisija pri presoji teže kršitve, da bi določila globo, upoštevati ne le posebne okoliščine primera, ampak tudi okvir, v katerem je bila kršitev storjena, in zagotoviti odvračilni učinek svojega ukrepa (glej v tem smislu sodbo *Musique diffusion française* in drugi proti Komisiji, točka 47 zgoraj, točka 106). Le upoštevanje teh dejavnikov namreč zagotavlja polni učinek ukrepov Komisije za ohranjanje neizkrivljene konkurence na skupnem trgu.

335 Zgolj besedilna analiza določbe iz točke 3, tretja alineja, Smernic bi lahko dajala vtis, da samo dejstvo, da kršitelj preneha vsakršne kršitve, takoj ko posreduje Komisija, na splošno in brez izjem pomeni olajševalno okoliščino. Vendar bi taka razlaga te

določbe zmanjšala uporabni učinek določb, ki omogočajo ohranitev učinkovite konkurence, ker bi zmanjšala sankcijo, ki jo je mogoče naložiti zaradi kršitve člena 81 ES, in odvračilni učinek take sankcije.

336 Ta okoliščina namreč drugače kot druge olajševalne okoliščine ni povezana niti s subjektivno značilnostjo kršitelja niti z dejstvi posameznega primera, ker izhaja predvsem iz zunanjega posega Komisije. Zato prenehanja kršitve samo zaradi posega Komisije ni mogoče enačiti z zaslugami, ki so posledica samostojne pobude kršitelja, saj pomeni le ustrezen in normalen odziv na navedeni poseg. Poleg tega ta okoliščina povzroči le vrnitev kršitelja k zakonitemu ravnanju in ne prispeva k učinkovitejšemu pregonu s strani Komisije. Nazadnje, zatrjevane olajševalne narave te okoliščine ni mogoče opravičiti s samo spodbudo za prenehanje kršitve, ki jo prinaša, in to še toliko bolj z vidika zgoraj navedenih okoliščin. V zvezi s tem je treba poudariti, da že opredelitev nadaljevanja kršitve po prvih posegih Komisije kot obteževalne okoliščine (glej v tem smislu sodbo Sodišča prve stopnje z dne 20. marca 2002 v zadevi Sigma Technologie proti Komisiji, T-28/99, Recueil, str. II-1845, točka 102 in naslednje) pravilno pomeni pobudo za prenehanje kršitve, vendar v nasprotju z zadevno olajševalno okoliščino ne zmanjšuje niti sankcije niti odvračilnega učinka te sankcije.

337 Tako bi priznanje prenehanja kršitve po prvih posegih Komisije kot olajševalna okoliščina, z zmanjšanjem tako sankcije kot tudi odvračilnega učinka sankcije, neupravičeno škodilo uporabnemu učinku člena 81(1) ES. Zato sama Komisija zgolj prenehanja kršitve po prvih posegih ne bi smela šteti za olajševalno okoliščino. Posledično je treba določbo iz točke 3, tretja alineja, Smernic, razlagati strogo, da ne bo nasprotovala uporabnemu učinku člena 81(1) ES.

- 338 Zato je treba to določbo razlagati tako, da bi le posebne okoliščine tega primera, v katerih preneha kršitev po prvih posegih Komisije, lahko upravičile upoštevanje te okoliščine kot olajševalne okoliščine (glej v tem smislu zgoraj v točki 35 navedeno sodbo ABB Asea Brown Boveri proti Komisiji, točka 213). ADM torej napačno meni, da je Komisija v Odločbi ravnala nezakonito, ker naj bi morala v skladu s Smernicami upoštevati, da je ADM prenehal kršitev ob prvem posegu.
- 339 Vendar je mogoče nezakonitost, ki jo zatrjuje ADM, razlagati tako, kot da zajema neupoštevanje prenehanja njene kršitve v podobnem kontekstu tega primera.
- 340 V obravnavanem primeru je treba opozoriti, da se zadevna kršitev nanaša na tajni omejevalni sporazum, katerega cilj je določitev cen in razdelitev trgov. To vrsto omejevalnih sporazumov člen 81(1)(a) in (c) ES izrecno prepoveduje in pomeni še posebej resno kršitev. Stranke so torej morale vedeti za nezakonitost svojega ravnanja. Dejstvo, da so bile stranke seznanjene z nezakonitostjo svojega delovanja, potrjuje tajnost omejevalnega sporazuma. Zato Sodišče prve stopnje meni, da so zadevne stranke to kršitev nedvomno storile namerno.
- 341 Sodišče prve stopnje je že izrecno odločilo, da prenehanja namerno storjene kršitve ni mogoče šteti za olajševalno okoliščino, če je do prenehanja prišlo zaradi posega Komisije (sodbi Sodišča prve stopnje z dne 11. marca 1999 v zadevi Aristrain proti Komisiji, T-156/94, Recueil, str. II-645, točka 138, in Ensidesa proti Komisiji, T-157/94, Recueil, str. II-707, točka 498).

- 342 Glede na zgoraj navedeno Sodišče prve stopnje meni, da v tem primeru dejstvo, da je družba ADM preneha kršitev po prvem posegu organa, pristojnega za konkurenco, ne pomeni olajševalne okoliščine.
- 343 Na to ugotovitev ne vpliva dejstvo, da je v tem primeru družba ADM z zadevnimi protikonkurenčnimi ravnanji prenehala po posegu ameriških organov in ne Komisije (uvodni izjavi 128 in 193 Odločbe). Zaradi dejstva, da je družba ADM prenehala vsakršno kršitev po prvih posegih ameriških organov, pristojnih za konkurenco, to prenehanje ni bolj namerno, kot če bi se zgodilo po prvih posegih Komisije.
- 344 Družba ADM se v utemeljitev svoje trditve sklicuje še na sodbo ABB Asea Brown Boveri proti Komisiji (točka 35 zgoraj, točka 238), ker naj bi Sodišče prve stopnje v njej odločilo, da je treba zmanjšanje globe odobriti podjetjem, ki so zaradi prenehanja omejevalnega sporazuma predhodno sodelovala s Komisijo. V zvezi s tem zadošča poudariti, da ta sodba ne dopušča sklepa, da dejstvo, da je tožeča stranka po prvih posegih organa, pristojnega za konkurenco, prenehala kršitev, v vsakem primeru pomeni olajševalno okoliščino. Poleg tega je v odstavku sodbe, na katerega se sklicuje družba ADM, navedeno, da je treba, kadar ravnanje obtoženega podjetja Komisiji omogoči, da lažje ugotovi kršitev in glede na okoliščine primera da kršitev odpravi, to okoliščino upoštevati. Vendar ta okoliščina zajema pobudo obtoženega podjetja, ki presega zgolj prenehanje kršitve po posegu Komisije. Posledično ta sodna praksa ne more izpodbiti zgoraj povzete analize.
- 345 Glede zadeve Aminokislina (glej točko 327 zgoraj), na katero se sklicuje družba ADM, da bi dokazala kršitev načel enakega obravnavanja in sorazmernosti, Sodišče prve stopnje najprej meni, da upravna praksa ne more izhajati iz enega samega primera. Poleg tega dejstvo, da je Komisija pri svoji prejšnji praksi odločanja na določen način presodila ravnanje, ne pomeni, da je to presojo dolžna uporabiti v kasnejši odločbi (glej po analogiji sodbe Sodišča prve stopnje z dne 17. decembra

1991 v zadevi Hercules Chemicals proti Komisiji, T-7/89, Recueil, str. II-1711, točka 357; zgoraj v točki 180 navedena sodba Mayr-Melnhof, točka 368, in zgoraj v točki 41 navedena sodba LR AF 1998 proti Komisiji, točki 234 in 337). Nazadnje in v vsakem primeru, Sodišče prve stopnje meni, da ta primer, ker odraža le presojo Komisije, ne more omajati niti analize na podlagi enega izmed ključnih ciljev Skupnosti, povzetih zgoraj, niti sodne prakse, ki izhaja iz sodb Aristrain proti Komisiji ter Ensidesa proti Komisiji, točka 341 zgoraj.

346 Posledično v tem primeru neupoštevanje prenehanja kršitve po prvih posegih ameriških organov, pristojnih za konkurenco, kot olajševalne okoliščine zaradi navedenih razlogov ni mogoče šteti za napako.

C – Neupoštevanje odškodnine

1. Trditve strank

347 ADM odškodnino, ki jo je plačala kupcem zunaj Združenih držav, ocenjuje na okoli 15,7 milijona USD. Meni, da se od tega zneska med 6,8 in 11,7 milijona USD nanaša na nakupe v Evropski uniji. ADM meni, da je Komisija napačno izjavila, da ni bila dolžna upoštevati odškodnine, plačane v okviru civilnih postopkov (uvodna izjava 335 Odločbe). Po mnenju ADM naj bi Komisija morala to upoštevati kot olajševalno okoliščino.

348 Komisija predlaga, naj se ta tožbeni razlog zavrne.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

349 Plačila, na katera se ADM sklicuje kot na olajševalno okoliščino, so v zvezi z odškodnino, ki jo je ADM plačal kupcem zunaj Združenih držav in del katere se je nanašal na nakupe v Evropski uniji. Ob tem, da obsodba ADM v Združenih državah zajema plačilo trojne odškodnine, odškodnina, na katero se sklicuje ADM, potencialno zajema ne le povrnitev škode, ampak tudi kazen.

350 Ker ta odškodnina pomeni sankcijo (trojna odškodnina), Sodišče prve stopnje meni, da plačilo te odškodnine ni olajševalna okoliščina, ki jo mora Komisija v tem primeru upoštevati. Dejstvo, da je ADM plačal sankcijo v Združenih državah, je zgolj posledica postopkov, začelih v Združenih državah. Plačilo te sankcije se ne nanaša na posebnost ADM in se ne nanaša dovolj na dejansko stanje, ki je znano Komisiji. Torej plačila te sankcije ni mogoče postaviti pod vprašaj zaradi dejstva, da je bila kršitev storjena, in njene teže.

351 Ker je zadevna odškodnina povračilo škode kupcem iz Evropske unije, Sodišče prve stopnje meni, da zadevni postopki in plačila, ki jih zahtevajo Komisija na eni strani in ameriški organi na drugi strani, očitno ne zasledujejo enakih ciljev. Če zasleduje Komisija v prvem primeru z globo sankcioniranje kršitve prava konkurence v Skupnosti ali EGP, ameriški organi zasledujejo povračilo škode žrtvam ravnanj ADM. Torej se plačilo te odškodnine ne nanaša dovolj na dejansko stanje, ki ga pozna Komisija.

352 Zato Komisija pri določitvi globe ni bila dolžna upoštevati okoliščine, da je ADM že plačal odškodnino v okviru tožb, vloženih v Združenih državah.

353 ADM kljub temu meni, da je Komisija s tem, da kot olajševalno okoliščino ni upoštevala odškodnine, ki jo je ta družba plačala kupcem citronske kisline s sedežem v EGP, kršila načelo enakega obravnavanja, ker je odstopila od svoje prakse v podobnih zadevah.

354 Sodišče prve stopnje glede tega opaža, da ADM obstoj take prakse utemeljuje z eno samo zadevo, in sicer z zadevo, imenovano Predizolirane cevi (Odločba Komisije 1999/60/ES z dne 21. oktobra 1998 v postopku na podlagi člena 81 ES (zadeva IV/35.691/E-4 – Predizolirane cevi) (UL 1999, L 24, str. 1)). Sklicevanje na eno samo zadevo pa ne omogoča dokaza, da obstaja praksa Komisije, in ADM ni dokazal primerljivosti obeh zadev. ADM namreč nikakor ne navaja, da je bilo njegovo vračilo škode v tem primeru enako kot v zgoraj navedeni zadevi, tj. veliko in omejeno na enega od proizvajalcev v sektorju in njegovega lastnika. Poleg tega, kot je opozorjeno v točki 345 zgoraj, zgolj dejstvo, da je Komisija v okviru prejšnje prakse odločanja presodila ravnanje na določen način, ne pomeni, da mora enako presoditi pri sprejetju kasnejše odločbe.

355 Torej je treba zavriniti očitke kršitve načela enakega obravnavanja, ker naj bi Odločba odstopala od prakse, v skladu s katero naj bi bile odškodnine, plačane kupcem na upoštevnem trgu, olajševalna okoliščina.

D – Sprejetje pravil za ravnanje ADM

1. Trditve strank

356 ADM zatrjuje, da naj bi Komisija pri izračunu globe morala upoštevati, da je ADM udejanjil strog in stalen program za uskladitev s pravili o konkurenci, ki je zajemal zlasti sprejetje pravil za ravnanje, ga dal vsem uslužbencem podjetja in ustanovil specializirani oddelek.

357 Poleg tega naj bi program usklajevanja s konkurenčnimi pravili, ki ga je vzpostavilo novo vodstvo, in odpoved delovnih razmerij vodstvenim delavcem, vpletenim v kršitev, dokazovali iskreno kesanje podjetja. ADM poudarja tudi, da doslej nikoli ni bil neugodno obravnavan na podlagi konkurenčnega prava Skupnosti. ADM iz tega sklepa, da je Komisija storila kršitev načela sorazmernosti.

358 Komisija predlaga, naj se ta tožbeni razlog zavrne.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

359 Glede vzpostavitve progama usklajevanja s konkurenčnimi pravili je že bilo odločeno, da čeprav je pomembno, da podjetje sprejme ukrepe, s katerimi prepreči, da bi njegovi zaposleni v prihodnosti znova kršili konkurenčno pravo Skupnosti, njihovo sprejetje dejansko ne spremeni ugotovljene kršitve. Komisija torej ni

zavezana upoštevati take okoliščine kot olajševalne, toliko bolj kadar zadevna kršitev, kot v tem primeru, pomeni očitno kršitev člena 81(1) ES (zgoraj v točki 41 navedeni sodbi Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 373, ter Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, točki 280 in 281, in zgoraj v točki 35 navedena sodba ABB Asea Brown Boveri proti Komisiji, točka 221).

360 Torej se tudi ta tožbeni razlog zavrne kot neutemeljen.

VII – Sodelovanje družbe ADM v upravnem postopku

A – Uvod

361 Glede sodelovanja v upravnem postopku ADM v bistvu navaja štiri tožbene razloge. Prvič, ADM zatrjuje kršitev obvestila o ugodni obravnavi, zaradi katere je podana kršitev načela zaupanja v pravo, ker Komisija ni ugotovila, da je bil ADM prvi, ki je predložil odločilne dokaze za obstoj omejevalnega sporazuma. Drugič, ADM zatrjuje kršitev načela legitimnega pričakovanja, ker naj bi Komisija pri ADM zbudila utemeljeno pričakovanje, da bo zanj uporabila naslov B obvestila o ugodni obravnavi. Tretjič, ADM zatrjuje, da je Komisija kršila načelo enakega obravnavanja, ker je ADM in Cerestar obravnavala različno. Četrto, ADM meni, da je Komisija kršila načeli enakega obravnavanja in sorazmernosti, ko je omejila zmanjšanje globe na 50 %.

- 362 Pred presojo utemeljenosti teh tožbenih razlogov je treba povzeti presojo Komisije glede sodelovanja podjetij v upravnem postopku, kot izhaja iz uvodnih izjav od 294 do 326 Odločbe.
- 363 Najprej je Komisija ob uporabi naslova B obvestila o ugodni obravnavi (glej točko 6) Cerestarju priznala „zelo veliko stopnjo zmanjšanja“ globe (90 %), ki bi mu bila naložena, če ne bi sodeloval. V tem kontekstu je Komisija priznala, da je bil Cerestar prvo podjetje, ki je predložilo odločilne dokaze za obstoj kartela na sestanku s službami Komisije 29. oktobra 1998. Dodaja, da „so informacije, ki jih je posredoval [Cerestar na] sestanku 29. oktobra 1998, ki ustrezajo tistim, ki so bile kasneje v njegovi pisni izjavi z dne 25. marca 1999, zadoščale za dokaz omejevalnega sporazuma in so bile Komisiji posredovane, preden ji jih je posredoval ADM“ (uvodna izjava 306 Odločbe). Zato je Komisija zavrnila trditve ADM, da je ta družba izpolnila pogoje iz naslova B tega obvestila, da bi bila deležna „zelo velikega zmanjšanja“ globe, pri čemer je dodala, „da je bil ADM eden izmed vodij kartela“ (uvodne izjave od 305 do 308 Odločbe).
- 364 Poleg tega je Komisija na podlagi naslova D tega obvestila ADM priznala „znatno zmanjšanje“ (50 %) globe. V tem kontekstu je Komisija upoštevala, da ji je ADM na sestanku 11. decembra 1998 podal ustno poročilo o omejevalnem sporazumu in da ji je 15. januarja 1999 posredoval pisno izjavo, v kateri je potrdil vsebino tega poročila. Komisija je priznala, da „so bile informacije, ki jih je posredoval ADM, podrobne in da jih je zato veliko uporabljala pri nadaljevanju preiskave“. Z informacijami, pridobljenimi od Cerestarja, naj bi ti podatki služili za pripravo zahtev za posredovanje podatkov, ki so druga zadevna podjetja prisilile, da priznajo udeležbo v kartelu. Poleg tega je Komisija menila, „da bi ADM Komisiji lahko predložil bolj nedavne dokumente o kršitvi, zlasti ročno napisane zabeležke s sestankov kartela in navodila glede cen v zvezi z odločitvami, ki so jih sprejeli člani kartela“ (uvodne izjave od 312 do 315 Odločbe).

B – ADM je bil prvi, ki je predložil odločilne dokaze o obstoju omejevalnega sporazuma

1. Trditve strank

³⁶⁵ ADM meni, da Komisija ni pravilno uporabila obvestila o ugodni obravnavi in tako kršila načelo zaupanja v pravo. Zatrjuje, da 50 % zmanjšanje globe, ki mu je bila naložena, priznано na podlagi naslova D obvestila o ugodni obravnavi, ni zadostno. Po njenem mnenju je bil on, v nasprotju s tem, kar je Komisija poudarila v uvodni izjavi 308 Odločbe, prvi, ki je predložil odločilne dokaze o obstoju omejevalnega sporazuma v smislu naslova B(b) obvestila o ugodni obravnavi. Po drugi strani in v nasprotju s tem, kar naj bi Komisija presodila v uvodni izjavi 305 Odločbe, naj dokazi, ki jih je Cerestar predložil na sestanku 29. oktobra 1998 s službami Komisije, ne bi bili odločilni v smislu omenjene določbe obvestila o ugodni obravnavi.

³⁶⁶ Prvič, Cerestar naj ne bi predložil nikakršne informacije glede omejevalnega sporazuma pred 12. majem 1992, tj. datumom, ko je k temu sporazumu pristopil. Tako naj bi vedenje Komisiji o omejevalnem sporazumu v obdobju pred 12. majem 1992 temeljilo na informacijah, ki jih je najprej posredoval ADM.

³⁶⁷ Drugič, izjava, ki jo je Cerestar predložil 18. marca 1999, naj ne bi bila niti prepričljiva niti natančna glede datumov sestankov in udeležencev omejevalnega sporazuma. Navedla naj bi 32 sestankov, ki naj bi bili na različne dneve med 14. novembrom 1991 (pred pristopom Cerestarja k omejevalnem sporazumu) in 17. julijem 1996 (dolgo po razpadu kartela). Izjavil naj bi, da je devet izmed teh sestankov gotovo bilo, osem je bilo „možnih“ in petnajst ni bilo sestankov kartela,

oziroma „[naj bi] je bilo vedno manj verjetno, da so bili“. Identiteta udeležencev naj bi bila posredovana za tri izmed 17 sestankov, ki so bili navedeni kot „gotovi“ ali „možni“ sestanki kartela. Šest tako identificiranih sestankov naj v skladu s pričanjem drugih zadevnih podjetij in ugotovitvami Komisije, dejansko ne bi bilo.

368 Tretjič, Cerestar naj bi kasneje v dopisu, ki ga je poslal Komisiji 7. maja 1999, priznal, da nekaterih tako identificiranih sestankov po podrobnejšem pregledu dejansko ni bilo.

369 Četrtrič, izjava Cerestarja naj bi bila nejasna in precej nezanesljiva glede predmeta sestankov. Posredovan naj namreč ne bi bil noben natančen podatek glede cen in kvot (z izjemo kvot, ki so bile določene za Cerestar).

370 Petič, ni jasno, ali je Cerestar kot ADM Komisiji predložil dokaz v obliki pričanja iz prve roke. Vendar naj bi Cerestar presodil za potrebno, da razdela in razjasni svojo ustno izjavo z dne 29. oktobra 1998.

371 Šestič, Komisija naj bi Cerestarju poslala natančnejšo zahtevo za informacije z dne 3. marca 1999, oprto na ugotovitve ADM. Cerestar naj bi imel, preden je Komisiji 25. marca 1999 poslal dokončno izjavo z dne 18. marca 1999, priložnost, da preuči zahtevo za informacije, ki naj bi se nanašala na določene datume in kraje in naj bi bila plod sodelovanja ADM.

372 Po drugi strani ADM meni, da so bili dokazi, ki jih je sam predložil, zanesljivi. Poudarja, da je na sestanku 11. decembra 1998 Komisiji posredoval pričanje iz prve roke, novejša listinske dokaze in prepričljive dokumente, ki dokazujejo izvajanje

omejevalnega sporazuma. Dokazi, ki jih je predložil ADM, naj bi obsegali številne podrobnosti glede sestankov, udeležencev, mehanizma nadomestil in nadzora, cen in kvot, kar naj bi priznala tudi sama Komisija v uvodnih izjavah 313 in 314 Odločbe.

373 Komisija predlaga, naj se navedeni tožbeni razlogi zavrnejo.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

374 Naslov B obvestila o ugodni obravnavi, naslovljen „Nenaložitev globe ali njeno veliko zmanjšanje“, določa:

„V skladu z oddelkom B tega obvestila se podjetju „odobri najmanj 75 % zmanjšanje zneska globe, ki bi mu moral biti naložen v primeru nesodelovanja, ali pa se mu ta globa v celoti odpusti, če:

a) Komisijo obvesti o tajnem omejevalnem sporazumu, še preden je ta z odločbo uvedla preiskavo proti podjetjem, ki so stranke omejevalnega sporazuma, pod pogojem, da še nima zadostnih informacij, da bi dokazala obstoj domnevnega omejevalnega sporazuma;

b) je prvo posredovalo odločilne dokaze o obstoju omejevalnega sporazuma;

- c) je najkasneje ob razkritju omejevalnega sporazuma prenehalo sodelovati pri nezakoniti dejavnosti;

- d) Komisiji posreduje vse relevantne informacije ter vse dokumente in dokaze, ki jih ima na voljo v zvezi z omejevalnim sporazumom, in še naprej nepretrgano in v celoti sodeluje ves čas preiskave;

- e) ni prisililo drugega podjetja, da sodeluje pri omejevalnem sporazumu, in ni bilo pobudnik ali ni imelo odločilne vloge pri nezakoniti dejavnosti.“

³⁷⁵ Iz besedila naslova B obvestila o ugodni obravnavi izhaja, da je podjetje lahko deležno zelo velikega zmanjšanja globe ali celo nenaložitve globe v smislu tega naslova le, če kumulativno izpolnjuje vse pogoje iz naslova B, od (a) do (e), tega obvestila.

³⁷⁶ V obravnavanem primeru zadošča ugotovitev, da je Komisija v uvodni izjavi 308 Odločbe poudarila, da ADM v nobenem primeru ni mogel biti deležen zmanjšanja oziroma nenaložitve globe na podlagi naslova B obvestila o ugodni obravnavi. ADM namreč ni izpolnjeval enega izmed kumulativnih pogojev, ki so določeni v tem poglavju, in sicer pogoja iz naslova B(e), v skladu s katerim takega zmanjšanja ali nenaložitve globe ne more biti deležno podjetje, ki je bilo „pobudnik ali [je] imelo odločiln[o] vlog[o] pri nezakoniti dejavnosti“.

377 Kot je že bilo odločeno v točki 302, Komisija ni storila napake pri presoji, ko je štela, da je bil ADM vodja kartela. Čeprav v obvestilu o ugodni obravnavi, Smernicah in Odločbi glede tega niso uporabljeni isti izrazi, iz *ratio* naslova B(e), obvestila o ugodni obravnavi izhaja, da Komisija ne namerava priznati zelo velikega zmanjšanja ali celo nenaložitve globe, če je zadevna stranka imela posebej pomembno vlogo v okviru kartela, kot je vloga vodje, pobudnika ali napeljevalca.

378 Zato je treba ugotoviti, da sta tožbena razloga kršitve obvestila o ugodni obravnavi in načela zaupanja v pravo, ker je bil ADM prvi, ki je predložil dokaze o obstoju omejevalnega sporazuma, neupoštevni, in to ne da bi bilo treba preizkusiti, ali je Komisija upravičeno menila, da je Cerestar prvi predložil odločilne informacije za dokaz obstoja omejevalnega sporazuma.

379 Posledično je treba tožbena razloga glede obvestila o ugodni obravnavi in načela zaupanja v pravo zavrniti.

C – Kršitev načela legitimnega pričakovanja

1. Trditve strank

380 ADM zatrjuje, da je Komisija na različnih sestankih s službami Komisije in dopisovanju pred predstavitvijo njenih dokazov 11. decembra 1998 in po njej potrdila, da je bil ADM prvi, ki je z njo sodeloval v smislu naslova B obvestila o ugodni obravnavi.

- 381 Na sestanku 10. decembra 1998 med ADM, njeno pravno službo in službami Komisije je namreč vodja oddelka, zadolženega za zadevo ADM, potrdil, da je bil ta prvi, ki je sodeloval, kot to izhaja iz zapisnika pravnega svetovalca ADM z istega dne. Poleg tega naj bi se Komisija v dopisu z dne 19. januarja 1999 sklicevala na naslov B obvestila o ugodni obravnavi. Svetovalec ADM naj bi v odgovoru to potrdil. Nazadnje naj bi se Komisija v dopisu z dne 5. februarja 1999 ponovno sklicevala na naslov B(b) tega obvestila.
- 382 ADM zatrjuje, da je Komisija v uvodni izjavi 308 Odločbe spremenila presojo sodelovanja ADM, čeprav se je v upravnem postopku ta družba zanašala na izjave Komisiji, ko ji je 11. decembra 1998 predložila dokaze, in pri svojem nadaljnjem sodelovanju s Komisijo, ki je bilo nepretrgano in popolno. V teh okoliščinah je treba po mnenju ADM ugotoviti, da je Komisija kršila načelo spoštovanja zaupanja v pravo.
- 383 Komisija predlaga, naj se navedeni pritožbeni razlog zavrne.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

- 384 Pravico zahtevati varstvo zaupanja v pravo, ki je splošno načelo prava Skupnosti, ima vsak posameznik, ki je v položaju, iz katerega izhaja, da je pri njem skupnostna uprava, s tem da mu je dala jasna zagotovila, ustvarila utemeljena pričakovanja (sodba Sodišča z dne 11. marca 1987 v zadevi Van den Bergh en Jurgens proti Komisiji, 265/85, Recueil, str. 1155, točka 44, in sodba Sodišča prve stopnje z dne

9. julija 2003 v zadevi Cheil Jedang proti Komisiji, T-220/00, Recueil, str. II-2473, točka 33).

385 Preizkusiti je treba, ali, kot navaja ADM, mu je Komisija dala jasna zagotovila, da mu bo priznala zmanjšanje na podlagi naslova B obvestila o ugodni obravnavi.

386 Prvič, zdi se, da iz ročno zapisanih zabeležk odvetnika ADM s sestanka z dne 10. decembra 1998 med ADM in službami Komisije izhaja, da je uradnik Komisije takrat dejal, da je bil ADM prvi, ki je s to institucijo sodeloval v zadevi „citronska kislina“ („[Ime uradnika] je potrdil, da smo bili prvi, ki sodelujemo glede zadeve citronska kislina“). Čeprav se zdi, da gre za stavek dejansko v smeri, ki jo navaja ADM, pa ni tako jasen, kot si to želi predstavljati ADM.

387 Drugič, vodja oddelka, zadolžen za zadevo, je v dopisu, ki ga je 19. januarja 1999 poslal odvetniku ADM, s sklicevanjem na sestanek z dne 11. decembra 1998 navedel:

„Na sestanku je [ADM] po poglobljeni razpravi o tem privolil, da Komisiji predloži pisno izjavo z vsemi informacijami, ki jih [je] ima[el] [...] glede nezakonitega omejevalnega sporazuma na trgu citronske kisline, v katerem [je] sodeluje[oval], s čimer izpolnjuje pogoje iz [obvestila o ugodni obravnavi] in natančneje iz [naslova B(d)].“

388 Na koncu tega dopisa je vodja oddelka, zadolžen za zadevo, poudaril „pomembnost pogoja iz [naslova B(d)] [obvestila o ugodni obravnavi]“.

389 V odgovoru z dne 1. februarja 1999 je odvetnik ADM potrdil, „da [je] [njegova] stranka namerava[la] nepretrgano in v celoti sodelovati v skladu z [naslovom B(d)] [obvestila o ugodni obravnavi].“

390 Nazadnje je v dopisu, ki je bil 5. februarja 1999 poslan odvetniku ADM, vodja oddelka, zadolženega za zadevo, s sklicevanjem na memorandum, ki ga je ta družba poslala Komisiji 15. januarja 1999, zapisal:

„[V]se, kar je predmet vaše prostovoljne ponudbe Komisiji za sodelovanje na podlagi obvestila [o ugodni obravnavi], je to, da so elementi predloženi v obliki, ki pomeni (odločilen) dokaz zoper druge udeležence pri omejevalnem sporazumu.“

391 Iz zgoraj navedenega izhaja, da je Komisija dejansko skušala zadevna podjetja spodbuditi, da z njo sodelujejo kar se da popolno, da bi bila rešitev te zadeve kar najmanj težavna, pri čemer se je sklicevala na naslov B obvestila o ugodni obravnavi.

392 V tem kontekstu je Komisija ADM navedla, da je bil ta načeloma „primeren“ za zelo veliko zmanjšanje globe na podlagi naslova B obvestila o ugodni obravnavi, in se je zavezala, da preuči dokumente, ki jih je predložil ADM, da bi ugotovila, ali ta dejansko izpolnjuje merila iz tega obvestila in zlasti iz naslova B(d).

393 Po drugi strani Komisija v vseh dopisih, preden je poslala obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah in pred sprejetjem Odločbe, ni dala nikakršnega jasnega zagotovila – ki ga poleg tega tudi ni mogla dati –, da bo ta družba deležna zmanjšanja globe na podlagi naslova B obvestila o ugodni obravnavi.

394 Komisija lahko le na podlagi presoje vseh informacij, ki so jih podjetja posredovala v upravnem postopku, odloči, ali je katero izmed teh lahko deležno zmanjšanja globe na podlagi naslova B obvestila o ugodni obravnavi, kar je Komisija nedvoumno poudarila v točki 159 obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah.

395 Zato je treba pritožbeni razlog glede kršitve načela legitimnega pričakovanja zavrniti.

D – Kršitev načela enakega obravnavanja, ker je Komisija različno obravnavala ADM in Cerestar

1. Trditve strank

396 Po mnenju ADM drugačna obravnava Cerestarja in te družbe krši načelo enakega obravnavanja, ker sta ADM in Cerestar sodelovala v podobnih okoliščinah v enaki fazi postopka in v istem obdobju.

397 ADM meni, da sta obe stranki sodelovali po prejemu zahteve za informacije, ki jo je Komisija vsem proizvajalcem poslala junija in julija 1998, pri čemer nobena izmed njih ni vedela za sodelovanje druge, in glede obdobja, v katerega se umešča sodelovanje, po prvotnem priznanju sodelovanja pri omejevalnem sporazumu in do trenutka, ko je bila Komisiji poslana popolna pisna izjava, je bilo sodelovanje ADM v podobnem obdobju ter se je začelo in končalo pred sodelovanjem družbe Cerestar.

398 ADM opozarja, da je Sodišče prve stopnje v sodbi z dne 13. decembra 2001, Krupp Thyssen Stainless in Acciai speciali Terni proti Komisiji (T-45/98 in T-47/98, Recueil, str. II-3757, točke od 246 do 248) presodilo, da presoja stopnje sodelovanja podjetij ne more biti odvisna od zgolj naključnih dejavnikov, kot je vrstni red, po katerem jih je Komisija zaslišala. To naj bi bilo v tem primeru vseeno podano. ADM namreč poudarja, da je datum, ko so se zadevne družbe dogovorile s Komisijo za datum sestanka, da bi tej podale ustni opis omejevalnega sporazuma, popolnoma naključen dejavnik. ADM po svoji presoji ne bi smel v zvezi s tem trpeti nobene škode zaradi daljšega časa, ki ga je namenil za poglobljeno iskanje in pregledovanje dokumentov v Združenih državah, in da je Komisiji organizirala neposredna pričevanja, da pridobi odločilne dokaze o obstoju omejevalnega sporazuma v smislu naslova B(b) obvestila o ugodni obravnavi. Popravki, drugače zapisane izjave, dodatne informacije, ki jih je posredoval Cerestar, naj bi utemeljevale skrb ADM, da Komisiji predloži veliko natančnih in jasnih informacij.

399 Komisija predlaga, naj se pritožbeni razlog zavrne.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

400 Trditve družbe ADM se v glavnem opirajo na načela, ki jih je Sodišče prve stopnje postavilo v točkah od 238 do 248 v točki 398 zgoraj navedene sodbe Krupp Thyssen Stainless in Acciai speciali Terni proti Komisiji. Glede na to je treba opozoriti, da je v tej sodbi in v sodbi z dne 13. decembra 2001, Acerinox proti Komisiji (T-48/98, Recueil, str. II-3859, točke od 132 do 141) Sodišče prve stopnje preizkusilo uporabo naslova D obvestila o ugodni obravnavi Komisije. V bistvu je odločilo, da je treba obvestilo o ugodni obravnavi v izogib koliziji z načelom enakega obravnavanja uporabljati tako, da mora Komisija pri zmanjšanju glob enako obravnavati podjetja, ki ji v isti fazi postopka in v podobnih okoliščinah posredujejo podobne informacije glede dejstev, ki se jim očitajo. Sodišče prve stopnje je dodalo, da le okoliščina, da je eno izmed teh podjetij priznalo očitana dejstva, ko je prvo odgovorilo na vprašanja, ki mu jih je postavila Komisija v isti fazi postopka, ne more biti objektivni razlog za različno obravnavanje.

401 Ugotoviti je treba, da v teh drugih zadevah drugače kot v obravnavanem primeru ni bilo sporno, da sodelovanje zadevnih podjetji ni sodilo na področje uporabe oddelkov B in C obvestila o ugodni obravnavi. Komisija je, kot izhaja iz točke 219 sodbe Krupp Thyssen Stainless in Acciai speciali Terni proti Komisiji, točka 398 zgoraj, za vsa podjetja, na katera se nanaša izpodbijana odločba, uporabila določbe oddelka D tega obvestila. Te druge zadeve podajajo torej le vprašanje, ali je Komisija s tem, da je tožeče stranke glede na drugo zadevno podjetje obravnavala različno,

znotraj okvirov pooblastila za odločanje po prostem preudarku, ki ga ima pri uporabi oddelka D tega obvestila, kršila načelo enakega obravnavanja.

402 Nasprotno skuša družba ADM v obravnavanem primeru v bistvu dokazati, da je bila družba Cerestar zaradi popolnoma naključnih dejavnikov prva, ki je bila spodbujena k sodelovanju s Komisijo, in da je bilo družbi Cerestar zaradi tega odobreno zmanjšanje na podlagi oddelka B obvestila o ugodni obravnavi. ADM želi ustvariti vtis, da če bi se prvi s Komisijo dogovoril za sestanek, na katerem bi tej predložil opis omejevalnega sporazuma, bi mu ta odobrila večje zmanjšanje vsaj na podlagi oddelka C tega obvestila, ker bi lahko bil prvi, ki bi predložil informacije, ki jih je posredovala družba Cerestar. Družba ADM se torej ne sklicuje na sodno prakso, ki izhaja iz sodbe Krupp Thyssen Stainless in Acciai speciali Terni proti Komisiji, točka 398 zgoraj, da bi prikazala, da je Komisija oddelek D obvestila o ugodni obravnavi v zvezi z njo uporabila diskriminatorno glede na druge udeležence omejevalnega sporazuma.

403 Vendar je treba poudariti, da oddelek D obvestila o ugodni obravnavi, v nasprotju z oddelkoma B in C tega obvestila, ne predvideva različnega obravnavanja zadevnih podjetij glede na to, kdaj so sodelovala s Komisijo. Zato je Komisija v zadevah, v katerih sta bili izdani sodbi Krupp Thyssen Stainless in Acciai speciali Terni proti Komisiji, točka 398 zgoraj, in Acerinox, točka 400 zgoraj, upoštevala ta dejavnik, ne da bi bil v oddelku D navedenega obvestila izrecno naveden.

404 Ob tem pa, čeprav mora imeti Komisija za zagotavljanje uspeha ureditve sodelovanja zadevnih podjetij s to institucijo na področju tajnih kartelov široko polje diskrecije pri vodenju postopka, ostaja dejstvo, da Komisija ne bi smela ravnati samovoljno.

405 Glede tega je treba opozoriti, da je Komisija, v uvodnih izjavah 54 in 55 Odločbe, navedla, da je po posegu ameriških organov glede citronske kisline avgusta 1997 zahteve za informacije poslala štirim najpomembnejšim proizvajalcem citronske kisline v Skupnosti. Na pisno zahtevo Sodišča prve stopnje je Komisija potrdila, da je bila ta zahteva med drugim poslana ADM. Junija in julija 1998 so bile glavnim proizvajalcem citronske kisline v Skupnosti, tudi ADM, poslane zahteve za dodatne informacije. Poleg tega je bila Cerestarju poslana prva zahteva za informacije. Dejstvo, da so bile te zahteve za informacije poslane, potrjujeta tako Komisija v odgovoru na vprašanje Sodišča prve stopnje kot sam ADM (glej točko 397 zgoraj). Cerestar je po tej zahtevi za informacije predlagal srečanje s Komisijo 29. oktobra 1998 in na tem sestanku izjavil, da želi sodelovati s Komisijo, in ji predložil dokaze o obstoju omejevalnega sporazuma, ki vpliva na EGP v sektorju citronske kisline. Tako Komisiji ni mogoče očitati, da je do ADM ravnala samovoljno glede organizacije postopka, ki zajema odpošiljanje zahtev za informacije.

E – Kršitev načela enakega obravnavanja in sorazmernosti, ker je Komisija zmanjšanje globe omejila na 50 %

1. Trditve strank

406 S sklicevanjem na trditve, navedene v točkah od 365 do 372 zgoraj, ADM zatrjuje, da Komisija ni vezana na lastno obvestilo o ugodni obravnavi in da bi ji morala priznati enako ali večje zmanjšanje kot Cerestarju. ADM dodaja, da je bilo njeno sodelovanje v upravnem postopku vsaj enakovredno sodelovanju Stora Kopparbergs Bergslags AB v zadevi, imenovani Karton, ko je Komisija globo zmanjšala za dve tretjini.

407 Zato je po mnenju ADM Komisija kršila načeli enakega obravnavanja in sorazmernosti.

408 Komisija predlaga, naj se navedeni pritožbeni razlog zavrne.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

409 Opozoriti je treba, da člen 15(2) Uredbe št. 17, ki je pravna podlaga za nalaganje glob v primeru kršitev pravil prava Skupnosti o konkurenci, Komisiji daje diskrecijsko pravico pri določanju glob (sodba Sodišča prve stopnje z dne 21. oktobra 1997 v zadevi Deutsche Bahn proti Komisiji, T-229/94, Recueil, str. II-1689, točka 127), ki je zlasti odvisna od njene splošne politike na področju konkurence (zgoraj v točki 47 navedena sodba Musique diffusion française in drugi proti Komisiji, točki 105 in 109). V tem okviru je Komisija za zagotovitev preglednosti in objektivnosti odločb na področju glob leta 1996 sprejela in objavila obvestilo o ugodni obravnavi. Gre za akt, ki je namenjen pojasnitvi, ob spoštovanju hierarhično višjih pravnih aktov, meril, ki jih Komisija namerava uporabiti v okviru svoje diskrecijske pravice, in katerega posledico je samoomejevanje te pravice (glej po analogiji sodbi Sodišča prve stopnje z dne 30. aprila 1998 v zadevi Vlaams Gewest proti Komisiji, T-214/95, Recueil, str. II-717, točka 89, in zgoraj v točki 63 navedeno Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, točka 157), ker se mora Komisija podrediti pravilom, ki si jih je naložila (glej po analogiji sodbo Sodišča prve stopnje z dne 12. decembra 1996 v zadevi AIUFFASS in AKT proti Komisiji, T-380/94, Recueil, str. II-2169, točka 57).

410 Tako je Komisija v nasprotju z navedbami ADM morala uporabiti merila, ki si jih je določila v obvestilu o ugodni obravnavi (zgoraj v točki 63 navedena sodba Tokai

Carbon in drugi proti Komisiji, točka 157). Na to uporabo meril iz obvestila o ugodni obravnavi ne more vplivati določba Smernic, ki kot olajševalno okoliščino predvideva dejansko sodelovanje podjetja v postopku. Točka 3, zadnja alineja, Smernic namreč izrecno določa, da zgolj učinkovito sodelovanje zunaj področja uporabe obvestila o ugodni obravnavi pomeni olajševalno okoliščino. V tem primeru pa se je sodelovanje ADM od začetka odvijalo na podlagi obvestila o ugodni obravnavi, kar izključuje možnost, da bi se to sodelovanje upoštevalo kot olajševalna okoliščina. Poleg tega glede zmanjšanja globe za ADM Sodišče prve stopnje meni, da glede na informacije, ki jih je ADM posredoval v okviru sodelovanja, to zmanjšanje ni nesorazmerno. Končno, glede kršitve načela enakega obravnavanja glede na odločbo v zadevi, imenovani Karton (točka 406 zgoraj), Sodišče prve stopnje opaza, da je bila ta odločba sprejeta leta 1994, pred uporabo obvestila o ugodni obravnavi, in da ADM ne dokazuje enakovrednosti natančnih dokazov, ki jih je predložila Stora v zadevi, imenovani Karton, in dokazov, ki jih je ta družba predložila v okviru te odločbe. Zato v zvezi s tem ne more zatrjevati kršitve načela enakega obravnavanja.

- 411 Posledično je treba zavrniti tožbena razloga kršitve načela enakega obravnavanja in sorazmernosti.

VIII – *Napake, ki vplivajo na zakonitost upravnega postopka*

A – *Obseg kršitve, katere so bile obtožene stranke*

1. Trditve strank

- 412 ADM zatrjuje, da je Komisija v uvodni izjavi 158 Odločbe navedla elemente, ki so bili v sporazumih in dogovorih, sklenjenih v okviru omejevalnega sporazuma,

upoštevni za dokaz kršitve člena 81(1) ES in člena 53(3) EGP. Pri tem pa ADM meni, da dva izmed teh elementov nista bila omenjena v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, in sicer, prvič, da so stranke omejile proizvodne zmogljivosti (druga alineja) in, drugič, med sabo izbrale proizvajalca, ki mora voditi dvig cen na vsakem nacionalnem trgu (četrta alineja).

- 413 ADM prereka trditev, da ta opustitev ni nikakor vplivala na temelj analize dejstev in dokazov in na izračun globe. ADM namreč zatrjuje, da je v upravnem postopku zatrjeval, da je bila ravno odsotnost omejitve zmogljivosti tista, ki je zmanjšala učinke omejevalnega sporazuma, kar je Komisija zavrnila s presojo, da je bil, nasprotno, dejanski učinek na trgu podan.
- 414 ADM iz tega sklepa, da mora biti v skladu z njenimi ugotovitvami člen 1 Odločbe razglašen za ničnega v delu, v katerem je v zvezi z uvodno izjavo 158 Odločbe navedeno, da so zadevna podjetja omejila proizvodne zmogljivosti in med sabo izbrala proizvajalca, ki mora voditi dvige cen na vsakem nacionalnem segmentu zadevnega trga.
- 415 Komisija zatrjuje, da, čeprav je res, da zadevna elementa nista navedena v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, ostaja dejstvo, da je šlo zgolj za dva od osmih elementov, ki bi jih bilo mogoče ugotoviti pri zadevni kršitvi in ki so bili navedeni primeroma in ne izčrpno. Ta elementa naj ne bi v temelju spremenila opisa in dokazov iz obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah in naj ne bi niti najmanj vplivala na izračun globe, naložene ADM.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

a) Uvod

⁴¹⁶ Opozoriti je treba, da mora obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah v skladu s sodno prakso vsebovati očitke, ki so dovolj jasni, čeprav so kratki, da se lahko zainteresirane stranke ustrezno seznanijo z ravnanji, ki jim jih očita Komisija. Samo pod tem pogojem lahko obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah izpolni funkcijo, ki mu jo dajejo predpisi Skupnosti, in sicer predložitev vseh potrebnih podatkov podjetjem in podjetniškim združenjem, da lahko ta ustrezno pripravijo obrambo, preden Komisija sprejme dokončno odločbo (sodba Sodišča z dne 31. marca 1993 v združenih zadevah Ahlström Osakeyhtiö in drugi proti Komisiji, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 in od C-125/85 do C-129/85, Recueil, str. I-1307, točka 42; sodba Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevi Mo och Domsjö proti Komisiji, T-352/94, Recueil, str. II-1989, točka 63, v pritožbi potrjena s sodbo Sodišča z dne 16. novembra 2000 v zadevi Mo och Domsjö proti Komisiji, C-283/98 P, Recueil, str. I-9855; sodba Sodišča prve stopnje z dne 30. septembra 2003 v združenih zadevah Atlantic Container Line in drugi proti Komisiji, T-191/98, od 212/98 do T-214/98, Recueil, str. II-3275, točka 138).

⁴¹⁷ Zato je treba preizkusiti, ali je Komisija v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah dovolj jasno, čeprav na kratko, navedla očitke ADM iz Odločbe, vključno z očitkoma, na katera se sklicuje ADM, tako da je tej družbi omogočila, da se dejansko seznanj z ravnanji, katerih je bila obtožena.

418 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da je Komisija v uvodni izjavi 158 Odločbe na podlagi kršitve člena 81(1) ES in člena 53(1) Sporazum EGP navedla naslednje elemente:

- „dodelitev trgov in kvot tržnih deležev,

- zamrznitev/omejitev/zaprtje proizvodnih kapacitet,

- usklajen sporazum od dvigu cen,

- izbira proizvajalca, ki mora voditi dvige cen na vsakem nacionalnem trgu,

- razdeljevanje seznamov s sedanjimi in bodočimi ciljnim cenami zaradi usklajevanja dvigov cen,

- priprava in uvedba sistema posredovanja podatkov in nadzora, da se zagotovi uporaba omejevalnih dogovorov,

- razdelitev ali dodelitev kupcev,

— sodelovanje na rednih sestankih ali drugi stiki zaradi dogovarjanja omejitev, navedenih zgoraj, in njihove izvedbe in/ali njihova sprememba glede na položaj“.

419 Ni sporno, da v točki 134 obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, v kateri so kot v uvodni izjavi 158 Odločbe navedeni povzetki očitkov zadevnim podjetjem, Komisija ni določno omenila elementov iz druge in tretje alinee uvodne izjave 158 Odločbe.

420 Zato je treba presoditi, ali ta elementa po pregledu celotnega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah iz tega dovolj jasno izhajata, tako da lahko zadevna podjetja izvršujejo pravico do obrambe.

b) Očitek zamrznitve, omejitve ali zaprtja proizvodnih kapacitet za citronsko kislino

421 V uvodni izjavi 158, druga alineja, Odločbe Komisija zadevnim podjetjem očita, da so zamrznila, omejila in zaprla proizvodne kapacitete. Ta očitek je gotovo v zvezi z očitkom iz uvodne izjave 158, prva alineja, Odločbe (ali je njegova posledica), v katerem Komisija zadevnim podjetjem očita dodelitev tržnih deležev.

422 Vendar ta očitka, kot priznava sama Komisija, nista identična, ker se eden nanaša na proizvodne kapacitete, drugi pa bolj na prodajne kvote. V zvezi s tem je treba tudi

opozoriti, da člen 81(1) ES razlikuje med omejitvijo ali nadzorovanjem proizvodnje na eni strani [(b)] in razdelitvijo trgov [(c)].

423 V obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah pa se je Komisija sklicevala le na določitev prodajnih kvot (glej zlasti točke 63, 70, od 79 do 82, 86 in 87).

424 Torej ADM upravičeno zatrjuje, da očitek zamrznitve, omejitve ali zaprtja proizvodnih kapacitet ni bil omenjen v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah in mu ga ni mogoče pripisati v Odločbi.

425 Posledično je treba člen 1 Odločbe razglasiti za ničnega v delu, v katerem je v zvezi z uvodno izjavo 158 ugotovljeno, da so ADM in drugi člani omejevalnega sporazuma zamrznili, omejili in zaprli proizvodne kapacitete za citronsko kislino.

c) Očitek glede imenovanja proizvajalca, ki mora voditi dvige cen v vsakem nacionalnem segmentu zadevnega trga

426 V uvodni izjavi 158, četrta alineja, Odločbe Komisija zadevnim podjetjem očita, da so imenovala proizvajalca, ki mora voditi dvige cen v vsakem nacionalnem segmentu zadevnega trga.

427 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah Komisija ni navedla tega elementa očitka, ki se opira na dogovor o dvigih cen, da bi zainteresiranim osebam omogočila, da se dejansko seznanijo z ravnanji, za katera jih Komisija obtožuje.

428 Torej ADM utemeljeno zatrjuje, da očitek imenovanja proizvajalca, ki mora voditi dvige cen v vsakem nacionalnem segmentu zadevnega trga, ni bil omenjen v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah in mu ga torej ni mogoče pripisati v Odločbi.

429 Zato je treba člen 1 Odločbe razglasiti za ničnega v delu, v katerem je v zvezi z uvodno izjavo 158 ugotovljeno, da so ADM in drugi člani omejevalnega sporazuma imenovali proizvajalca, ki mora voditi dvige cen na vsakem nacionalnem segmentu upoštevnega trga.

B – Uporaba množitelja za zagotavljanje odvratilnega učinka in opredelitev ADM za vodjo kartela

1. Trditve strank

430 Prvič, ADM zatrjuje, da se ni mogel opredeliti glede uporabe poročila FBI in izjave Cerestarja z dne 18. marca 1999 kot dokazov.

431 Drugič, ADM Komisiji očita, da ga v upravnem postopku ni obvestila, da ga šteje za vodjo kartela, in ni navedla dokazov, na katere opira to ugotovitev.

432 Tretjič, ADM zatrjuje, da mu ob kršitvi pravice do obrambe ni bilo omogočeno podajanje pripomb v upravnem postopku glede množenja izhodiščnega zneska z množiteljem 2, ki naj ne bi bil predviden v Smernicah.

433 Komisija predlaga zavrnitev navajanih očitkov.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

434 Opozoriti je treba, da v skladu z ustaljeno sodno prakso, kadar Komisija v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah izrecno navede, da bo preučila, ali je treba zadevnim podjetjem naložiti globe, in da navede glavne dejanske in pravne elemente, zaradi katerih se lahko izreče globa, kot so teža in trajanje domnevne kršitve in dejstvo, da je bila ta storjena „namenoma ali iz malomarnosti“, izpolni obveznost spoštovanja pravice podjetij do izjave. S tem jim da elemente, potrebne za obrambo ne le zoper ugotovitev kršitve, ampak tudi zoper naložitev globe (zgoraj v točki 47 navedena sodba *Musique diffusion française* in drugi proti Komisiji, točka 21).

435 Iz tega sledi, da je glede določitve glob pravica zadevnih podjetij do obrambe pred Komisijo zagotovljena z možnostjo podajanja pripomb o trajanju, teži in domnevni protikonkurenčnosti kršitve (sodba Sodišča prve stopnje z dne 6. oktobra 1994 v zadevi Tetra Pak proti Komisiji, T-83/91, Recueil, str. II-755, točka 235, in zgoraj v točki 98 navedena sodba HFB in drugi proti Komisiji, točka 312). Ta ugotovitev velja še toliko bolj, ko Komisija z objavo Smernic zainteresirane osebe natančno seznanila z metodo izračuna zneska morebitne globe in načinom, kako bo upoštevala ta merila. Te ugotovitve ne omajajo dejstvo, da se Smernice ne sklicujejo izrecno na multiplikator, ker je v njih navedeno, da je treba upoštevati dejansko gospodarsko zmožnost kršiteljev, da drugim gospodarskim subjektom povzročijo veliko škodo, in določiti globo na ravni, ki zagotavlja, da je ta dovolj odvračilna.

436 V konkretnem primeru je treba ugotoviti, da je Komisija v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah navedla glavne dejanske in pravne elemente, na katere se lahko opira globa, ki jo je nameravala naložiti ADM, katere znesek naj bi določila zlasti glede na težo in trajanje kršitve.

437 Poleg tega je Komisija v točki 160 obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah navedla, da namerava globo določiti v višini, ki bo zagotavljala zadosten odvračilni učinek. V točki 161 obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah je tudi pojasnila, da namerava pri presoji teže kršitve upoštevati, da gre za zelo resno kršitev, katere cilj je omejitev konkurence in ki je ob upoštevanju same narave sklenjenih dogovorov resno vplivala na konkurenco.

438 Spoštovanje pravice zadevnih podjetij do obrambe Komisije ne zavezuje, da v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah natančneje navede način uporabe vsakega izmed teh elementov za določitev globe. Predvsem Komisija ni bila dolžna

navesti, da bo lahko ADM štela za vodjo kartela, niti velikosti morebitnega povečanja globe ADM na tej podlagi (glej v tem smislu sodbo Sodišča z dne 9. novembra 1983 v zadevi Michelin proti Komisiji, 322/81, Recueil, str. 3461, točka 20).

439 Glede trditve ADM, da se ni mogla opredeliti glede uporabe poročila FBI in izjave Cerestarja z dne 18. marca 1999 kot dokazov, je treba opozoriti, da je Komisija ta dokumenta priložila k obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah in da so stranke tako lahko podale mnenje o njih, tudi glede njune uporabe za dokaz.

440 Nazadnje je treba ugotoviti, da je razdelitev članov omejevalnega sporazuma v skupine praksa, ki jo je Komisija razvila na podlagi Smernic. Odločba je bila torej sprejeta v kontekstu, ki je ADM dobro poznan in se umešča v stalno prakso odločanja (glej v tem smislu sodbo Sodišča z dne 30. septembra 2003 v združenih zadevah Freistaat Sachsen in drugi proti Komisiji, C-57/00 P in C-61/00 P, Recueil, str. I-9975, točka 77).

441 Zato je treba tožbeni razlog glede kršitve pravice obrambe zavrniti.

Izvrševanje neomejene pristojnosti

442 Glede na analizo vseh tožbenih razlogov ADM se pokaže, da sta utemeljena zgolj očitka ADM glede tega, da Komisija v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah ni navedla določenih elementov, ki jih je kasneje upoštevala zoper ADM. Tako je bilo

v točki 424 zgoraj priznано, da ADM utemeljeno zatrjuje, da očitek zamrznitve, omejitve in zaprtja proizvodnih kapacitet ni bil omenjen v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah in torej ne more biti predmet obtožbe. Poleg tega je bilo v točki 428 zgoraj priznано, da ADM utemeljeno zatrjuje, da očitek imenovanja proizvajalca, ki mora voditi dvige cen v vsakem nacionalnem segmentu upoštevnega trga, ni omenjen v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah in torej ne more biti predmet obtožbe.

⁴⁴³ Glede na ugotovljeno nezakonitost mora Sodišče prve stopnje odločiti o potrebi po spremembi Odločbe. Sodišče prve stopnje v zvezi s tem presoja, da je treba upoštevati, da omejevalni sporazum, ki je v glavnem obsegal določanje cen, razdelitev prodajnih kvot in sistem nadomestil, ki so ga organizirali člani kartela s ciljem polnega učinka omejevalnega sporazuma, pomeni zelo resno kršitev skupnostnih pravil o konkurenci. Bil je trajna in enotna kršitev.

⁴⁴⁴ Sodišče prve stopnje dalje ugotavlja, da iz uvodnih izjav Odločbe zlasti glede presoje teže kršitve zaradi njene same narave in dejanskih učinkov na trgu citronske kisline izhaja, da sta očitka, ki ju Komisija ni omenila v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, postranska glede na sporazume o določitvi cen, dodelitvi prodajnih kvot in sistemu nadomestil, ki so ga organizirali člani omejevalnega sporazuma.

⁴⁴⁵ Torej, v skladu z neomejeno pristojnostjo Sodišče prve stopnje meni, da kljub temu, da Komisija v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah ni navedla prej omenjenih očitkov, zneska globe, ki ga je določila Komisija, ni treba spreminjati.

Stroški

- ⁴⁴⁶ V skladu s členom 87(2) Poslovnika se neuspeli stranki naloži plačilo stroškov, če so bili ti priglašeni. Na podlagi prvega pododstavka tretjega odstavka te določbe lahko Sodišče prve stopnje stroške razdeli, kadar stranki deloma uspeja.
- ⁴⁴⁷ V obravnavanem primeru Komisija ni uspela le v tem, da v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah ni omenila dveh očitkov, katerih je ADM obtožena v Odločbi (glej točke 425 in 429 zgoraj), ki pa sta glede na druge očitke Komisije postranska. ADM ni uspela s preostalimi predlogi.
- ⁴⁴⁸ V takem položaju, glede na okoliščine zadeve, Komisija nosi desetino stroškov, ki jih je priglasila družba ADM, ADM pa nosi preostanek svojih stroškov in stroške, ki jih je priglasila Komisija.

Iz teh razlogov je

SODIŠČE PRVE STOPNJE (tretji senat)

razsodilo:

- 1. Člen 1 Odločbe 2002/742/ES Komisije z dne 5. decembra 2001 v zvezi s postopkom izvajanja člena 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP**

(zadeva COMP/E-1/36.604 – Citronska kislina) se razglasi za ničen v delu, v katerem je v zvezi z uvodno izjavo 158 ugotovljeno, da je Archer Daniels Midland Co. zamrznil, omejil in zaprl proizvodne kapacitete za citronsko kislino.

- 2. Člen 1 Odločbe 2002/742 se razglasi za ničen v delu, v katerem je v zvezi z uvodno izjavo 158 ugotovljeno, da je Archer Daniels Midland Co. imenoval proizvajalca, ki mora voditi dvige cen v vsakem nacionalnem segmentu upoštevnega trga.**

- 3. V preostalem delu se tožba zavrne.**

- 4. Komisija nosi desetino stroškov, ki jih je priglasila družba Archer Daniels Midland Co.**

- 5. Archer Daniels Midland Co. nosi preostanek svojih stroškov in stroške, ki jih je priglasila Komisija.**

Azizi

Jaeger

Dehousse

Razglašeno na javni obravnavi v Luxembourggu, 27. septembra 2006.

Sodni tajnik

Predsednik

E. Coulon

J. Azizi

Stvarno kazalo

Dejansko stanje	II - 3643
Postopek in predlogi strank	II - 3650
Pravno stanje	II - 3652
I – Uporaba Smernic	II - 3652
A – Trditve strank	II - 3652
B – Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3655
II – Vpliv glob, ki so že bile naložene v drugih državah	II - 3659
A – Trditve strank	II - 3659
B – Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3661
III – Teža kršitve	II - 3664
A – Uvod	II - 3664
B – Neupoštevanje oziroma nezadostno upoštevanje prometa prodaje zadevnega proizvoda	II - 3666
1. Trditve strank	II - 3666
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3671
a) Kršitev načela sorazmernosti	II - 3671
b) Kršitev Smernic	II - 3675
c) Kršitev načela obveznosti obrazložitve	II - 3677
C – Množenje izhodiščnega zneska z množiteljem	II - 3678
1. Trditve strank	II - 3678
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3680
a) Kršitev načela sorazmernosti	II - 3680
b) Kršitev načela enakega obravnavanja	II - 3682
c) Kršitev načela obveznosti obrazložitve	II - 3683

D – Napake pri presoji dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg	II - 3684
1. Uvod	II - 3684
2. Komisija naj bi izbrala napačen pristop za dokazovanje, da je imel omejevalni sporazum konkreten vpliv na trg	II - 3685
a) Trditve strank	II - 3685
b) Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3687
– Povzetek analize, ki jo je opravila Komisija	II - 3688
– Presoja	II - 3689
3. Presoja gibanja cen citronske kisline	II - 3693
a) Trditve strank	II - 3693
b) Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3695
4. Opredelitev upoštevnega proizvodnega trga	II - 3699
a) Trditve strank	II - 3699
b) Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3701
IV – Trajanje kršitve	II - 3702
V – Obteževalne okoliščine	II - 3704
A – Uvod	II - 3704
B – Opredelitev ADM za vodjo omejevalnega sporazuma	II - 3705
1. Uvod	II - 3705
2. Domnevne napake Komisije glede vloge ADM kot vodje	II - 3706
a) Dvostranski sestanki , ki jih je ADM organiziral januarja 1991	II - 3706
Trditve strank	II - 3706
Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3707
	II - 3775

b)	Izjava, ki jo je nekdanji predstavnik ADM podal FBI	II - 3709
	Povzetek dejanskega stanja in besedila Odločbe	II - 3709
	Trditve strank	II - 3712
	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3718
	– Uvod	II - 3718
	– Kršitev procesnih garancij prava Skupnosti Komisije	II - 3718
	– Komisija ni pravilno presodila vsebine poročila FBI	II - 3721
c)	Izjava družbe Cerestar	II - 3723
	Trditve strank	II - 3723
	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3725
3.	Opredelitev ADM kot vodje kartela	II - 3727
a)	Trditve strank	II - 3727
b)	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3728
C –	Kršitev načela enakega obravnavanja, ker je Komisija ADM globo povečala za enak odstotek kot HLR	II - 3729
1.	Trditve strank	II - 3729
2.	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3730
D –	Kršitev načela enakega obravnavanja in sorazmernosti, ker je Komisija odstopila od svoje prakse odločanja pri odstotku povečanja globe ADM	II - 3731
1.	Trditve strank	II - 3731
2.	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3732
E –	Kršitev načela obveznosti obrazložitve pri presoji obteževalnih okoliščin	II - 3733

VI – Olajševalne okoliščine	II - 3735
A – Uvod	II - 3735
B – Prenehanje sodelovanja pri omejevalnem sporazumu ob prvem posegu pristojnih organov	II - 3735
1. Trditve strank	II - 3735
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3736
C – Neupoštevanje odškodnine	II - 3741
1. Trditve strank	II - 3741
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3742
D – Sprejetje pravil za ravnanje ADM	II - 3744
1. Trditve strank	II - 3744
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3744
VII – Sodelovanje družbe ADM v upravnem postopku	II - 3745
A – Uvod	II - 3745
B – ADM je bil prvi, ki je predložil odločilne dokaze o obstoju omejevalnega sporazuma	II - 3747
1. Trditve strank	II - 3747
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3749
C – Kršitev načela legitimnega pričakovanja	II - 3751
1. Trditve strank	II - 3751
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3752
D – Kršitev načela enakega obravnavanja, ker je Komisija različno obravnavala ADM in Cerestar	II - 3755
1. Trditve strank	II - 3755
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3757
	II - 3777

E – Kršitev načela enakega obravnavanja in sorazmernosti, ker je Komisija zmanjšanje globe omejila na 50 %	II - 3759
1. Trditve strank	II - 3759
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3760
VIII – Napake, ki vplivajo na zakonitost upravnega postopka	II - 3761
A – Obseg kršitve, katere so bile obtožene stranke	II - 3761
1. Trditve strank	II - 3761
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3763
a) Uvod	II - 3763
b) Očitek zamrznitve, omejitve ali zaprtja proizvodnih kapacitet za citronsko kislino	II - 3765
c) Očitek glede imenovanja proizvajalca, ki mora voditi dvige cen v vsakem nacionalnem segmentu zadevnega trga	II - 3766
B – Uporaba množitelja za zagotavljanje odvratilnega učinka in opredelitev ADM za vodjo kartela	II - 3767
1. Trditve strank	II - 3767
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3768
Izvrševanje neomejene pristojnosti	II - 3770
Stroški	II - 3772